Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Høringsnotat

Endringer i folketrygdloven, sosialtjenesteloven og lov om supplerende stønad til personer med kort botid, samt noen tilhørende forskrifter (normert pensjonsalder, slitertillegg, m.m.)

16. november 2026

Høringsfrist: 17. februar 2027

Innhold

1 Innledning 5

2 Bakgrunn 8

2.1 Gjeldende rett 8

2.1.1 Innledning 8

2.1.2 Pensjonsreformen 9

2.1.3 Forholdet til EØS-avtalen og andre folkerettslige forpliktelser 9

2.2 Pensjonsutvalget 13

2.3 Meld. St. 6 (2023–2024) 13

2.4 Pensjonsforliket 14

2.4.1 Avtale om et bredt forlik om pensjon 14

2.4.2 Status for oppfølging av pensjonsforliket 17

3 Aldersgrensene i pensjonssystemet 20

3.1 Innledning 20

3.2 Aldersgrenser og forholdet til internasjonale forpliktelser 20

3.3 Departementets forslag til normert pensjonsalder og delingstall 22

3.3.1 Normert pensjonsalder 22

3.3.2 Fastsetting av delingstall 23

3.3.3 Fastsetting av forholdstall for årskull født 1963 og senere 25

3.4 Anslag på utviklingen i normert pensjonsalder med regjeringens forslag 26

3.5 Andre endringer i folketrygdloven kapittel 20 som følge av økte aldersgrenser 27

3.6 Delingstallene og forutsetning om framtidig reallønnsvekst 30

4 Minsteytelsene i alderspensjon fra folketrygden 32

4.1 Innledning 32

4.2 Satser for minsteytelsene i pensjonssystemet 33

4.2.1 Garantipensjon – satser for minsteytelsene i kapittel 20 i folketrygdloven 33

4.2.2 Minste pensjonsnivå – satser for minsteytelsene i kapittel 19 i folketrygdloven 35

4.2.3 Minstenivåer for personer født i perioden 1954–1962 37

4.2.4 Beregning av satser for minsteytelsene for personer som har fylt 67 år ved omleggingen og som tar ut pensjonen etter fylte 67 år 38

4.3 Vilkåret for tidliguttak 38

4.4 Regulering av minsteytelsene 40

4.4.1 Regulering av garantipensjon, garantipensjonsbeholdning og minste pensjonsnivå 40

4.4.2 Regulering av minstenivåene for personer som har tatt ut pensjon før nye reguleringsregler trer i kraft 41

4.5 Omregning av pensjon ved sivilstandsendring mv. 43

4.5.1 Omregning av garantipensjon ved sivilstandsendring mv. 43

4.5.2 Omregning av pensjon etter folketrygdlovens kapittel 19 ved endring i sivilstand mv. 44
4.6 Omregning av pensjon på grunnlag av økt trygdetid etter pensjonsuttak 45
4.7 Framskriving av garantipensjonsnivået 46
5 Uføres alderspensjon 49
5.1 Innledning 49
5.2 Stortingsmeldingens forslag og pensjonsforliket 49
5.3 Departementets vurderinger 50
5.4 Departementets forslag 52
6 Slitertillegg 54
6.1 Innledning 54
6.2 Føringer fra pensjonsforliket 54
6.3 Innrettingen av et slitertillegg i folketrygden 57
6.3.1 Innledning 57
6.3.2 Egen ytelse eller del av alderspensjon? 58
6.3.3 Kvalifikasjonskrav 59
6.3.4 Beregningsregler 64
6.3.5 Regulering 66
6.3.6 Utbetalingsperiode 66
6.3.7 Vilkår for å ta ut pensjon før normert pensjonsalder 67
6.3.8 Toleransebeløp ved uttak av slitertillegg 69
6.3.9 Nærmere om bortfall av slitertillegg ved for høy inntekt 71
6.3.10 Forholdet til øvrig alderspensjon fra folketrygden ved bortfall 76
6.3.11 Bortfall av slitertillegg og forholdet til supplerende stønad 78
6.3.12 Forholdet til andre ytelser 79
6.3.13 Søknad om slitertillegg 80
6.4 EØS-rettslige vurderinger knyttet til forslaget 81
6.5 Virkninger av slitertillegget for den enkelte 85
6.5.1 Eksempler med beregninger av utslag av slitertillegg i folketrygden 85
6.5.2 Eksempler med beregninger av utslag av slitertillegg i folketrygden – med offentlig AFP 88
7 Andre endringer i folketrygdloven 92
7.1 Innledning 92
7.2 Kapittel 2 Medlemskap 92
7.3 Kapittel 3 Visse beregningsregler, trygdetid, pensjonspoeng og pensjonsgivende inntekt 92
7.4 Kapittel 4 Dagpenger 94
7.5 Kapitlene 5–13 Ytelser ved sykdom m.m. 95
7.6 Kapitlene 14–18 Ytelser knyttet til livsløp og familiesituasjon 96
7.7 Kapittel 22 Utbetaling 97
8 Endringer i andre lover 99
8.1 Supplerende stønad 99

8.1.1 Supplerende stønad til personer som har fylt 67 år 99
8.1.2 Supplerende stønad til personer under 67 år 99
8.1.3 Regulering av supplerende stønad til personer som har fylt 67 år 99
8.1.4 Supplerende stønad til personer som har fylt 67 år før nye reguleringsregler er innført 100
8.2 Sosialtjenesteloven 101
9 Forholdet til Grunnloven § 97 102
10 Økonomiske og administrative konsekvenser. Likestillingsmessige konsekvenser. Ikrafttredelse 103
10.1 Innledning 103
10.2 Økonomiske konsekvenser av forslagene i Meld. St. 6 (2023–2024) 104
10.3 Økonomiske konsekvenser av sliterordningen 105
10.4 Likestillingsmessige konsekvenser 108
10.5 Administrative konsekvenser 109
10.6 Ikrafttredelse 110
11 Utkast til lov- og forskriftsendringer 111
11.1 Folketrygdloven 111
11.2 Lov om supplerande stønad til personar med kort butid i Noreg 121
11.3 Sosialtjenesteloven 123
11.4 Forskrift om alderspensjon i folketrygden 123

1 Innledning

Arbeids- og inkluderingsdepartementet sender med dette på høring forslag om endringer i folketrygdloven, lov om supplerende stønad, sosialtjenesteloven og enkelte tilhørende forskrifter.

Høringsnotatet følger opp sentrale punkter i pensjonsavtalen 29. februar 2024 (pensjonsforliket), som ble inngått mellom daværende regjeringspartier (Arbeiderpartiet og Senterpartiet), Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Venstre, Kristelig Folkeparti og Miljøpartiet De Grønne, i forbindelse med Stortingets behandling av Meld. St. 6 (2023–2024) *Et forbedret pensjonssystem med en styrket sosial profil*, jf. vedlegg til Innst. 233 S (2023–2024). Forslagene i stortingsmeldingen er i all hovedsak basert på forslagene fra flertallet i Pensjonsutvalget, som ble nedsatt i 2020 for å evaluere pensjonsreformen, jf. NOU 2022: 7 *Et forbedret pensjonssystem*.

I høringsnotatet foreslår departementet konkretiseringer av pensjonsforlikets punkter om økte aldersgrenser, etablering av en sliterordning, alderspensjon til uføre og regulering av minsteytelser:

- Aldersgrensene i pensjonssystemet økes i tråd med utviklingen i forventet levealder i befolkningen. Departementet foreslår at dagens 67-årsgrense, som er alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, erstattes med begrepet *normert pensjonsalder*. Det foreslås at normert pensjonsalder for et årskull skal fastsettes som 67 år tillagt to tredeler av antall måneder mellom den laveste alderen årskullets delingstall er likt eller lavere enn delingstallet for 1963-kullet ved 67 år og 67 år, og at hvert årskulls normerte pensjonsalder skal fastsettes i år og måneder av Arbeids- og velferdsdirektoratet. Øvrige aldersgrenser i pensjonssystemet vil øke parallelt med økningen i normert pensjonsalder. Det innebærer at 62-årsgrensen, som i dag er nedre aldersgrense for uttak av alderspensjon, og 75-årsgrensen, som i dag er øvre aldersgrense for pensjonsopptjening og for fastsetting av delingstall som gir økt årlig pensjon ved utsatt uttak, vil endres til henholdsvis fem år før og åtte år etter normert pensjonsalder. Rett til sykepenger, dagpenger og arbeidsavklaringspenger mv. utvides i tråd med endringen i normert pensjonsalder. Det innebærer at man fortsatt vil ha rett til disse ytelsene fram til den alderen den ubetingede retten til alderspensjon inntreffer.
- Det etableres en sliterordning i folketrygden. Personer som tilfredsstiller særskilte kvalifikasjonskrav og som går av med pensjon tidligere enn to år før normert pensjonsalder, gis et tillegg til alderspensjon fra folketrygden. Kvalifikasjonskravene er knyttet til forutgående år med pensjonsgivende inntekt. Tillegget utgjør 0,25 ganger grunnbeløpet for de som går av fem år før normert pensjonsalder og reduseres med 1/36 for hver måned senere uttaket skjer. Tillegget faller varig bort for de som har pensjonsgivende inntekt etter uttak som overstiger et toleransebeløp på 0,25 ganger grunnbeløpet.
- Alderspensjon til uføre styrkes. Forslaget innebærer i utgangspunktet at uføre skjermes for om lag to tredeler av effekten av levealdersjusteringen. Departementet foreslår at uføre skal tjene opp rett til alderspensjon etter kapittel 20 i folketrygdloven til og med det året

de fyller 64 år, i stedet for til og med 61 år som i dag, og gå over på alderspensjon ved normert pensjonsalder, i stedet for ved 67 år som i dag.

– Minsteytelsene i pensjonssystemet får gunstigere regulering. Departementet foreslår at satsene for minste pensjonsnivå og garantipensjon i folketrygden før uttak skal reguleres årlig med veksten i grunnbeløpet.

Det går fram av pensjonsforliket at sliterordningen skal innføres samtidig med de andre endringene i pensjonssystemet. Det går videre fram at aldersgrensene skal økes i tråd med forslaget i meldingen, det vil si en gradvis økning av aldersgrensene i pensjonssystemet fra og med 1964-kullet. Forliket må derfor forstås slik at det var forventet at både sliter-ordningen og økte aldersgrenser skulle gis virkning fra 2026. 1964-kullet fyller 62 år i 2026 og økte aldersgrenser fra og med 1964-kullet er ikke lenger mulig.

Departementet legger til grunn at normert pensjonsalder og sliterordningen tidligst kan innføres fra 2029, og omfatte årskull født i 1967 og senere. Innføring fra 2029 for årskull født fra og med 1967, er foreløpig lagt til grunn for forslagene i høringsnotatet og i utkastet til lov- og forskriftsendringer. Selv om implementeringen først skjer fra 2029 og ikke fra 2026, er det i forslagene lagt til grunn at 1963-kullet fortsatt skal være referansen for beregningen av normert pensjonsalder for yngre årskull. I høringsnotatet er det forutsatt at også nye regler for alderspensjon til uføre og for regulering av minsteytelsene i pensjonssystemet gis virkning fra 2029.

Høringsnotatet er begrenset til å omfatte endringer i folketrygdloven og tilhørende forskrifter, lov om supplerende stønad og sosialtjenesteloven. I pensjonsforliket er det forutsatt at hele pensjonssystemet skal omfattes. Det er derfor behov for å gjøre endringer også i regelverket for blant annet tjenestepensjoner, samordning og avtalefestet pensjon. Departementet vil følge opp dette i egne høringsnotater.

Høringsnotatet er disponert slik at det i kapittel 2 redegjøres nærmere for bakgrunnen for forslagene i høringsnotatet – pensjonsutvalgets utredning, regjeringens oppfølging i Meld. St. 6 (2023–2024) og Stortingets pensjonsforlik. I kapittel 2 redegjøres det også kort for status for oppfølging av punkter i pensjonsforliket som ikke er behandlet i dette hørings-notatet.

Forslag til endringer av alderspensjon etter folketrygdloven framgår hovedsakelig av kapittel 0 om aldersgrensene i pensjonssystemet og kapittel 4 om minsteytelsene i pensjonssystemet.

Kapittel 0 omhandler forslag om endring av opptjening til alderspensjon for uføre.

Forslag til etablering av en sliterordning i folketrygden framgår av kapittel 6.

Forslag til endringer for andre ytelser fra folketrygden utover alderspensjon er omtalt i kapittel 0.

Høringsnotatet omfatter også forslag til endringer av lov om supplerende stønad og sosialtjenesteloven, se kapittel 8.

Departementets vurderinger vedrørende forholdet til Grunnloven framgår av kapittel 9.

Forholdet til internasjonale forpliktelser framkommer av punkt 2.1.3, avsnitt 3.2 og avsnitt 6.4.

I kapittel 0 redegjøres det for økonomiske, administrative og likestillingsmessige konsekvenser, samt for ikrafttredelse av regelverksendringene.

Utkast til lov- og forskriftsendringer følger i kapittel 0. Utkastet inneholder også enkelte språklige endringer som ikke er nærmere omtalt, men som er markert med kursivering i lov- og forskriftstekst.

2 Bakgrunn

2.1 Gjeldende rett

2.1.1 Innledning

Alle som bor og arbeider i Norge har rett til alderspensjonen fra folketrygden. I Norge er folketrygden den dominerende pensjonsordningen, og alderspensjon fra folketrygden utgjør for de fleste den klart største delen av samlet alderspensjon. Hvor mye hver enkelt får i alderspensjon fra folketrygden beregnes ut fra hvor mange år den enkelte har bodd i Norge, antall år i arbeid og inntektsnivået i løpet av yrkeskarrieren.

Pensjonsreformen fra 2011 innebar en omfattende omlegging av hele det norske pensjonssystemet. Alderspensjon fra folketrygden er utformet forskjellig for ulike årskull. Personer født i 1953 eller tidligere får alderspensjonen i sin helhet beregnet etter folketrygdloven kapittel 19 (gammel alderspensjon), mens personer født i 1963 eller senere får sin alderspensjon i sin helhet beregnet etter folketrygdloven kapittel 20 (ny alderspensjon). Personer født i 1954–1962 får sin alderspensjon beregnet dels med tidligere og dels med nye opptjeningsregler. En person født i 1954 vil få 9/10 av sin pensjon beregnet etter gamle regler og 1/10 beregnet etter nye regler, mens en person født i 1962 vil få 1/10 av pensjonen etter tidligere regler og 9/10 etter nye regler.

Reformen av folketrygdens alderspensjon i 2011 resulterte i en ny modell for opptjening og uttak av alderspensjon fra folketrygden, samt tilpasninger i den tidligere modellen. De viktigste elementene i reformen er fleksibelt uttak av pensjon fra 62 år, nøytralt utformede uttaksregler og levealdersjustering, samt alleårsopptjening i den nye opptjeningsmodellen.

Gammel alderspensjon (folketrygdloven kapittel 19) er satt sammen av grunnpensjon og tilleggspensjon. Grunnpensjon beregnes uavhengig av tidligere arbeidsinntekt, men tjenes opp ut fra antall år med trygdetid (medlemskap i folketrygden). Størrelsen på tilleggspensjonen er avhengig av nivået på og antall år med pensjonsgivende inntekt. For å oppnå full grunnpensjon og full tilleggspensjon, er det nødvendig med henholdsvis 40 års trygdetid og 40 poengår (et poengår er år med pensjonsgivende inntekt over ett grunnbeløp). Personer som ikke har tilleggspensjon eller bare har en liten tilleggspensjon, har rett til et særtillegg (hvis pensjonen er innvilget før 2011) eller et pensjonstillegg (hvis pensjonen er innvilget etter 2010). Pensjonstillegget tilsvarer differansen mellom minste pensjonsnivå og basispensjonen (grunnpensjon og tilleggspensjon). Minste pensjonsnivå er fastsatt med flere satser, avhengig av sivilstand og ektefelles/samboers inntektsforhold, og justeres for trygdetid.

Ny alderspensjon (folketrygdloven kapittel 20) består av inntektspensjon og garantipensjon. Alle år i arbeid i alderen 13 til 75 år gir opptjening til inntektspensjon. Inntektspensjonen i ny alderspensjon tjenes opp med en sats på 18,1 prosent av pensjonsgivende inntekt hvert år. Opptjeningen skjer fra første krone og opp til et tak på 7,1 ganger grunnbeløpet (G). Det er særlige opptjeningsregler ved avtjening av verneplikt, mottak av uføretrygd, dagpenger og ved omsorgsoppgaver, inkludert omsorg for små barn. Årlig

pensjonsopptjening akkumuleres i en pensjonsbeholdning som reguleres med den alminnelige lønnsveksten i samfunnet fram til pensjonen tas ut. Da omregnes pensjonsbeholdningen til en årlig pensjon ved å benytte delingstallet som gjelder for vedkommende årskull på uttakstidspunktet. Garantipensjon beregnes uavhengig av tidligere arbeidsinntekt, men tjenes opp ut fra antall år med trygdetid (medlemskap i folketrygden). Den avkortes 80 prosent mot opptjent inntektspensjon. Alle som har tjent opp inntektspensjon får dermed høyere pensjon enn garantipensjonen.

2.1.2 Pensjonsreformen

Arbeidet med pensjonsreformen har pågått siden 2001 da Regjeringen Stoltenberg I nedsatte Pensjonskommisjonen. Reformen omfatter alle deler av pensjonssystemet, både i og utenfor folketrygden.

Bakgrunnen for reformen var først og fremst den forventede aldringen av befolkningen. Kombinert med høyere gjennomsnittlige ytelser og tiltakende tidligpensjonering ville aldringen ha ført til en sterk økning i pensjonsutgiftene framover, dersom det tidligere pensjonssystemet hadde blitt videreført. Et overordnet mål med reformen var å gjøre pensjonssystemet mer økonomisk og sosialt bærekraftig, blant annet gjennom å stimulere til høy yrkesdeltakelse.

Det etterfølgende arbeidet med pensjonsreformen resulterte i to forlik i Stortinget som sikret bred politisk tilslutning til hovedelementene i reformen. Gjennom Stortingets vedtak i mai 2005 (Pensjonsforlik I) og april 2007 (Pensjonsforlik II) ble hovedtrekkene i det nye pensjonssystemet fastlagt. Stortingsforlikene kom i etterkant av to stortingsmeldinger om endringer i folketrygdens alderspensjon, henholdsvis St.meld. nr. 12 (2004–2005) *Pensjonsreform – trygghet for pensjonene* og St.meld. nr. 5 (2006–2007) *Opptjening og uttak av alderspensjon i folketrygden*. Disse var også grunnlaget for senere endringer i tilgrensende og supplerende pensjonsytelser.

2.1.3 Forholdet til EØS-avtalen og andre folkerettslige forpliktelser

I dette punktet omtales forholdet mellom folketrygdens bestemmelser om alderspensjon og de mest sentrale forpliktelsene som følger av avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS-avtalen) med tilhørende sekundærlovgivning og andre internasjonale instrumenter. Rettstilstanden er dynamisk og endres over tid. Framstillingen i det følgende vil derfor utelukkende kunne gi et øyeblikksbilde. Den er heller ikke uttømmende, da det verken er hensiktsmessig eller praktisk mulig å omtale alle tenkelige konstellasjoner og situasjoner.

Bestemmelsene i EØS-avtalens hoveddel gjelder, med visse modifikasjoner, som norsk lov, jf. lov 27. november 1992 nr. 109 om gjennomføring i norsk rett av hoveddelen i avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS) m.v. (EØS-loven) § 1. Bestemmelser i EØS-avtalens hoveddel med særlig relevans for alderspensjon fra folketrygden, er for det første artikkel 4 som slår fast at enhver forskjellsbehandling på grunnlag av nasjonalitet i utgangspunktet skal være forbudt innenfor EØS-avtalens virkeområde. For det andre er EØS-avtalen del III, Fri bevegelighet for personer, tjenester og

kapital, relevant. Særlig sentral er retten til fri bevegelighet som framgår av artikkel 28 og 29.

Forordning (EF) nr. 883/2004 (trygdeforordningen) og forordning (EF) nr. 987/2009 (gjennomføringsforordningen), som er innlemmet i EØS-avtalen vedlegg VI nr. 1 og 2, regulerer trygdekoordineringen mellom EØS-statene.

Alderspensjon fra folketrygden er en ytelse ved alder etter trygdeforordningen. Bestemmelsene i folketrygdloven kapittel 19 og 20 skal fravikes i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til relevante bestemmelser i EØS-avtalens hoveddel, trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen, jf. folketrygdloven §§ 19-1 a og 20-1 a.

Trygdeforordningen har bestemmelser om blant annet lovvalg (hvilken stats trygdelovgivning en person er underlagt), likebehandling, sammenlegging av opptjeningstid, delpensjonsprinsipp og eksportabilitet. Under følger en omtale av de mest relevante bestemmelsene i lys av forslagene i høringsnotatet. For en mer utførlig gjennomgang av trygdeforordningen og EØS-avtalens betydning for alderspensjon fra folketrygden, vises det til omtalen i Prop. 71 (2021–2022) avsnitt 11.6.

Rett til alderspensjon etter kapittel 19 og rett til garantipensjon etter kapittel 20 forutsetter i utgangspunktet en trygdetid på minst fem år. Det følger av trygdeforordningen artikkel 6 at trygdetid i andre EØS-stater legges sammen med trygdetid i folketrygden dersom dette er nødvendig for å oppfylle dette inngangsvilkåret. Det innebærer at alderspensjon etter kapittel 19 og garantipensjon etter kapittel 20 kan gis til personer som har en trygdetid i Norge på mindre enn fem år. En stat er imidlertid ikke forpliktet til å gi ytelser basert på trygdetid som samlet er kortere enn ett år, med mindre statens lovgivning gir slik rett. Andre stater hvor det er opptjent pensjonsrettigheter, skal ved sin *pro rata*-beregning av pensjon medregne slike medlemsperioder. Ettersom folketrygdloven ikke åpner for å gi rett til pensjon basert på kortere trygdetid enn ett år, kreves det dermed at vedkommende har vært medlem i folketrygden i minst ett år eller har opptjent pensjonspoeng. For personer som aldri har vært yrkesaktive kreves det som hovedregel minst tre års permanent bosetting i Norge, jf. Norges oppføring i vedlegg XI nr. 3 bokstav a.

Det er i dag vilkår for å kunne ta ut alderspensjon før fylte 67 år. Etter folketrygdloven § 19-11 må summen av grunnpensjon, tilleggspensjon og pensjonstillegg minst tilsvare minste pensjonsnivå med full trygdetid, mens det etter folketrygdloven § 20-15 er krav om at summen av inntektspensjon og garantipensjon minst må tilsvare garantipensjonsnivået med full trygdetid. Dersom vedkommende har opptjening i en annen EØS-stat, blir dette minstekravet proratisert med en brøk som tilsvarer forholdet mellom trygdetid i Norge (teller) og samlet trygdetid i samtlige EØS-stater der vedkommende har opptjening, inkludert Norge (nevner). I høringsnotatet foreslås det å erstatte 67 år med normert pensjonsalder, inkludert en tilsvarende endring av folketrygdloven §§ 19-11 og 20-15. Minstekravene vil da gjelde for uttak før normert pensjonsalder, og vil fortsatt bli proratisert som i dag.

Trygdeforordningen bygger på delpensjonsprinsippet. Dette innebærer overordnet sett at pensjonsytelsene utbetales av hver av de involverte medlemsstatene i form av delpensjoner som er utmålt etter hvor lang opptjening pensjonisten har i hver enkel stat.

Alderspensjon beregnes etter reglene i trygdeforordningen avdeling III kapittel 5 i de tilfellene forordningen kommer til anvendelse, dvs. der en person har vært undergitt to eller flere medlemsstaters lovgivning. Kapittel 5 artikkel 52 fastsetter hvordan pensjonen skal beregnes i slike tilfeller. Det følger av artikkel 52 nr. 1 at den kompetente institusjonen skal beregne beløpet for pensjoner som skal komme til utbetaling enten:

a) Etter nasjonal lovgivning forutsatt at de nasjonale vilkårene er oppfylt uten at det er nødvendig å legge sammen med opptjening i andre EØS-stater (selvstendig/nasjonalt beregnet ytelse), eller

b) som en *pro rata*-ytelse, der man først beregner et teoretisk beløp som om all opptjening er i den aktuelle staten og deretter et faktisk beløp som utgjør den aktuelle statens andel av pensjonen.

Dersom det foreligger en nasjonal rett til pensjon, følger det av artikkel 52 nr. 3 at den berørte personen skal ha rett til å motta det høyeste av de beløpene som er beregnet i samsvar med nr. 1 bokstav a og b fra den kompetente institusjonen. Om det ikke foreligger nasjonal rett til pensjon, blir det kun beregnet pensjon etter nr. 1 bokstav b (*pro rata*-ytelse).

Det følger av artikkel 52 nr. 5 at *pro rata*-beregningen ikke får anvendelse på ordninger som gir ytelser der tidsrom ikke er relevant for beregningen, forutsatt at disse er oppført i vedlegg VIII del 2. Norge har blant annet ført opp alderspensjon etter folketrygdloven kapittel 20 i dette vedlegget, se EØS-avtalen vedlegg VI nr. 1 bokstav h). Det innebærer at inntektspensjonen i alderspensjonen, som er uavhengig av trygdetid, beregnes etter folketrygdlovens bestemmelser. Videre åpner artikkel 52 nr. 4 for at statene kan unnlate å foreta en *pro rata*-beregning dersom en beregning etter nasjonale regler gir samme eller høyere ytelse enn en ytelse beregnet etter artikkel 52 nr. 1 bokstav b. Ettersom folketrygdlovens beregningsregler for alderspensjon er *pro rata*-beregningsregler, gir nasjonale regler vanligvis det samme resultatet som en *pro rata*-beregning etter forordningen. Dette gjelder alle alderspensjoner unntatt saker der personen har mottatt en *pro rata*-beregnet uføretrygd eller etterlattepensjon, som så blir avløst av en alderspensjon, jf. Norges oppføring i vedlegg VIII del 1 til forordningen, se EØS-avtalen vedlegg VI nr. 1 bokstav g).

Lignende beregningsregler for pensjon og proratisering av minstenivået for uttak før fylte 67 år kan følge av bi- og multilaterale trygdeavtaler. Dette gjelder blant annet EFTA-konvensjonen og nordisk konvensjon om trygd, bestemmelsene om trygdekoordinering i separasjonsavtalen mellom EØS/EFTA-statene og Storbritannia, samt avtalen mellom EU og EØS/EFTA om trygdekoordinering for britiske borgere (trianguleringsavtalen). Noen av disse avtalene innebærer langt på vei bare at trygdeforordningen og gjennomføringsforordningen gis anvendelse for områder og personer som ikke er omfattet av trygdeforordningen etter EØS-avtalen, men kan også ha særregler som gjør unntak fra reglene i forordningen. De bilaterale trygdeavtalene regulerer først og fremst det trygdemessige

lovvalget, men også trygdekoordinering av pensjonsytelser (inkludert uføretrygd). De er ulikt utformet, men bygger oftest på prinsipper om likebehandling, delpensjon, sammenlegging og eksportabilitet. Det vises til Prop. 71 L (2021–2022) *Endringer i folketrygdloven mv. (synliggjøring av folkerettslige forpliktelser til trygdekoordinering)* for en nærmere omtale.

Forslagene i høringsnotatet medfører ingen endringer i hvordan trygdeforordningen og EØS-avtalen mv. påvirker retten til og beregningen av alderspensjon. I høringsnotatet foreslås det å etablere en egen sliterordning. Hvordan slitertillegget skal tilstås og beregnes mv. i lys av trygdeforordningen er nærmere omtalt i kapitlet om slitertillegg, kapittel 6.

Departementet gjør oppmerksom på at trygdeforordningen kapittel 5 i artikkel 58 har en bestemmelse om tilståelse av en tilleggsytelse i visse tilfeller. Det følger av artikkel 58 at en som er omfattet av bestemmelsene i kapittel 5 ikke kan få en (samlet) «ytelse som er lavere enn minsteytelsen» fastsatt med all trygdetid medregnet for utbetaling etter kapittel 5, og at den kompetente stat ev. skal utbetale et tillegg tilsvarende differansen mellom de samlede ytelsene og minsteytelsen. Departementets standpunkt har siden 2013 vært at folketrygdloven ikke inneholder en slik minimumsytelse som artikkel 58 viser til. Trygderetten har i kjennelse 16. september 2024 konkludert med at minste årlig ytelse til uføretrygd er en minimumsytelse etter artikkel 58. I forbindelse med behandlingen ble det innhentet en rådgivende uttalelse fra EFTA-domstolen, jf. E-3/23. Med henvisning til denne kjennelsen har Trygderetten avsagt kjennelser hvor det er lagt til grunn at minste pensjonsnivå til alderspensjon etter kapittel 19 og garantipensjon etter kapittel 20 i folketrygdloven også er ytelser omfattet av artikkel 58. Staten har tatt ut søksmål om gyldigheten av Trygderettens kjennelsen av 16. september 2024 og en kjennelse av 6. juni 2025 hvor samme forståelse er lagt til grunn. Kjennelsene er av den grunn ikke rettskraftige.

Pensjons- og trygderettigheter er vernet av Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) tilleggsprotokoll 1 artikkel 1 (P1-1), gjennomført i norsk rett ved menneskerettsloven § 2 nr. 1. Det følger av artikkel 1 første ledd første punktum at enhver fysisk eller juridisk person har rett til å få nyte sin eiendom i fred. Ingen skal bli fratatt sin eiendom unntatt i det offentliges interesse og på de betingelser som er hjemlet ved lov og ved folkerettens alminnelige prinsipper, jf. andre punktum. Under visse omstendigheter kan også en berettiget forventning om å få et gode være vernet etter P1-1. Dette er lagt til grunn av Den europeiske menneskerettsdomstol (EMD) i flere avgjørelser, for eksempel i storkammeravgjørelsen Béláné Nagy mot Ungarn 13. desember 2016 avsnitt 74, med videre referanser til tidligere praksis. Inngrep i eierens rettighetsutnyttelse, om dette ikke skal komme i strid med P1-1, må være i samsvar med loven og ikke være vilkårlig, det må forfølge et legitimt formål, og det må være forholdsmessig. Dette er også lagt til grunn av Høyesterett, jf. HR-2016-304-S avsnitt 43.

Departementet vurderer at forslagene i dette høringsnotatet ikke vil være i strid med eiendomsvernet i EMK. Det vises også til vurderingene knyttet til Grunnloven § 97 i kapittel 0.

Departementet redegjør i avsnitt 3.2 om aldersgrenser for forholdet til Europeisk trygdekodeks og ILO-konvensjon nr. 128 om uføre-, alders- og etterlattestønad.

2.2 Pensjonsutvalget

Pensjonsutvalget ble oppnevnt 12. juni 2020 for å evaluere pensjonsreformen som ble innført i 2011. Utvalget var sammensatt av personer som var oppnevnt av de politiske partiene som har stilt seg bak pensjonsreformen i tidligere forlik eller gjennom regjeringsdeltakelse og fageksperter. Utvalget fikk i oppdrag å beskrive pensjonssystemet og evaluere om de langsiktige målene i reformen vil kunne nås. Videre skulle utvalget se på mulige justeringer for å sikre pensjonssystemets økonomiske og sosiale bærekraft. Utvalget avga sin utredning NOU 2022: 7 *Et forbedret pensjonssystem* til Arbeids- og inkluderingsdepartementet 16. juni 2022.

Pensjonsutvalget konkluderte med at hovedelementene i pensjonsreformen må ligge fast, og da særlig prinsippet om levealdersjustering som er avgjørende for å sikre den økonomiske bærekraften til pensjonssystemet etter hvert som vi lever lenger. Utvalget mente videre at det ikke er behov for større innstramminger eller systemendringer for å sikre den økonomiske bærekraften i pensjonssystemet, men pekte på at usikkerheten om utviklingen framover tilsier at en bør være forsiktig med å vedta nye justeringer av pensjonssystemet som øker utgiftene.

Utvalget mente imidlertid at det er behov for justeringer for å styrke den sosiale bærekraften til pensjonssystemet. Tre sentrale forslag i utvalgets utredning er:

- Aldersgrensene i pensjonssystemet og tilgrensende ordninger bør økes etter hvert som forventet levealder øker
- Minsteytelsene i pensjonssystemet bør følge den generelle velstandsutviklingen
- Uføre bør sikres en rimelig alderspensjon

NOU 2022: 7 ble sendt på høring 20. juni 2022, med frist 21. oktober. Et flertall av høringsinstansene, herunder hovedorganisasjonene i arbeidslivet, støttet hovedforslagene fra Pensjonsutvalget. Høringsinstansenes innspill er oppsummert i Meld. St. 6 (2023–2024) punkt 2.4.5.

2.3 Meld. St. 6 (2023–2024)

Meld. St. 6 (2023–2024) *Et forbedret pensjonssystem med en styrket sosial profil* ble lagt fram 15. desember 2023. I meldingen slutter regjeringen seg i all hovedsak til forslagene fra flertallet i Pensjonsutvalget, men ser behov for mindre justeringer og videre utredninger på enkelte punkter. Hovedformålet med forslagene i meldingen er å styrke den sosiale profilen i folketrygdens alderspensjon. Endringene som ble foreslått i meldingen vil øke de framtidige utgiftene, men regjeringen mener forslagene vil gi et forbedret pensjonssystem, med en bedre balanse mellom økonomiske og sosiale hensyn.

De sentrale forslagene i stortingsmeldingen er:

- Aldersgrensene i pensjonssystemet økes i takt med økningen i levealder fra og med 1964-kullet. Aldersgrensen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, som nå er 67 år, omtales som normert pensjoneringsalder, eller normalder, og de øvrige aldersgrensene i pensjonssystemet justeres i takt med denne.
- Aldersgrensene for folketrygdens øvrige inntektssikringsordninger økes også i takt med normert pensjoneringsalder.
- Minsteytelsene i pensjonssystemet følger velstandsutviklingen ved at minstenivåene ved normert pensjonsalder reguleres i takt med grunnbeløpet.
- Uføres alderspensjon skjermes for om lag to tredjedeler av virkningen av levealdersjusteringen for å holde tritt med arbeidsføres alderspensjonsnivå.
- Det gjennomføres jevnlige, brede evalueringer av pensjonsreformen og det nye pensjonssystemet.

2.4 Pensjonsforliket

2.4.1 Avtale om et bredt forlik om pensjon

Ved stortingsbehandlingen av Meld. St. 6 (2023–2024) ble det inngått en pensjonsavtale 29. februar 2024 mellom daværende regjeringspartier (Arbeiderpartiet og Senterpartiet), Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Venstre, Kristelig Folkeparti og Miljøpartiet De Grønne (pensjonsforliket). Avtalen framgår av vedlegg til Innst. 233 S (2023–2024) *Et bedret pensjonssystem med en styrket sosial profil*, og gjengis under:

> «Folketrygdens alderspensjon er det bærende elementet i det samlede pensjonssystemet. Et grunnleggende formål er å gi den enkelte økonomisk og sosial trygghet, når det ikke lenger kan forventes at man kan forsørge seg selv ved eget arbeid. Pensjonssystemet må sikre en trygg og verdig alderdom for alle, og befolkningen må ha tillit til at systemet også i framtiden vil innfri sine pensjonsløfter.
>
> For å sikre forutsigbarhet for folks pensjoner, er det viktig at pensjonssystemet har bred politisk oppslutning over tid. Pensjonsbeslutninger er langsiktige. Beslutninger om pensjonsregler som tas i dag, vil ofte først få full virkning på lengre sikt. Dette tilsier at konsekvenser av systemendringer bør vurderes grundig. Samtidig er samfunnet i konstant utvikling, noe som tilsier at det jevnlig vil være behov for å oppdatere kunnskapsgrunnlaget som ligger til grunn for utformingen av pensjonssystemet. Pensjonssystemet er komplisert, og endringer i én del av systemet kan ha utilsiktede konsekvenser for andre deler. Det er derfor viktig at endringer gjøres på bakgrunn av vurderinger av hvordan det vil påvirke helheten i pensjonssystemet på kort og lang sikt, for å ivareta både den sosiale og den økonomiske bærekraften.
>
> Arbeidskraften er vår klart viktigste ressurs, og et viktig mål med pensjonsreformen er å stimulere til lengre yrkeskarrierer. Yrkesaktiviteten i eldre aldersgrupper har økt etter reformen i 2011, i tråd med målsettingen, selv om også andre forhold har bidratt til dette. I møte med en utvikling der vi lever stadig lenger, er det avgjørende å legge til rette for et helsefremmende, trygt og inkluderende arbeidsliv som muliggjør at folk kan bidra i arbeidslivet lengst mulig.
>
> Avtalepartene anerkjenner at de grunnleggende premissene for dagens pensjonssystem videreføres. Dette inkluderer regulering av løpende pensjon med et snitt av lønns- og pris-

vekst og behovet for at man må jobbe lengre i takt med at levealderen øker. Vi er videre enige om følgende for perioden de neste ti årene:

Aldersgrenser

1) Aldersgrensene i pensjonssystemet økes i tråd med forslaget i Meld. St. 6 (2023–2024), Et forbedret pensjonssystem med en styrket sosial profil. Forslaget innebærer en gradvis økning av aldersgrensene i pensjonssystemet fra og med 1964-kullet. Sosiale rettigheter som sykepenger, dagpenger og arbeidsavklaringspenger utvides i tråd med endringen av normert pensjoneringsalder.

2a) Det skal etableres en sliterordning i folketrygden, som innføres samtidig med de andre endringene i pensjonssystemet. Ordningen skal bidra til å sikre det sosiale perspektivet i pensjonssystemet og ha en størrelse som gir den enkelte som går av tidligere enn leve-aldersjusteringen legger opp til, økt økonomisk trygghet. Ordningen skal etableres etter modell av sliterordningen i privat AFP og ha en årlig ytelse på 0,25 G for de som går av fem år før normert pensjonsalder og trappes gradvis ned ved høyere avgangsalder. Partene skal involveres i utformingen av sliterordningen.

2b) Det skal gjøres et arbeid for å forhindre at vi får et arbeidsliv der arbeidstakere slites ut, mentalt og fysisk, og ikke evner å stå i arbeid. Tidspunkt for den enkeltes avgang påvirkes av forhold både i og utenfor arbeidslivet. Arbeidet som gjøres skal særlig se på forhold i arbeidslivet som på ulike måter påvirker avgangsalder, og i samarbeid med partene se på løsninger for tilrettelegging, tilpasning og kompetansetiltak på arbeidsplassen, slik at flere kan stå lengre i jobb. Arbeidet kan organiseres som et eget utvalg, eller sees i sammenheng med andre pågående prosesser.

3) Plikten til å fratre ved oppnådd særaldersgrense gjeninnføres ikke. Hvilke stillinger som i fremtiden skal ha særaldersgrenser, samt hvilke aldersgrenser som skal gjelde, avklares i en egen prosess, som avtalt med partene. Forsvaret skal håndteres i et eget løp, også sett opp mot fratredelsesplikten.

4) Den alminnelige aldersgrensen for statsansatte og andre medlemmer i Statens pensjons-kasse økes fra 70 til 72 år, og dermed harmoniseres med arbeidsmiljølovens generelle aldersgrense på 72 år for ansatte i privat sektor. Det skal utredes tiltak for å gjøre det lettere å stå videre i arbeid utover de ordinære aldergrensene i aldersgrenseloven (staten) og arbeidsmiljøloven, herunder vurdere bedriftsinterne aldersgrenser.

Uføre

5) Alderspensjon til uføre skal styrkes, i tråd med forslaget i Meld. St. 6 (2023–2024), Et forbedret pensjonssystem med en styrket sosial profil. Forslaget innebærer i utgangspunktet at uføre skjermes for 2/3-deler av effekten av levealdersjusteringen og at uføres videre skjerming skal speile yrkesaktives avgangsmønster.

6) Det skal etableres en overgangsordning for uføre i kullene 1954-1962. Overgangs-ordningen skal ivareta kullene som ikke har skjermingstillegg i den delen av pensjon som utmåles etter gamle regler. Overgangsordningen skal sikre personer født i disse årskullene et skjermingstillegg i den gamle delen av folketrygden, tilsvarende det som ble gitt for årskullet født 1953.

Minsteytelser

7) Minsteytelsene i pensjonssystemet skal reguleres i tråd med forslaget i Meld. St. 6 (2023–2024) – Et forbedret pensjonssystem med en styrket sosial profil. Forslaget inne-bærer at minstesatsene G-reguleres. Alle løpende pensjoner reguleres med snitt av lønns- og

prisvekst. G-regulering av minstesatsene sikrer at minsteytelsene følger velstandsveksten i samfunnet. Regulering med snitt av lønns- og prisvekst etter uttak, sikrer at de som mottar minsteytelsene i likhet med andre pensjonister, får økt kjøpekraft når lønnsmottagerne får det.

Informasjonsarbeid

8) Det skal utarbeides en helhetlig strategi for informasjon på pensjonsområdet. Arbeids- og velferdsetaten skal ha tilstrekkelig kapasitet og kompetanse til å bistå den enkelte i spørsmål om egen pensjonsbeslutning. Også tjenestepensjonsleverandørenes roller og ansvar må inngå i informasjonsstrategien.

Individuell pensjonssparing

9) Grensen for sparing i IPS, skal fra og med statsbudsjettet for 2026, være på minst 25 000 kroner.

Evalueringer

10) Pensjonssystemet skal evalueres om lag hvert tiende år, for å følge med på utviklingen i både den sosiale og den økonomiske bærekraften. Som en del av neste tiårs-evaluering skal følgende punkter inngå:

- Det skal gjøres en helhetlig gjennomgang av pensjonssystemet for å vurdere den økonomiske og sosiale bærekraften når man ser folketrygd, tjenestepensjon, AFP og individuelle pensjonsspareavtaler i sammenheng. Dette inkluderer en evaluering av levealdersjustering av aldersgrensene sett opp mot reell avgangsalder, med formål om å sikre økonomisk trygghet og at systemet skal være sosialt bærekraftig.
- For store forskjeller i ulike årskullspesifikke minstenivåer er ikke ønskelig. Derfor skal behovet for en mekanisme for å forhindre urimelig store forskjeller mellom ulike minstenivåer og mulig innretning av en slik ordning, utredes.
- Dersom erfaringer med sliterordningen tilsier årlige kostnader som overstiger 1 mrd. kroner målt faste lønninger, må det gjøres en ny vurdering av slitertilleggets størrelse og innretting, og om eventuell medfinansiering fra partene i lys av blant annet igangsatte tiltak som gjør det lettere å stå lenger i arbeid.»

Det går fram av pensjonsforliket at forlikspartene slutter seg til forslagene i meldingen om økte aldersgrenser, alderspensjon til uføre og regulering av minsteytelser, og det følger av forliket at endringene skal gjennomføres «i tråd med forslagene i Meld. St. 6 (2023–2024)». Forlikspartene er videre enige i forslagene i meldingen om at det skal det skal utarbeides en helhetlig informasjonsstrategi og at det skal gjennomføres jevnlige evalueringer av pensjonssystemet. I tillegg er forlikspartene enige om noen tilføyelser:

- Uføre født i årene 1954–1962 skal få et tillegg til alderspensjonen.
- Det skal etableres en sliterordning i folketrygden «etter modell av» sliterordningen i privat sektor.
- Aldersgrensen i staten skal økes fra 70 til 72 år.
- Taket for individuell pensjonssparing skal økes til «minst 25 000» fra 2026.

2.4.2 Status for oppfølging av pensjonsforliket

Dette høringsnotatet følger opp pensjonsforlikets punkter om økte aldersgrenser (pensjonsforliket punkt 1), alderspensjon til uføre (punkt 5) og regulering av minsteytelsene (punkt 7), i første omgang avgrenset til folketrygdloven, lov om supplerende stønad og sosialtjenesteloven med forskrifter, samt etablering av en sliterordning i folketrygden (punkt 2b). Departementet vil i egne høringsnotater foreslå nødvendige endringer i regelverket for blant annet tjenestepensjoner, samordning og avtalefestet pensjon. I det følgende redegjøres det kort for status for oppfølging av punkter i pensjonsforliket som ikke er behandlet i dette høringsnotatet.

Pensjonsforliket punkt 2b omhandler et arbeid for å forhindre at vi får et arbeidsliv der arbeidstakere slites ut, mentalt og fysisk, og ikke evner å stå i arbeid. Arbeidet med å forhindre at vi får et arbeidsliv der arbeidstakere slites ut, mentalt og fysisk, og ikke evner å stå i arbeid, ses i sammenheng med flere pågående prosesser i regjeringen. Regjeringen satte våren 2024 ned Kvinnearbeidshelseutvalget, som fikk i oppdrag å utarbeide et helhetlig kunnskapsgrunnlag om kvinners arbeidshelse og foreslå tiltak som kan bidra til bedre arbeidshelse og redusert fravær og frafall fra arbeidslivet for kvinner. I sin rapport (NOU 2025: 5), som ble overlevert til regjeringen våren 2025, pekte utvalget på at det største potensialet for forbedringer i kvinners arbeidsmiljø og arbeidstilknytning lå i å forsterke det systematiske arbeidsmiljøarbeidet i virksomhetene, særlig innen kvinnedominerte yrker. Utvalgets rapport er et viktig kunnskapsgrunnlag for videre arbeid. STAMI og Arbeidstilsynets undersøkelser fra 2025 av det systematiske HMS-arbeidet i norske virksomheter peker på det samme; selv om mange virksomheter arbeider godt, og de fleste gjennomfører enkeltstående HMS-aktiviteter, viser undersøkelsene at virksomhetene fremdeles har et betydelig potensial for å forebygge arbeidsrelaterte skader, sykdommer og belastninger bedre.

Dette vil følges opp i regjeringens kommende nasjonale arbeidsmiljøstrategi, som planlegges lagt fram på nyåret. Hovedformålet med strategien er å bidra til å styrke det systematiske arbeidsmiljøarbeidet i virksomhetene, og gjennom det bidra til bedre forebygging av arbeidsrelatert sykdom, skade og fravær. Partene i arbeidslivet har gitt innspill til strategiarbeidet.

Myndighetene kan ikke løse utfordringene alene, men må tilby verktøy og veiledning og sørge for tydelig regelverk. Arbeidsgiverne må, i samspill med de ansatte, verneombud og tillitsvalgte, finne de riktige løsningene på arbeidsmiljøutfordringer i sin virksomhet. I strategien vil regjeringen fortsette innsatsen for et styrket psykososialt arbeidsmiljø.

Endringer i arbeidsmiljøloven som tydeliggjør kravene til det psykososiale arbeidsmiljøet trådte i kraft 1. januar 2026. Andelen arbeidstakere som rapporterer om et belastende psykososialt arbeidsmiljø er høy i flere næringer, bl.a. i helse- og omsorg, undervisning, barnehage og SFO, overnatting og servering samt luftfart. Tiltak som kan styrke forebyggingen av psykososiale belastninger er viktig som et virkemiddel for at folk skal klare og ønske å jobbe der arbeidskraften trengs mest, slik som f.eks. innen helse og omsorg hvor behovet vil vokse kraftig. Dette er også omtalt i Meld. St. 11 (2025–2026) *Helsepersonellplan 2040*, hvor regjeringen redegjør for tiltak som gjør det mulig for flere å stå lenger i arbeid i helse- og omsorgssektoren. Meld. St. 11 (2025–2026) er til behandling i helse- og omsorgskomiteen.

Samarbeidet med partene i arbeidslivet gjennom Avtale om redusert sykefravær og frafall fra arbeidslivet (IA-avtalen) 2025–2028 fortsetter å være viktig for den forebyggende arbeidsmiljøinnsatsen. Arbeidet med å forsterke den forebyggende arbeidsmiljøinnsatsen er videreført som et viktig hovedmål i avtalen, og virkemidlene som ble opprettet i forrige avtaleperiode, arbeidsmiljøsatsingen og bransjeprogrammer, ble også videreført. Gjennom arbeidsmiljøsatsingen driver myndighetene kunnskapsutvikling og tilbyr bransjetilpassede verktøy til virksomhetene. Arbeidet i bransjeprogrammene fortsetter, og etter enighet med partene ble det i 2025 opprettet bransjeprogram i fire nye bransjer. Gjennom avtalen skal partene bidra til forsterket forebyggende innsats på den enkelte arbeidsplass. Som en del av oppfølgingen av IA-avtalen arbeides det med å styrke sykefraværsoppfølgingen i virksomhetene gjennom økt innsats fra alle aktører. I samsvar med IA-avtalen har departementet satt i gang et lovarbeid for å presisere, og vurdere å forsterke, medvirknings- og aktivitetsplikten til den sykmeldte.

Departementet sendte i desember 2025 flere forslag til presiseringer og konkretiseringer av sykmeldtes medvirknings- og opplysningsplikt i folketrygdloven og arbeidsmiljøloven på høring, med frist for tilbakemeldinger 15. mars i år. Det ble også foreslått i høringsnotatet å presisere i arbeidsmiljøloven at arbeidsgivers plikt til å tilrettelegge slik at arbeidstaker kan fortsette i arbeidet prinsipielt også gjelder varige tilretteleggingstiltak. Formålet med lovforslagene er å tydeliggjøre rammene for arbeidsgivers og arbeidstakers oppfølging i forbindelse med et sykefravær, for å bidra til bedre overholdelse av regelverket og til at flere sykmeldte kommer raskere tilbake i arbeid. Departementet arbeider med å følge opp høringen.

Pensjonsforliket punkt 3 slår fast at plikten til å fratre ikke skal gjeninnføres. Plikten til å fratre ved særaldersgrense er fjernet for alle yrkesgrupper i offentlig sektor, jf. blant annet Prop. 138 L (2020–2021) og Innst. 519 L (2020–2021), samt Prop. 102 LS (2024–2025) og Innst. 509 L (2024–2025). Det er avtalt med partene i offentlig sektor at det skal igangsettes et arbeid for å vurdere det framtidige omfanget av særaldersgrenser.

Regjeringen har fulgt opp forliket punkt 4 om økte aldersgrenser i staten i Prop. 73 L (2024–2025) *Endringer i arbeidsmiljøloven, lov om aldersgrenser for statsansatte m.fl. og lov om Statens pensjonskasse (avvikling av bedriftsinterne aldersgrenser og økning av den alminnelige aldersgrensen i staten).* Nye regler er vedtatt med virkning fra 1. januar 2026. Aldersgrensen for apotekansatte og øvre aldersgrense for sykepleiere er også endret med virkning fra 1. januar 2026, gjennom Stortingets behandling av Prop. 8 L (2025–2026) *Endringar i folketrygdlova og enkelte andre lover (oppfølging av tiltak i forslaget til statsbudsjett for 2026 m.m.)*.

Forliket punkt 6 om skjermingstillegg til alderspensjonen til uføre født i årene 1954–1962 er fulgt opp av regjeringen i Prop. 5 L (2024–2025) *Endringar i folketrygdlova og enkelte andre lover (oppfølging av forslag i statsbudsjettet 2025 m.m.).* Nye regler er vedtatt og har virkning fra 1. januar 2025.

Når det gjelder forlikets punkt 8, ga departementet i tildelingsbrevet til Arbeids- og velferdsdirektoratet for 2026 direktoratet i oppdrag å utarbeide en helhetlig strategi for informasjon på pensjonsområdet. Av mandatet for arbeidet følger det at mål for strategien er å sikre helhetlig og nøytral pensjonsinformasjon for alle grupper av befolkningen, gi bedre beslutningsstøtte, underbygge bærekraften i og tilliten til pensjonssystemet, støtte

opp under pensjonsreformens mål om forlenget yrkesaktivitet og bidra til mer standardisert og effektiv digital infrastruktur på tvers av aktørene. Det er forutsatt i mandatet at pensjonsleverandører og leverandører av pensjonsinformasjon skal trekkes med i arbeidet. Direktoratet leverte utkast til en helthetlig strategi for informasjon på pensjonsområdet til departementet 30. september 2026. Departementet sendte utkastet på alminnelig høring 28. oktober 2026 med frist 27. januar 2027.

Stortinget har ved behandlingen av Prop. 1 LS (2025–2026) *Skatter og avgifter 2026* vedtatt å øke taket for individuell pensjonssparing til 25 000 kroner fra 2026, jf. pensjonsforliket punkt 9.

Det følger av pensjonsforliket punkt 10 at pensjonssystemet skal evalueres om lag hvert tiende år, for å følge med på utviklingen i både den sosiale og den økonomiske bærekraften. Det følger videre at neste evaluering skal omfatte en helhetlig gjennomgang av det samlede pensjonssystemet for å vurdere den økonomiske og sosiale bærekraften, en utredning av behovet for, og mulig innretning av, en mekanisme for å forhindre urimelig store forskjeller mellom ulike minstenivåer. Det heter videre i pensjonsforliket punkt om evalueringer at dersom erfaringer med sliterordningen tilsier årlige kostnader som overstiger 1 milliard kroner målt i faste lønninger, skal det foretas en ny vurdering av slitertilleggets størrelse og innretning, og eventuell medfinansiering fra partene i lys av blant annet igangsatte tiltak som gjør det lettere å stå lenger i arbeid. Departementet vil vurdere hvordan evalueringen best kan gjennomføres når endringene som foreslås har fått virke over noe tid. De årlige rapportene fra pensjonspolitisk arbeidsgruppe vil gi nyttig informasjon om den løpende utviklingen fram mot neste evaluering. I rapportene publisert i 2025 og 2026 går det fram at pensjonspolitisk arbeidsgruppe vil vurdere hvordan framtidige rapporter skal innrettes for å understøtte dette.

3 Aldersgrensene i pensjonssystemet

3.1 Innledning

Det er tre sentrale aldersgrenser i reglene for alderspensjon fra folketrygden:

- 62 år: Laveste alder for å kunne ta ut pensjon (forutsatt høy nok opptjening)
- 67 år: Alder der alle har en ubetinget rett til å ta ut pensjon
- 75 år: Øvre grense for opptjening av pensjon, og pensjonen øker ikke ved uttak etter fylte 75 år

Departementet foreslår i dette kapitlet nye regler for hvordan aldersgrensene for alderspensjon i folketrygden skal fastsettes og nye regler for å fastsette delingstall og forholdstall for årskull født 1963 og senere.

I pensjonsforliket fra 29. februar 2024 heter det: «Aldersgrensene i pensjonssystemet økes i tråd med forslaget i Meld. St. 6 (2023–2024).» I meldingen foreslo regjeringen at aldersgrensene skal økes gradvis fra og med 1964-kullet med to tredjedeler av økningen i levealderen. I dette høringsnotatet følges dette opp med at det foreslås at grensen på 67 år kalles normert pensjonsalder, at det etableres regler for hvordan normert pensjonsalder skal økes, og at grensene på 62 og 75 år økes i takt med økningen i «67-årsgrensen».

Pensjonsutvalget foreslo at 67-årsgrensen skulle kalles «normert pensjoneringsalder», noe departementet også benyttet i Meld. St. 6 (2023–2024). For å forenkle språket, foreslår departementet nå at grensen blir kalt «normert pensjonsalder».

3.2 Aldersgrenser og forholdet til internasjonale forpliktelser

Norge har ratifisert Europarådets konvensjon Europeisk trygdekodeks og er forpliktet til å sikre aldersstønad i samsvar med artiklene i Del V, jf. artikkel 25. Det følger av artikkel 26 nr. 1 at forpliktelsen gjelder når vedkommende har nådd en bestemt alder. Den bestemte alderen skal ikke være høyere enn 65 år, jf. nr. 2 første punktum som ble endret ved tilhørende tilleggsprotokoll. En høyere alder kan «… dog fastsettes forutsatt at antallet bosatte som har nådd denne alder ikke er mindre enn 10 pst. av det totale antall bosatte under denne alder men som er over 15 år», jf. andre punktum. Det følger videre av tredje punktum at «(d)og skal, når trygden omfatter bestemte grupper arbeidstakere, den fastsatte alder ikke være høyere enn 65 år».

Folketrygdens alderspensjon er ikke begrenset til kun å omfatte bestemte grupper arbeidstakere. Kravet etter trygdekodeksen er dermed at dersom den bestemte alderen skal settes høyere enn 65 år, må antallet bosatte over denne alderen ikke være mindre enn 10 prosent av antallet bosatte mellom 15 år og aldersgrensen.

I dag har alle en ubetinget rett til å ta ut alderspensjon fra 67 år. Det går fram av befolkningsstatistikken til Statistisk sentralbyrå (SSB) for 2026 at antallet bosatte over 67 år utgjør om lag 25 prosent av befolkningen som er mellom 15 og 67 år. For at andelen over en gitt aldersgrense skal utgjøre mindre enn 10 prosent av antallet bosatte mellom 15 år og denne aldersgrensen, må aldersgrensen være over 76 år. SSBs befolkningsframskrivinger

viser videre at andelen av befolkningen over både 67 år og 70 år vil øke i årene framover.[1] På denne bakgrunn er departementets vurdering at forslaget om å gradvis øke aldersgrensene er forenelig med forpliktelsene som følger av Europarådets trygdekodeks artikkel 26 nr. 2 og tilleggsprotokollen til denne.

Norge har også ratifisert ILO-konvensjon nr. 128 om uføre-, alders- og etterlattestønad, og er forpliktet til å sikre de trygdede aldersstønad i samsvar med artiklene i konvensjonen del III, jf. artikkel 14. Det følger av artikkel 15 nr. 1 at trygdetilfellet som skal dekkes er at vedkommende har nådd en fastsatt alder. Den fastsatte alderen kan som utgangspunkt ikke være høyere enn 65 år. Det kan settes en høyere alder enn 65 år når det tas tilbørlig hensyn til demografiske, økonomiske og sosiale kriterier som skal underbygges statistisk, jf. nr. 2. Det følger av nr. 3 at dersom den fastsatte alderen er 65 eller høyere, skal denne alderen på fastsatte vilkår senkes for så vidt angår personer som har vært sysselsatt i et yrke som etter vedkommende lands lovgivning anses i forhold til aldersstønaden som slitsomme eller usunne.

Befolkningsframskrivingene til Statistisk sentralbyrå viser som nevnt at andelen eldre i befolkningen vil øke framover. Dette skyldes delvis økningen i forventet levealder. I 1974 var forventet levealder om lag 78 år for kvinner og 72 år for menn. I 2025 var tilsvarende tall henholdsvis om lag 85 år og 82 år.

Aldringen av befolkningen medfører at offentlige finanser stilles overfor store utfordringer i årene framover, særlig knyttet til pensjonssystemets langsiktige bæreevne. Svakere vekst i den yrkesaktive befolkningen, høyere gjennomsnittlig opptjening til alderspensjon og stigende levealder blant pensjonistene innebærer økt press på pensjonssystemet. For å møte disse utfordringene er det fra 2011 gjennomført en pensjonsreform med utgangspunkt i brede forlik i Stortinget.

Med pensjonsreformen er det innført levealdersjustering, som innebærer at pensjonsnivået ved en gitt alder blir lavere når levealderen øker. Økte aldersgrenser i pensjonssystemet er dermed en naturlig videreutvikling av pensjonsreformen, og vil bidra til høyere pensjonsnivåer. Aldersgrensene i folketrygden er felles for alle.

Forslaget om økte aldersgrenser i dette høringsnotatet er i tråd med regjeringens forslag i Meld. St. 6 (2023–2024) som Stortinget har sluttet seg til, og er utformet slik at en person som utsetter avgangen fra yrkeslivet like lenge som økningen i aldersgrensene, i gjennomsnitt vil kompensere fullt ut for levealdersjusteringen.[2] Aldersgrensene foreslås økt med to tredjedeler av økningen i forventet levealder. Det vil også innebære at gjennomsnittlig forventet tid som pensjonist vil øke for personer som utsetter avgangen i tråd med økningen i aldersgrensene. På denne bakgrunn legger departementet til grunn at forslaget er i tråd med ILO-konvensjon nr. 128 artikkel 14 og 15.

[1] Se nærmere om betydningen av demografi i Meld. St. 6 (2023–2024) *Et forbedret pensjonssystem med en styrket sosial profil* (punkt 5.3.3).

[2] NOU 2022: 7, boks 9.1.

Norge deltar også i internasjonalt samarbeid om koordinering av trygderettigheter, inkludert EØS-avtalen, Nordisk konvensjon om trygd og bilaterale avtaler. Disse avtalene er imidlertid rene koordineringsinstrumenter. Forholdet til disse avtalene er omtalt under punkt 2.1.3 om forholdet til internasjonale forpliktelser.

3.3 Departementets forslag til normert pensjonsalder og delingstall

3.3.1 Normert pensjonsalder

I dag har alle ubetinget rett til å ta ut alderspensjon fra folketrygden ved 67 år. Videre er minstenivåene i pensjonssystemet definert ved denne alderen. 67-årsgrensen er også viktig for en del andre inntektssikringsordninger, både i og utenfor folketrygden. I stedet for at alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden skal være en gitt alder, i dag 67 år, foreslås det at denne alderen omtales som normert pensjonsalder i folketrygdloven, og endres i takt med utviklingen i levealderen. Det foreslås at normert pensjonsalder skal endres gradvis med to tredjedeler av endringen i forventet levealder. For ikke å ytterligere komplisere pensjonssystemet, foreslås det at forventet levealder ikke innføres som en ny størrelse i pensjonsreglene, men at endringene knyttes til utviklingen i delingstallene. Delingstallene er de årskullspesifikke tallene som i dag brukes for å omregne opptjent inntektspensjon (pensjonsbeholdningen) og garantipensjonsbeholdningen til en årlig ytelse ved uttak i ulike aldre. Økt levealder betyr at delingstallet ved en gitt alder blir høyere for yngre årskull og at yngre årskull når et gitt delingstall ved en høyere alder. Delingstallene fastsettes av Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Delingstallene reflekterer forventet gjenstående levetid ved tidspunktet for pensjonsuttak og sannsynligheten for å overleve fram til pensjonsuttak (arvegevinst), og er basert på registrert dødelighet i en tiårsperiode til og med det året et årskull fyller 60 år. I tillegg inngår en fast faktor for regulering av pensjon under utbetaling. Dette innebærer at utviklingen i delingstallene vil henge tett sammen med utviklingen i forventet levealder. Departementet foreslår derfor at endringen i forventet levealder måles ved endringen i delingstallene ved 67 år. Som lagt til grunn i pensjonsforliket foreslås det at endringen i normert pensjonsalder beregnes med utgangspunkt i delingstallet for 1963-kullet ved uttak av pensjon ved 67 år. Konkret foreslås det at endringen i normert pensjonsalder for årskull fra og med 1967-kullet settes lik to tredjedeler av differansen mellom 67 år og den alderen et gitt årskull når delingstallet 1963-kullet har ved 67 år, som er 16,18. Det foreslås at normert pensjonsalder fastsettes i år og måneder av Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Dersom et gitt årskull når det delingstallet 1963-kullet har ved 67 år (som er 16,18) ett år (12 måneder) senere enn 1963-kullet, blir normert pensjonsalder 8 måneder senere for dette årskullet ((2/3) ×12 måneder = 8 måneder) enn for 1963-kullet. Normert pensjons-alder blir da altså 67 år og 8 måneder. De som øker avgangsalderen i tråd med den økte aldersgrensen, vil få økt pensjonsopptjening og normalt kompensere fullt for virkningen av levealdersjusteringen.

Dagens aldersgrense på 67 år er også den øvre aldersgrensen for å kunne motta flere av ytelsene fra folketrygden og opptrer i en rekke kapitler i folketrygdloven. I stedet for å definere normert pensjonsalder i alle aktuelle lovkapitler, foreslår departementet at normert pensjonsalder defineres i kapittel 1 i folketrygdloven i en ny bestemmelse (ny § 1-7). Departementet foreslår videre at det i forskrift om alderspensjon i folketrygden (alderspensjonsforskriften) § 4-2 slås fast at normert pensjonsalder for et årskull skal fastsettes innen 1. juli fem år før foregående årskull når normert pensjonsalder, avrundet ned til nærmeste hele år. Dette er samme frist som det foreslås at skal gjelde for å fastsette delingstall og forholdstall, jf. neste punkt. Dersom for eksempel normert pensjonsalder for foregående årskull har passert 68 år, innebærer forslaget at normert pensjonsalder for det påfølgende årskullet skal fastsettes innen 1. juli det året dette årskullet fyller 62 år.

Det vises til utkast til folketrygdloven ny § 1-7 og til alderspensjonsforskriften, endring av tittelen på kapittel 4 og av § 4-2.

3.3.2 Fastsetting av delingstall

Reglene for å fastsette normert pensjonsalder som foreslås, henger nært sammen med reglene for å fastsette delingstall. Reglene for hvordan delingstallene skal fastsettes står i folketrygdloven § 20-13. Dette er supplert med flere detaljer i kapittel 4 i forskrift om alderspensjon i folketrygden (alderspensjonsforskriften).

Etter folketrygdloven § 20-13 første ledd skal delingstallene fastsettes endelig det året et årskull fyller 61 år. Når fastsettingen skjer på dette tidspunktet, innebærer det at delingstallene kan beregnes på bakgrunn av mest mulig oppdatert statistikk for dødelighet. Departementet mener dette prinsippet bør videreføres når aldersgrensene skal øke, og foreslår derfor at tidspunktet for fastsettingen av delingstallene tilpasses økende aldersgrenser.

Det følger av alderspensjonsforskriften § 4-2 at delingstallene skal fastsettes innen 1. juli i året før et årskull fyller 62 år. Dette må ses i sammenheng med at dødelighetsstatistikken for året før publiseres av Statistisk sentralbyrå (SSB) om våren, og med hensynet til at den enkelte bør få informasjon om delingstallene en tid før vedkommende når laveste alder for å ta ut pensjon. Arbeids- og velferdsetaten anbefaler i dag i sin informasjon at man søker om alderspensjon fire måneder før man ønsker utbetaling av alderspensjonen.

Publisering av delingstall innen 1. juli muliggjør også at prognosene for framtidige delingstall kan oppdateres med SSBs befolkningsframskrivinger, som normalt publiseres i juni annethvert år. Både delingstallene og aldersgrensene vil være felles for hvert årskull, og departementet mener at delingstallene fortsatt bør fastsettes noe tid før årskullet når nedre aldersgrense i pensjonssystemet. I dag fastsettes delingstallene som nevnt minst seks måneder før man når dagens nedre aldersgrense på 62 år. Departementet legger opp til at man skal ha minst tilsvarende lang tid med informasjon om endelige delingstall og aldersgrenser som i dag, når aldersgrensene øker. Gitt at delingstallene fortsatt skal fastsettes innen 1. juli, vil det bety at delingstallene skal fastsettes endelig fem år før foregående årskull når normert pensjonsalder, avrundet ned til nærmeste hele år. Departe-

mentet foreslår i tråd med dette at delingstallene skal fastsettes endelig fem år før foregående årskull når normert pensjonsalder, avrundet ned til nærmeste hele år.

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 20-13 første ledd.

Delingstallene beregnes nå på grunnlag av registrert dødelighet for eldre årskull i årene et årskull er i alderen 51–60 år, jf. alderspensjonsforskriften § 4-3. Departementet foreslår at denne perioden forskyves oppover med ett år av gangen, når aldersgrensene i pensjonssystemet passerer et helt år. Dette innebærer at når det foregående årskullet har fått fastsatt normert pensjonsalder avrundet ned til for eksempel 68 år, så skal det neste årskullet få fastsatt delingstallene og normert pensjonsalder det året de fyller 62 år på grunnlag av den registrerte dødeligheten i de årene årskullet er i alderen 52–61 år. Et årskulls normerte pensjonsalder vil avhenge av hvilket aldersintervall dødeligheten beregnes ut fra. Det ville derfor kunne oppstått situasjoner hvor den normerte pensjonsalderen ikke kunne fastsettes, dersom denne tiårsperioden ble bestemt fra et årskulls egen normerte pensjonsalder. Ved å benytte foregående årskulls normerte pensjonsalder vil det alltid være entydig hvilken tiårsperiode den normerte pensjonsalderen skal beregnes ut fra.

Framgangsmåten tar i utgangspunktet hensyn til at økt dødelighet kan føre til at normert pensjonsalder for et årskull blir lavere enn for foregående årskull. I slike tilfeller vil løsningen kunne innebære at to årskull kan få fastsatt delingstallene på samme tidspunkt. For at dette skal kunne inntreffe vil imidlertid levealderen måtte synke på en slik måte at delingstallene for et årskull blir lavere enn for det foregående årskullet. Dette har så langt ikke vært tilfelle, verken for delingstall som er endelig fastsatt, eller i prognoser for delingstall, og er med dagens utvikling i levealder et lite sannsynlig scenario.

Når dødeligheten faller og levealderen øker, vil delingstallene bli noe høyere enn de ellers ville vært når de beregnes på grunnlag av en senere tiårsperiode.

Det vises til utkast til endring av alderspensjonsforskriften § 4-3 første ledd, andre ledd første punktum og fjerde ledd.

Delingstallene påvirkes også av utviklingen i dødeligheten fra 27 til og med 66 år. Dette er såkalt arvegevinst eller dødelighetsarv. Når arvegevinsten er inkludert i beregningen av levealdersjusteringen, gjør det delingstallene lavere enn de ellers ville vært. Dette er nærmere regulert i alderspensjonsforskriften § 4-4 og formel 4 i vedlegget til kapittel 4 i forskriften. Når normert pensjonsalder øker, foreslår departementet at perioden som dødelighetsarven beregnes på grunnlag av, forlenges. Å forlenge denne perioden vil gi marginalt høyere delingstall, som igjen gir marginalt lavere pensjoner. Departementet foreslår at dette gjøres ved at beregningsperioden for et årskull øker med ett år når normert pensjonsalder for foregående årskull passerer et helt år.

Departementet foreslår også en språklig justering i beskrivelsen av hvordan delingstallene skal beregnes i alderspensjonsforskriften § 4-4 andre punktum. I dag står det at det i beregningen skal tas hensyn til forholdet mellom regulering av pensjon under utbetaling og diskonteringsrenten og til forholdet mellom årskullets sannsynlighet for å overleve fram til uttaksalder og årskullets gjennomsnittlige sannsynlighet for å overleve fram til alderen 27 til 66 år. Før endringen i reguleringsreglene i 2022 var forholdet mellom

diskonteringsrenten og framtidig regulering av pensjon en kjent størrelse. Det var en følge av at folketrygdloven § 20-13 annet ledd slår fast at lønnsveksten skal brukes som diskonteringsrente ved fastsetting av delingstallene, og at løpende pensjoner fram til 2022 ble regulert med lønnsvekst og et fast fratrekk på 0,75 prosent.

Når pensjon under utbetaling fra 2022 reguleres med gjennomsnittet av lønns- og prisveksten er ikke lenger det framtidige forholdet mellom lønnsveksten og denne reguleringen en kjent størrelse. Departementet foreslår derfor en justering for å tydeliggjøre at beregningen skal gjøres med utgangspunkt i *forventet* regulering av pensjon under utbetaling. Se for øvrig avsnitt 3.6 for en omtale av forutsetninger ved beregning av delingstallene.

Det vises til utkast til endring av alderspensjonsforskriften § 4-4 andre punktum og i vedlegget til kapittel 4.

3.3.3 Fastsetting av forholdstall for årskull født 1963 og senere

Forholdstallene benyttes til å omregne alderspensjon opptjent etter gamle opptjeningsregler før levealdersjustering til en årlig ytelse. Kun personer født før 1963 har opptjening etter gamle opptjeningsregler i folketrygden, og forholdstallene er fastsatt endelig for disse årskullene. Denne gruppen beholder også dagens aldersgrenser.

Imidlertid benyttes forholdstallene også til levealdersjustering av privat AFP for personer født 1963 og senere. Forholdstallene fastsettes i dag, i likhet med delingstallene, på grunnlag av registrert dødelighet for eldre årskull i årene et årskull er i alderen 51–60 år, jf. forskrift om alderspensjon fra folketrygden (alderspensjonsforskriften) § 4-5. Departementet mener at også perioden forholdstallene beregnes ut fra bør forskyves oppover med ett år av gangen når aldersgrensene i pensjonssystemet passerer et helt år, tilsvarende det som foreslås ved beregningen av delingstallene. Som for delingstallene vil forholdstallene bli noe høyere når de beregnes på en senere tiårsperiode, dersom dødeligheten faller og levealderen øker.

I forholdstallene beregnes ikke såkalt arvegevinst som følger av endringer i dødelighet før laveste uttaksalder, og det er følgelig ikke behov for tilsvarende endringer i forholdstallene her som beskrevet for delingstallene ovenfor.

Også i beskrivelsen av beregningen av forholdstallene i forskriften § 4-5 andre ledd, foreslår departementet en språklig justering for å klargjøre at beregningen skal gjøres med utgangspunkt i *forventet* regulering av pensjon under utbetaling. Se omtale i punkt 3.3.2.

Det vises til utkast til endring av alderspensjonsforskriften § 4-5 andre ledd og i vedlegget til kapittel 4.

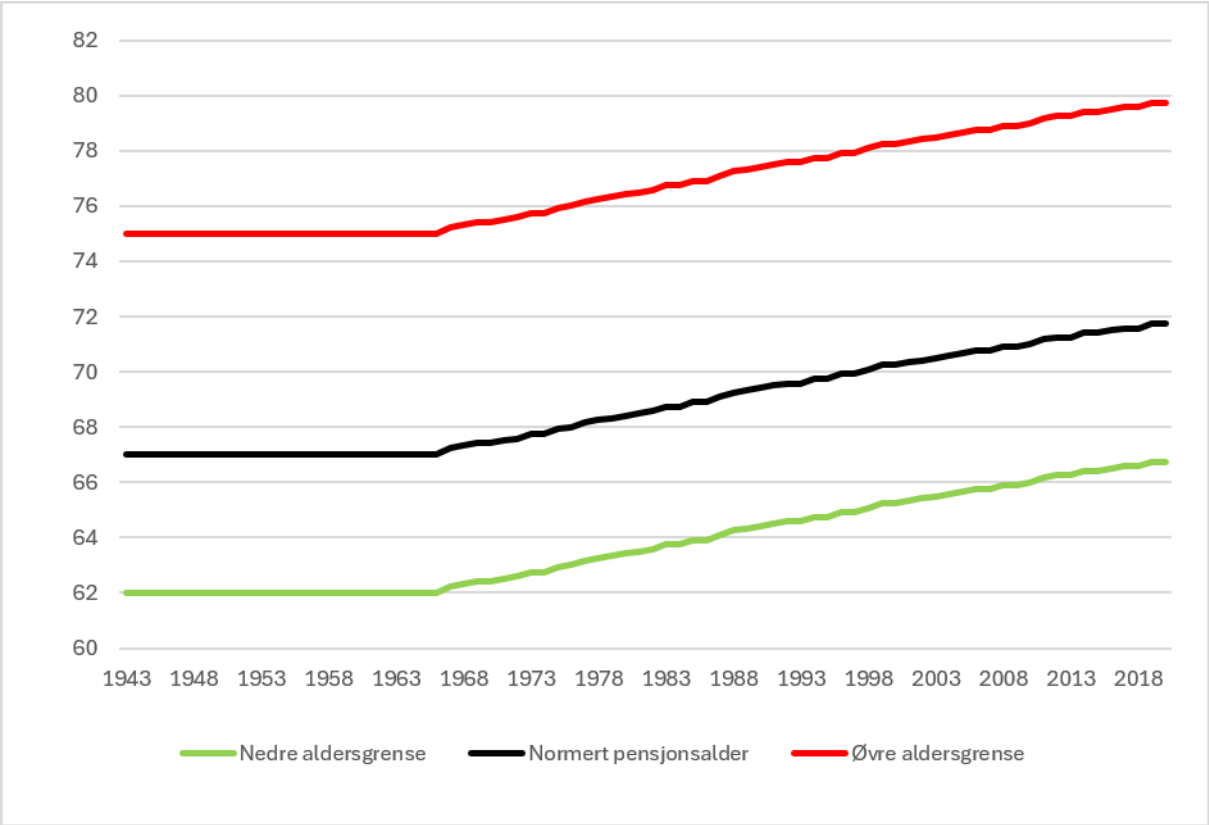
3.4 Anslag på utviklingen i normert pensjonsalder med regjeringens forslag

Arbeids- og velferdsdirektoratet har beregnet delingstall og normert pensjonsalder basert på forslagene i dette høringsnotatet. Befolkningsframskrivingen som Statistisk sentralbyrå publiserte i juni 2026 er lagt til grunn.

Forventet levealder øker noe mindre i den nye befolkningsframskrivingen enn i framskrivingen fra 2022, som ble lagt til grunn i Meld. St. 6 (2023–2024). Dette fører til at delingstallene ved en gitt alder øker mindre enn tidligere anslått for yngre årskull. Dette gjør igjen at normert pensjonsalder nå anslås å øke noe saktere enn lagt til grunn i Meld. St. 6 (2023–2024).

Figur 3.1 viser utviklingen i aldersgrensene med nye delingstall og forslagene i dette høringsnotatet. Normert pensjonsalder anslås til 68 år for personer født i 1976 og 71 år for personer født i 2010. Aldersgrensene er nå anslått å øke med om lag 10 måneder per tiår.

Figur 3.1 Aldersgrensene i pensjonssystemet for årskullene 1943–2020. Framskrevet fra 1967-kullet. Alder

I dette høringsnotatet foreslås økte aldersgrenser innført fra 1967-kullet. Anslaget for økning i aldersgrensene for årskullet er nedjustert med én måned, sammenlignet med Meld. St. 6 (2023–2024). Årskullet har nå en anslått normert pensjonsalder på 67 år og tre måneder.

Sammenlignet med tallene i stortingsmeldingen er de nye anslagene mellom to og fire måneder lavere for personer født på 1970-tallet, og tre eller fire måneder lavere for

personer født på 1980-tallet. For personer født fra 1990-tallet og senere er forskjellen mellom tre og fem måneder. Tabell 3.1 viser anslag på normert pensjonsalder for utvalgte årskull og endringen i anslagene i antall måneder fra stortingsmeldingen.

Tabell 3.1 Anslag for normert pensjonsalder for utvalgte årskull og endringen i antall måneder fra Meld. St. 6 (2023–2024)

Årskull	År	mnd.	Endring i antall måneder fra Meld. St. 6
1963	67	0	0
1967	67	3	-1
1968	67	4	-1
1973	67	9	-2
1978	68	3	-3
1983	68	9	-3
1993	69	7	-4
2003	70	6	-4

Kilder: Arbeids- og velferdsdirektoratet og Statistisk sentralbyrå (aldersgrensene i Meld. St. 6).

3.5 Andre endringer i folketrygdloven kapittel 20 som følge av økte aldersgrenser

For alle som skal ha alderspensjonen helt eller delvis beregnet etter folketrygdloven kapittel 19, skal normert pensjonsalder være 67 år, se utkast til folketrygdloven § 1-7 første ledd. Nødvendige endringer i folketrygdloven kapittel 19 går fram av høringsnotatet kapittel 4.

Endringen i aldersgrensene for de som er født i 1967 eller senere har konsekvenser for en rekke paragrafer i folketrygdloven kapittel 20. Dette avsnittet gjelder nødvendige endringer i kapittel 20 som følge av økte aldersgrenser. Forslag til enkelte endringer i aldersgrensene i kapittel 20 som er nært knyttet til minsteytelsene eller uføres alderspensjon framgår imidlertid av henholdsvis kapittel 4 og 0 i dette høringsnotatet. Forslagene til endringer i kapittel 20 som følger av etablering av en sliterordning i folketrygden framgår av kapittel 0.

Laveste uttaksalder

Folketrygdloven § 20-2 første punktum regulerer laveste alder for å ta ut alderspensjon fra folketrygden for personer født fra og med 1954. Alderen er nå 62 år. Departementet foreslår ikke å innføre et eget begrep i loven for den nedre aldersgrensen for å ta ut pensjon, men foreslår i stedet å omtale denne som «fem år før normert pensjonsalder». Normert pensjonsalder foreslås definert i folketrygdloven § 1-7, jf. avsnitt 3.3.

Det følger av folketrygdloven § 20-2 andre punktum at visse vilkår må være oppfylt for å kunne ta ut alderspensjonen før 67 år. Henvisningen til «67 år» foreslås endret til «normert pensjonsalder».

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 20-2 første og andre punktum.

Omsorgsarbeid

Folketrygdloven § 20-8 regulerer pensjonsopptjening ved omsorgsarbeid. I henhold til andre ledd kan det «(…) gis pensjonsopptjening etter første ledd fra og med det året vedkommende fyller 17 år, til og med det året vedkommende fyller 69 år».

Departementet har vurdert om grensen på 69 år bør øke. Ordningen med pensjonsopptjening for ulønnet omsorgsarbeid skal kompensere for tapt arbeidsinntekt. Andelen som er i arbeid er foreløpig relativt lav etter fylte 70 år, og det er derfor få som vil oppleve tapt arbeidsinntekt etter fylte 70 år på grunn av omsorgsoppgaver. Departementet foreslår derfor ikke endringer i grensen på 69 år nå, men vil vurdere dette på et senere tidspunkt. Departementet legger til grunn at det ikke er hensiktsmessig at normert pensjonsalder er høyere enn øvre aldersgrense for pensjonsopptjening ved omsorgsarbeid.

Garantipensjon og trygdetid

Folketrygdloven § 20-10 omhandler fastsetting av garantipensjon på grunnlag av trygdetid. Folketrygdloven § 20-9 regulerer satsene for garantipensjon, mens folketrygdloven § 20-11 har regler for omregning av garantipensjonen til en beholdning ved uttak. De tre bestemmelsene har alle henvisninger til alderen 67 år. Forslag til nødvendige endringer i §§ 20-9 og 20-11 framgår av punkt 4.2.1.

Garantipensjonen reduseres dersom trygdetiden er kortere enn 40 år. Som trygdetid regnes tidsrom da en person fra fylte 16 år til og med det året han eller hun fylte 66 år har vært medlem av trygden med rett til ytelser etter pensjonskapitlene, se § 20-10 første ledd andre punktum. Dagens regler innebærer at man kan tjene opp trygdetid til og med (kalender)året før året man fyller 67 år, og den ubetingede retten til alderspensjon fra folketrygden inntreffer. I lys av dette kunne det vært naturlig at den øvre alderen for opptjening av trygdetid ved beregning av garantipensjon økte i takt med økte aldersgrenser.

Departementet mener i utgangspunktet at kravet til full trygdetid på 40 år også bør økes når aldersgrensene øker. Dagens krav til full trygdetid er imidlertid det samme for alle ytelsene i folketrygden som har et slikt krav, og det brukes også ved beregning av enkelte ytelser til personer i arbeidsfør alder, som uføretrygd og ytelser til gjenlevende ektefelle. Det betyr igjen at ytelser i mange tilfeller vil innvilges mange år før normert pensjonsalder er fastsatt for et årskull, jf. forslaget til fastsetting av normert pensjonsalder omtalt i avsnitt 3.3. Endringen i normert pensjonsalder, og kravet til full trygdetid, ville derfor i mange tilfeller vært ukjent ved innvilgelse av ytelsen.

Et alternativ kunne vært at kravet til full trygdetid ved beregning av ytelser til personer i arbeidsfør alder ble holdt fast på dagens 40 år, mens trygdetidsreglene ved beregning av

garantipensjon ble justert med økte aldersgrenser. Det ville imidlertid betydd ulike krav til full trygdetid både mellom årskull og i ulike ytelser i folketrygdloven. Dette ville gitt et svært komplekst regelverk, også siden trygdetiden for ytelser i arbeidsfør alder i noen tilfeller skal benyttes ved beregning av alderspensjonen. En løpende justering av kravet til full trygdetid med økte aldersgrenser ville også krevd en større omlegging av Arbeids- og velferdsetatens IKT-systemer, som igjen ville kunne påvirke gjennomføringsevnen for de øvrige elementene i pensjonsforliket. På denne bakgrunn foreslås det ikke endringer i trygdetidsreglene nå. Departementet mener endringer i trygdetidsreglene i folketrygdloven heller bør vurderes samlet etter en viss tid.

Det er ellers to forekomster av «fylte 67 år» i § 20-10 som foreslås endret til «normert pensjonsalder». Begge gjelder regler for beregning av trygdetid for personer som mottar uføretrygd ved overgang til alderspensjon.

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 20-10 fjerde og sjette ledd.

Levealdersjustering og nøytralt uttak

Folketrygdloven § 20-12 har regler om levealdersjustering og nøytralt uttak. Det står i fjerde ledd at det skal fastsettes delingstall for uttak mellom 62 og 75 år. Departementet foreslår at dette endres, slik at delingstallene skal fastsettes for uttak mellom laveste alder for å ta ut pensjon og den alderen der delingstallene ikke lenger blir lavere ved utsatt uttak, altså åtte år etter normert pensjonsalder.

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 20-12 fjerde ledd første punktum.

Andre endringer som følge av innføring av normert pensjonsalder

Folketrygdloven § 20-15 har regler om vilkår for uttak av alderspensjon før 67 år. Dette omtales nærmere i avsnitt 4.3. Som følge av nye regler for regulering av satser for garantipensjon, foreslås det der at samlet pensjon skal framskrives fra uttak til normert pensjonsalder med en forutsetning om at pensjonen årlig reguleres 0,75 prosent lavere enn grunnbeløpet. Siktemålet er at samlet pensjon ved normert pensjonsalder minst skal være lik minstenivået for enslige.

I bestemmelsen er det også flere forekomster av «67 år», som må endres til «normert pensjonsalder».

Det vises til utkast til endring av overskriften på folketrygdloven § 20-15 og endring av folketrygdloven § 20-15 første ledd og andre ledd.

Folketrygdloven § 20-17 har regler om omregning av pensjon på grunnlag av opptjening mv. etter pensjonsuttak. Ved økt trygdetid vil garantipensjonsnivået øke for de som har mindre enn 40 års trygdetid. I fjerde ledd står det at ved økt trygdetid beregnes ny opptjening av garantipensjon ved å multiplisere endringen i garantipensjonsnivået med delingstallet ved 67 år. Departementet foreslår å endre «67 år» til «normert pensjonsalder». Departementet foreslår også en språklig oppretting i tredje ledd.

Det vises til utkast til endringer av folketrygdloven § 20-17 tredje ledd og § 20-17 fjerde ledd første punktum.

Folketrygdloven § 20-19 har regler om alderspensjon til årskullene 1954–1962. Tredje ledd gjelder vurdering av vilkår for uttak av alderspensjon før 67 år. I dette leddet må «67 år» endres til «personens normerte pensjonsalder».

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 20-19 tredje ledd.

Folketrygdloven § 20-20 gir en garanti for opptjente rettigheter per 31. desember 2009. Formålet med paragrafen er å sikre at de opptjeningsreglene som ble innført med ny alderspensjon i folketrygden, ikke skal føre til at pensjonen blir lavere enn pensjonen vedkommende ville hatt rett til på grunnlag av opptjente pensjonsrettigheter per 31. desember 2009, justert for effekten av levealdersjusteringen. Pensjonen skal ikke være lavere enn pensjon beregnet etter folketrygdloven kapittel 19, jf. kapittel 3 (gamle opptjeningsregler), opptjent per nevnte dato. En eventuell differanse gis i form av et garantitillegg.

Paragrafen inneholder flere henvisninger til 67 år. Siden paragrafen kan ha betydning også for personer som skal ha økte aldersgrenser, foreslår departementet at henvisningene til 67 år endres til normert pensjonsalder.

Det vises til utkast til endringer av folketrygdloven § 20-20 første til femte ledd.

Det er gitt supplerende regler i kapittel 9 i forskrift om alderspensjon i folketrygden (alderspensjonsforskriften) til folketrygdloven § 20-20. Det er vist til 67 år i alderspensjonsforskriften § 9-2 (fastsetting av garantert opptjening), § 9-3 (levealdersjustering av opptjente rettigheter), § 9-4 (beregning av garantitillegg) og § 9-5 (endringer i pensjon etter fylte 67 år). Departementet foreslår at henvisningene til 67 år også her endres til normert pensjonsalder.

Det vises til utkast til endring av alderspensjonsforskriften § 9-2 første ledd, § 9-3 andre ledd, § 9-4 første ledd første punktum og § 9-5.

3.6 Delingstallene og forutsetning om framtidig reallønnsvekst

Alderspensjon skal levealdersjusteres, og den skal også være nøytral i forhold til uttaksalder. Dette gjennomføres ved hjelp av delingstall, jf. folketrygdloven §§ 20-12 og 20-13.

Delingstallene er de årskullspesifikke tallene som brukes for å omregne opptjent inntektspensjon (pensjonsbeholdningen) og garantipensjonsbeholdningen til en årlig ytelse ved uttak i ulike aldre. Delingstallene er dermed med på å bestemme hvilken årlig utbetaling man får når man begynner å ta ut pensjon. Delingstallene er fastsatt med sikte på at summen av forventet utbetalt pensjon skal bli lik opptjent pensjon (pensjonsbeholdningen). Det er derfor nødvendig å ta hensyn til hvordan løpende pensjoner blir regulert.

Dagens formel som framgår av vedlegget i kapittel 4 i forskrift om alderspensjon fra folketrygden (alderspensjonsforskriften) innebærer at samlet utbetalt pensjon over pensjonstilværelsen blir tilnærmet lik beholdningen dersom reallønnsveksten er 1,5 pst.

Dette tilsvarer forutsetningen om langsiktig reallønnsvekst som ble lagt til grunn i forbindelse med pensjonsreformen, se for eksempel avsnitt 1.6 i NOU 2004: 1 *Modernisert folketrygd. Bærekraftig pensjon for framtida* hvor det er «(…) forutsatt en årlig reallønnsvekst framover på 1,5 pst. pr år», samt Ot.prp. nr. 37 (2008–2009) *Om lov om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon)* hvor det i kapittel 8 om regulering av alderspensjon står at «(…) hensikten med å benytte lønnsveksten fratrukket en fast faktor på 0,75 prosent, er å treffe gjennomsnittet av lønns- og prisveksten på sikt.»

Perspektivmeldingen 2024 viser til at reallønnsveksten i Norge over tid bestemmes av produktivitetsutviklingen i konkurranseutsatt sektor (jf. punkt 6.4.3 i perspektivmeldingen). I avsnitt 4.1 i perspektivmeldingen 2024 diskuteres den framtidige produktivitetsveksten. Overordnet forventes lav produktivitetsvekst framover, sammenlignet med veksten før den internasjonale finanskrisen i 2008. I meldingen legges det til grunn en langsiktig vekst i arbeidsproduktiviteten for Fastlands-Norge på 0,9 pst. samlet og på 1,0 pst. for markedsrettede næringer i Fastlands-Norge. Dette er et svakere vekstanslag sammenlignet med tidligere perspektivmeldinger, men på linje med gjennomsnittet for den faktiske veksten de siste 10–20 årene. Det poengteres i meldingen at produktivitetsveksten framover er svært usikker, og den kan bli både betydelig lavere og høyere enn det som er lagt til grunn.

Med reguleringsbestemmelsene som gjaldt før 2022, hvor pensjoner under utbetaling ble regulert med lønnsvekst fratrukket en fast faktor, innebar svakere reallønnsvekst enn 1,5 pst. at alderspensjon under utbetaling ble regulert svakere enn gjennomsnittet av lønns- og prisveksten. Fra 2022 har alderspensjon under utbetaling blitt regulert med gjennomsnittet av den observerte lønns- og prisveksten. Dette gjennomsnittet kan både i det enkelte år og over tid, avvike fra forutsetningene som ligger implisitt i formelen for delingstallene. Dersom framtidig reallønnsvekst blir lik anslaget som framgår av Perspektivmeldingen 2024, vil gjeldende regelverk medføre at delingstallene gjennomgående settes for lavt framover. Dette fordi det er lagt til grunn en sterkere underregulering (-0,75 prosent) i delingstallene enn det som da vil være tilfelle (-0,5 prosent, gitt reallønnsvekst 1 prosent). Dette medfører at pensjonistene i gjennomsnitt får utbetalt om lag 2–3 prosent mer pensjon over livsløpet enn det den faktiske pensjonsbeholdningen tilsier. Svakere reallønnsvekst framover vil altså medføre at befolkningen får svakere utvikling i kjøpekraften, men dersom beregningen av delingstallene ikke endres vil pensjonene svekkes mindre, relativt til de yrkesaktives lønninger. Utbetalte pensjoner vil forventningsvis bli høyere enn opptjente rettigheter, og finansieringsbyrden ved pensjonssystemet, eller pensjonsutgiftene som andel av finansieringsgrunnlaget, blir større.

I stortingsmeldingen heter det at regjeringen mener at «(…) problemstillingen bør inngå i framtidige evalueringer av pensjonssystemet og at det er viktig å følge med på den langsiktige reallønnsutviklingen som ligger til grunn for fratrekksfaktoren i forholds- og delingstallene. En endring i forventninger om reallønnsveksten kan tilsi justeringer av fratrekksfaktoren.» Departementet foreslår ikke justeringer i fratrekksfaktoren i dette høringsnotatet, men vil komme tilbake til problemstillingen i den videre oppfølgingen av pensjonsforliket.

4 Minsteytelsene i alderspensjon fra folketrygden

4.1 Innledning

Alderspensjon fra folketrygden tjenes opp dels på grunnlag av pensjonsgivende inntekt (tilleggspensjon og inntektspensjon) og dels på grunnlag av antall år med trygdetid (grunnpensjon, særtillegg, minste pensjonsnivå og garantipensjon). Minste pensjonsnivå etter folketrygdloven kapittel 19 og garantipensjon etter kapittel 20 kalles minsteytelser.

I pensjonsforliket som ble inngått på Stortinget 29. februar 2024 heter det:

> «Minsteytelsene i pensjonssystemet skal reguleres i tråd med forslaget i Meld. St. 6 (2023–2024) – Et forbedret pensjonssystem med en styrket sosial profil. Forslaget innebærer at minstesatsene G-reguleres. Alle løpende pensjoner reguleres med snitt av lønns- og prisvekst. G-regulering av minstesatsene sikrer at minsteytelsene følger velstandsveksten i samfunnet. Regulering med snitt av lønns- og prisvekst etter uttak, sikrer at de som mottar minsteytelsene i likhet med andre pensjonister, får økt kjøpekraft når lønnsmottagerne får det.»

Forliket innebærer at minsteytelsene før uttak framover skal reguleres i samsvar med grunnbeløpet (G). Siden det er lønnsutviklingen som ligger til grunn for reguleringen av grunnbeløpet, jf. folketrygdloven § 1-4, vil det si at satsene dermed vil bli regulert i tråd med lønnsveksten. Samtidig skal løpende pensjoner – både minsteytelsene og de inntektsbaserte ytelsene – fortsatt reguleres med et gjennomsnitt av lønns- og prisveksten. De nye reglene for regulering av minsteytelsene før uttak vil bli stadig mer gunstige for yngre årskull, sammenlignet med dagens regler. Det skyldes at utgangsnivået på minsteytelsene med nye regler vil opprettholde sin verdi målt i G, mens en videreføring av dagens regler ville betydd at dette nivået ble stadig lavere.

Siden 2011 har minstenivåene blitt fastsatt som kronebeløp. Kronebeløpene i gammel alderspensjon (minste pensjonsnivå) og ny alderspensjon (garantipensjon) er ulike. Når minstenivåene skal reguleres med lønnsvekst før uttak, mener departementet det er hensiktsmessig at disse fastsettes i loven som andeler av grunnbeløpet, tilsvarende som for andre folketrygdytelser som reguleres i takt med lønnsveksten.

Endringene i reguleringsreglene får konsekvenser for nivået på minsteytelsene ved uttak, beregning av garantipensjonsbeholdning, utformingen av vilkåret for tidliguttak og omregningen av pensjon ved endringer i sivilstand og opptjening mv. I tillegg kommer endringer i bestemmelsene som gjelder minsteytelsene som følge av økte aldersgrenser i pensjonssystemet.

Nedenfor følger departementets forslag til endringer i regelverket for minsteytelsene i folketrygdens alderspensjon.

4.2 Satser for minsteytelsene i pensjonssystemet

4.2.1 Garantipensjon – satser for minsteytelsene i kapittel 20 i folketrygdloven

Etter dagens regler fastsettes garantipensjonen med en ordinær og en høy sats som gjelder ved 67 år, for en ugradert pensjon med full trygdetid, jf. folketrygdloven § 20-9. Enslige og gifte/samboende med ektefelle eller samboer som ikke mottar alderspensjon eller enkelte andre ytelser, eller har inntekt under to ganger grunnbeløpet, får garantipensjonen fastsatt med høy sats. Andre får ordinær sats.

Trygdetid er definert som tidsrom da en person fra fylte 16 år og til og med det året han eller hun fylte 66 år har vært medlem av trygden med rett til ytelser etter pensjonskapitlene, se folketrygdloven § 20-10. For å ha rett til garantipensjon er det i utgangspunktet et krav om minst fem års trygdetid, jf. § 20-10 andre ledd. Ved opptjening av trygdetid i andre EØS-stater mv. kan denne legges sammen med trygdetid i folketrygden, dersom dette er nødvendig for å oppfylle inngangsvilkåret. Rett til slik sammenlegging kan også følge av andre bi- og multilaterale avtaler. Se omtale i punkt 2.1.3.

Garantipensjonssatsene fastsettes av Kongen i en forskrift i forbindelse med den årlige reguleringen av alderspensjon. Dette har sammenheng med at satsene i dag ikke skal reguleres i tråd med grunnbeløpet.

Når minstenivåene før uttak framover skal reguleres i tråd med grunnbeløpet, mener departementet det er mest hensiktsmessig at disse fastsettes i loven som andeler av grunnbeløpet. Dette er tilsvarende som for satsene for minste årlige ytelse for uføretrygd og arbeidsavklaringspenger. Når satsene for garantipensjon før uttak framover fastsettes i loven, skal de ikke lenger fastsettes av Kongen i forskrift, og § 20-9 femte ledd, som gir denne hjemmelen, kan utgå. Garantipensjon etter uttak vil som i dag følge reguleringsfaktoren for løpende pensjon (gjennomsnitt av pris- og lønnsvekst). De nye reguleringsreglene vil bli stadig gunstigere for yngre årskull som følge av at nivået på garantipensjonen før uttak reguleres med lønnsveksten, jf. omtale i punkt 4.4.1.

Det vises til utkast til endringer av folketrygdloven § 20-9 andre ledd, § 20-9 fjerde ledd nytt andre punktum og § 20-9 femte ledd.

Dagens satser for garantipensjon er utformet slik at de angir garantipensjonsnivået i kroner ved uttak av ugradert pensjon ved 67 år, som er alderen for ubetinget rett til uttak av alderspensjon fra folketrygden. Når garantipensjonen beregnes med utgangspunkt i forventet verdi ved uttak ved 67 år, blir uttak av garantipensjon nøytralt. Det vil si at nåverdien av forventet samlet utbetaling av garantipensjon ikke påvirkes av uttakstidspunktet. For å oppnå dette må garantipensjonssatsen ved uttak *før* 67 år framskrives med gjennomsnittet av lønns- og prisveksten. Ved uttak *etter* 67 år må garantipensjonssatsen oppreguleres med lønnsveksten, jf. dagens § 20-11 andre ledd andre punktum.

En utilsiktet endring i forbindelse med omleggingen av reguleringen av løpende pensjoner fra 2022, jf. Prop. 41 L (2021–2022) *Endringer i folketrygdloven, lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (endret regulering av alderspensjon under utbetaling),* er at garantipensjonssatsen ikke lenger framskrives ved uttak før 67 år. Dette

har gitt noe høyere pensjon for mottakere av garantipensjon som har tatt ut pensjon før 67 år, enn fullt ut nøytrale uttaksregler ville tilsi. Når minstesatsene framover foreslås regulert med grunnbeløpet (G), og dermed vil følge utviklingen i lønnsveksten, er det ved tidliguttak ikke lenger nødvendig å framskrive garantipensjonen til forventet nivå ved normert pensjonsalder, som i dag er 67 år. Det skyldes at garantipensjonsnivået målt i G før uttak vil være en fast størrelse.

Pensjonsforliket innebærer som nevnt at minstesatsene *før uttak* skal reguleres med grunnbeløpet. Samtidig skal pensjon *etter uttak* fortsatt reguleres med et gjennomsnitt av lønns- og prisveksten. For at personer med pensjon på minstenivå skal få regulert sin pensjon med et gjennomsnitt av lønns- og prisveksten, og ikke grunnbeløpet, betyr dette at minstesatsene skal gjelde ved førstegangsuttak av pensjon. De nye reglene vil bety at alle nye alderspensjonister med rett til garantipensjon vil få beregnet denne med utgangspunkt i gjeldende garantipensjonssats, målt som andel av grunnbeløpet på uttakstidspunktet, uavhengig av uttaksalder.

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 20-9 første og femte ledd og § 20-11 andre ledd.

I tråd med gjeldende regelverk vil garantipensjonen fastsettes på grunnlag av trygdetid og deretter gjøres om til en beholdning som avkortes mot opptjent inntektspensjon, og justeres etter uttaksalder med delingstall. Se omtale av beregning av garantipensjons-beholdning nedenfor. Utbetalt garantipensjon vil, som med dagens regler, justeres etter uttaksgrad.

Etter uttak skal den løpende garantipensjonen, i tråd med gjeldende regelverk, reguleres med gjennomsnittet av lønns- og prisveksten. Den enkeltes utbetalte garantipensjon vil derfor kunne komme under den fastsatte satsen i loven, som framover vil utgjøre en andel av grunnbeløpet. Med nåværende regelverk vil det i slike tilfeller utbetales et såkalt minstenivåtillegg, men med nye reguleringsregler må dette endres, jf. pensjonsforliket. Forslag til endringer knyttet til dette er beskrevet nærmere i avsnitt 4.4.

Med dagens regler skal garantipensjonen, justert for trygdetid, regnes om til en behold-ning når pensjonen tas ut, jf. folketrygdloven § 20-11. Om det er ordinær eller høy sats som skal brukes, vil avhenge av sivilstand, samt av ektefellens inntekt og ev. mottak av ytelser, jf. folketrygdloven § 20-9. Garantipensjonsnivået multipliseres så med delings-tallet ved 67 år og avkortes med 80 prosent av pensjonsbeholdningen, jf. folketrygdloven § 20-11. Gjenstående beløp utgjør garantipensjonsbeholdningen. Beløpet kan være både positivt og negativt.[3] Negativt beløp kan få betydning for pensjonsberegningen ved senere endringer.

Personer som har full trygdetid (minst 40 år), men ikke har opptjent inntektspensjon, vil dermed få en pensjon lik garantipensjonsnivået ved uttak ved 67 år, som i dag er alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden. Med økte aldersgrenser ville

[3] Garantipensjonsbeholdningen vil være negativ dersom 80 prosent av beholdningen av inntektspensjon er større enn den uavkortede garantipensjonsbeholdningen ved beregning etter folketrygdloven § 20-11.

imidlertid garantipensjonen ved uttak av pensjon ved normert pensjonsalder for denne gruppen bli stadig høyere når levealderen øker, dersom man i beregningen av garantipensjonsbeholdningen benyttet delingstallet ved 67 år. Departementet foreslår derfor at det er delingstallet *ved normert pensjonsalder* som skal benyttes i beregningen av garantipensjonsbeholdningen. Det vil innebære at personer med full trygdetid, men uten opptjent inntektspensjon, vil få en pensjon lik garantipensjonsnivået ved uttak ved alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, som med forslaget om økte aldersgrenser vil være normert pensjonsalder.

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 20-11 tredje ledd første punktum.

Ved uttak etter 67 år skal man med dagens regler oppregulere garantipensjonsnivået som gjaldt da vedkommende fylte 67 år med lønnsveksten fram til uttakstidspunktet, jf. folketrygdloven § 20-11 andre ledd andre punktum. Når garantipensjonsnivåene skal fastsettes som en andel av grunnbeløpet, og på den måten reguleres med lønnsveksten, er det ikke lenger behov for denne regelen. Departementet foreslår derfor at den oppheves.

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 20-11 andre ledd. Det foreslås at § 20-11 andre ledd fylles med nytt innhold, se punkt 4.2.4 om beregning av satser for minsteytelsene for personer som ikke har tatt ut pensjon og som har fylt 67 år ved omleggingen.

4.2.2 Minste pensjonsnivå – satser for minsteytelsene i kapittel 19 i folketrygdloven

Med full trygdetid og ugradert ytelse har personer født før 1954 ved fylte 67 år rett til en uavkortet alderspensjon beregnet etter minste pensjonsnivå. Minste pensjonsnivå fastsettes med flere satser som avhenger av sivilstatus og ektefellens inntekt eller mottak av ytelser, jf. folketrygdloven § 19-8. Dersom basispensjonen, som er summen av grunnpensjon og tilleggspensjon etter kapittel 3 i folketrygdloven, er mindre enn det minste pensjonsnivået som vedkommende har rett til, multiplisert med forholdstallet ved 67 år, skal differansen utbetales i form av et pensjonstillegg, jf. folketrygdloven § 19-9.

Det er som utgangspunkt et krav om minst fem års trygdetid for å ha rett til minste pensjonsnivå. Se omtale i punkt 2.1.3 om forholdet til EØS-avtalen. I hovedtrekk er trygdetid for kapittel 19 definert som tidsrom da en person fra fylte 16 år og til og med det året han eller hun fylte 66 år har vært medlem av trygden med rett til ytelser etter pensjonskapitlene, se § 3-5 første ledd, jf. § 19-8 første ledd første punktum. I tillegg regnes som trygdetid kalenderår da medlemmet fyller 67 til og med 75 år og opptjener pensjonspoeng.

Alderspensjonister som har mindre enn 40 års trygdetid vil få avkortet et eventuelt minste pensjonsnivå forholdsmessig.

I dag fastsettes satsene for minste pensjonsnivå av Kongen i en forskrift i forbindelse med den årlige reguleringen av alderspensjonene. Med nye reguleringsregler mener departementet det er mest hensiktsmessig at satsene for minste pensjonsnivå før uttak fastsettes i loven som andeler av grunnbeløpet, i likhet med garantipensjonssatsene. All pensjon etter

uttak, både på og over minstenivå, vil som i dag følge reguleringsfaktoren for løpende pensjon. De nye reguleringsreglene vil bli stadig gunstigere for yngre årskull som følge av at minstenivået før uttak reguleres med lønnsveksten, jf. omtale i punkt 4.4.2.

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 19-8 andre og tredje ledd, fjerde ledd første punktum, femte ledd og sjette ledd.

Som for uttak av garantipensjon er en utilsiktet endring i forbindelse med omleggingen av reguleringsreglene fra 2022, jf. Prop. 41 L (2021–2022), at minste pensjonsnivå ikke lenger framskrives ved uttak før 67 år. Dette har gitt noe høyere pensjon for mottakere av minste pensjonsnivå i kapittel 19 som har tatt ut pensjon før 67 år, enn fullt ut nøytrale uttaksregler ville tilsi.

Pensjonsforliket innebærer som nevnt at minstesatsene før uttak skal reguleres med grunnbeløpet. Samtidig skal pensjon etter uttak fortsatt reguleres med et gjennomsnitt av lønns- og prisveksten, og ikke med grunnbeløpet. Dette betyr at minstesatsene må gjelde ved førstegangsuttak av pensjon.

Når det nå foreslås at minstesatsene før uttak framover skal fastsettes som andeler av grunnbeløpet, er det ved tidliguttak ikke lenger nødvendig å framskrive minstesatsene til forventet nivå ved normert pensjonsalder, som i dag er 67 år. Dersom pensjonen tas ut etter 67 år, skal minste pensjonsnivå som gjaldt da vedkommende fylte 67 år, etter dagens regler oppreguleres med lønnsveksten fram til uttakstidspunktet. Denne oppreguleringen ved uttak etter 67 år er av samme grunn heller ikke lenger nødvendig når nye alderspensjonister med rett på et minste pensjonsnivå skal få dette beregnet med utgangspunkt i satsene på tidspunktet for første uttak, uavhengig av uttaksalder.

Det følger av folketrygdloven § 19-9 andre ledd første punktum at minstenivåene i § 19-8 skal benyttes ved uttak før eller ved 67 år. Oppreguleringen av minstenivået med lønnsvekst ved uttak etter 67 år følger av § 19-9 andre ledd andre punktum.

Disse bestemmelsene kan oppheves, og henvisningen til § 19-9 andre ledd i § 19-9 tredje ledd tas ut.

Departementet gjør oppmerksom på at det i punkt 4.2.4. foreslås å ta inn en bestemmelse om beregning av satser for minsteytelsene for personer som har fylt 67 år ved omregningen. Siden innholdet i dagens andre ledd i § 19-9 foreslås opphevet, jf. forrige avsnitt, kan dette da gjøre som et nytt andre ledd i § 19-9.

Departementet foreslår videre at det tas inn et nytt sjuende ledd i § 19-8, som presiserer at satsene skal gjelde ved første uttak av pensjon.

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 19-8 sjuende ledd og § 19-9 andre og tredje ledd.

Etter uttak skal pensjonen fortsatt reguleres som løpende pensjon med gjennomsnittet av lønns- og prisveksten. Den enkeltes utbetalte pensjon vil derfor kunne komme under den fastsatte satsen for minste pensjonsnivå i loven. I dag vil det i slike tilfeller utbetales et såkalt minstenivåtillegg, men med nye reguleringsregler må dette endres, jf. pensjonsforliket. Forslag til endringer knyttet til dette er nærmere beskrevet i avsnitt 4.4.

4.2.3 Minstenivåer for personer født i perioden 1954–1962

Ny alderspensjon fases gradvis inn ved at personer født i perioden 1954–1962 får sin pensjon beregnet med en forholdsmessig andel fra gammel og ny alderspensjon. Personer født i 1954 får 1/10 av pensjonen beregnet med nye regler etter folketrygdloven kapittel 20 og 9/10 beregnet med gamle regler etter folketrygdloven kapittel 19. Andelen beregnet etter kapittel 20 økes med 1/10 for hvert senere årskull, slik at personer født i 1962 får 9/10 av pensjonen beregnet med nye regler og 1/10 beregnet etter kapittel 19. Personer født i 1963 eller senere får alderspensjonen i sin helhet beregnet etter kapittel 20.

For å beregne pensjon som består av forholdsmessige andeler beregnet etter nye og gamle regler, må det først beregnes fulle pensjoner både etter nye og gamle regler. Dette omfatter både inntektspensjon og garantipensjon i nytt system, og grunnpensjon, tilleggspensjon og pensjonstillegg (pensjonstillegg tilsvarer differansen mellom minste pensjonsnivå og summen av grunn- og tilleggspensjon) i gammelt system. Etter at det er beregnet pensjon etter begge regelsett, vektes den samlede pensjonen sammen. Dersom samlet pensjon etter sammenvektingen er lavere enn det sammenvektede minstenivået for det aktuelle årskullet, skal det utbetales et tillegg tilsvarende differansen. Dette er nærmere regulert i folketrygdloven §§ 19-15 og 20-19. Ovenfor foreslås det at minsteytelsene i kapittel 19 og 20 i folketrygdloven før uttak skal fastsettes som andeler av grunnbeløpet. En følge av dette er at også minsteytelsene for personer i overgangskullene før uttak vil tilsvare en fast andel av grunnbeløpet.

Tilsvarende som for de som skal ha pensjon kun beregnet etter kapittel 19 eller etter kapittel 20, blir det ikke lenger nødvendig å framskrive minstenivået for overgangskullene med gjennomsnittet av lønns- og prisveksten ved uttak *før* 67 år, eller oppregulere med lønnsveksten ved uttak etter 67 år. Se omtale i henholdsvis 4.2.1 og 4.2.2. Med nye regler vil derfor også nye alderspensjonister i overgangskullene med rett på minste pensjonsnivå få beregnet dette med utgangspunkt i gjeldende satser. For de som allerede har tatt ut pensjon når nye reguleringsregler trer i kraft, foreslår departementet særskilte regler, se nærmere omtale i punkt 4.4.2.

I forskrift om alderspensjon fra folketrygden (alderspensjonsforskriften) § 5-3 til § 5-6 er det gitt regler om unntak fra minste pensjonsnivå med lav sats for pensjonistpar. Reglene innebærer at dersom pensjonistparets samlede pensjon er lavere enn samlet minste pensjonsnivå, skal det utbetales et tillegg lik denne differansen.

Det følger av folketrygdloven § 19-15 andre ledd at ved beregning av tillegg etter folketrygdloven § 19-14 femte ledd, såkalt minstenivåtillegg, skal satsen for minste pensjonsnivå for overgangskullene beregnes som forholdsmessige andeler av satsen for minste pensjonsnivå etter kapittel 19 og garantipensjonssatsen etter kapittel 20. I tråd med dette framgår det også av alderspensjonsforskriften § 5-5 at pensjon etter folketrygdloven kapittel 20 skal tas med i den samlede pensjonen som skal måles mot minstenivået ved beregningen av et eventuelt tillegg.

I alderspensjonsforskriften § 5-4 heter det at «minste pensjonsnivå for hver av ektefellene skal settes til gjeldende minste pensjonsnivå med *ordinær sats*, avkortet på grunnlag av egen trygdetid». Departementet foreslår her en presisering slik at det framgår av

alderspensjonsforskriften § 5-4 at minstenivået for pensjonistpar i overgangskullene skal beregnes som forholdsmessige andeler etter kapittel 19 og kapittel 20.

Det vises til utkast til endring av alderspensjonsforskriften § 5-4.

4.2.4 Beregning av satser for minsteytelsene for personer som har fylt 67 år ved omleggingen og som tar ut pensjonen etter fylte 67 år

Dersom alderspensjonen tas ut etter fylte 67 år, oppreguleres garantipensjonssatsen ved 67 år i dag med lønnsveksten, jf. folketrygdloven § 20-11 andre ledd andre punktum. Dette innebærer at forventet samlet utbetaling av garantipensjon ikke påvirkes av valg av uttakstidspunkt. Av samme grunn skal minste pensjonsnivå ved 67 år etter kapittel 19, ved uttak *etter* 67 år oppreguleres med lønnsveksten, jf. folketrygdloven § 19-9 andre ledd andre punktum.

De nye reguleringsreglene som foreslås i høringsnotatet gjør disse bestemmelsene overflødige for personer som ikke har fylt 67 år når omleggingen trer i kraft, siden minstesatsene skal fastsettes som en andel av grunnbeløpet. Minstesatsene før uttak vil dermed følge lønnsveksten, uavhengig av pensjonistens alder.

For personer som er eldre enn 67 år og som ikke har tatt ut pensjon ved første regulering 1. mai etter omleggingen, vil nye reguleringsregler ikke nødvendigvis gi det samme resultatet som dagens regler. Eksempelvis vil en person som har fylt 70 år ved tidspunktet nye regler trer i kraft og som tar ut pensjon ved for eksempel 72 år, med nye regler få kun to år med regulering med lønnsvekst, mot fem år med dagens regler. Dette vil normalt gi lavere pensjon enn med dagens regler. Departementet mener derfor det er rimelig at det innføres en overgangsregel for personer som har fylt 67 år ved omleggingen, som sikrer at denne gruppen får minstenivået som gjaldt da vedkommende fylte 67 år oppregulert med lønnsveksten fram til uttakstidspunktet.

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 19-9 andre ledd og § 20-11 andre ledd.

4.3 Vilkåret for tidliguttak

Etter folketrygdloven § 20-15 må summen av inntektspensjon og garantipensjon minst tilsvare garantipensjonsnivået med full trygdetid for at man skal ha rett til å ta ut alderspensjon før fylte 67 år. I vurderingen skal garantipensjonsnivået med høy sats benyttes. Ved uttak av gradert pensjon skal den delen av pensjonsbeholdningene som ikke er tatt ut forutsettes tatt ut ved 67 år og medregnes i beregningen. Eventuell livsvarig AFP skal medregnes. I kapittel 0 foreslår departementet at også slitertillegget skal inngå for å vurdere om vilkåret for tidliguttak er oppfylt.

Tilsvarende regler for tidliguttak etter kapittel 19 framgår av folketrygdloven § 19-11. For rett til å ta ut alderspensjon før fylte 67 år må summen av grunnpensjon, tilleggspensjon og pensjonstillegg minst tilsvare minste pensjonsnivå med full trygdetid. I vurderingen skal minste pensjonsnivå med særskilt sats for enslige benyttes. Ved gradert pensjon skal restpensjonen forutsettes tatt ut ved 67 år og medregnes i beregningen. Også her skal eventuell livsvarig AFP medregnes.

Vilkårene for tidliguttak innebærer at personer med tilstrekkelig opptjening kan ta ut pensjon fra 62 år. Formålet med vilkåret er å sikre en høy nok pensjon i alderdommen. Når dette minstenivået i dag er knyttet til garantipensjonsnivået med høy sats ved alderen for ubetinget rett til uttak av alderspensjon, som i dag er 67 år, bør bestemmelsen tilpasses både endret regulering av minsteytelsene og økte aldersgrenser i pensjonssystemet.

Som følge av at minstenivåene og løpende pensjoner reguleres likt, er det i dag ikke behov for å framskrive alderspensjon tatt ut før 67 år for å vurdere om vilkåret for tidliguttak er oppfylt. I pensjonsforliket slås det imidlertid fast at minsteytelsene skal reguleres med lønnsveksten, samtidig som løpende pensjoner fortsatt skal reguleres med gjennomsnittet av lønns- og prisveksten. Det vil innebære at forholdet mellom løpende pensjon som er tatt ut tidlig, og minstenivået ved normert pensjonsalder ikke er kjent før det enkelte årskullet når normert pensjonsalder.

Vilkåret for tidliguttak må derfor ha en bestemmelse om framskriving av pensjonen. Dette kan gjøres ved å framskrive samlet pensjon på uttakstidspunktet gjennom å legge til grunn at pensjonen årlig reguleres fram mot 67 år eller normert pensjonsalder. For at denne framskrivingen skal reflektere en regulering basert på gjennomsnittet av lønns- og prisvekst, kan det legges til grunn at den reguleres med grunnbeløpet fratrukket en fast faktor. Dersom det faste fratrekket settes til 0,75 prosent, vil en framskrevet pensjon som akkurat fyller vilkåret bli lik det faktiske nivået ved normert pensjonsalder dersom reallønnsveksten blir som forutsatt, det vil si ved en årlig vekst på 1,5 prosent.

Dersom reallønnsveksten blir høyere enn forutsatt, vil det innebære at pensjonen ved normert pensjonsalder kan komme under det faktiske minstenivået. I perioder med svakere reallønnsvekst enn forutsatt, vil det framskrevne minstenivået bli høyere enn det faktiske minstenivået ved normert pensjonsalder. Framskrivingen vil i slike perioder føre til at vilkåret blir strengere enn det som er nødvendig, slik at personer som egentlig har nok opptjening ved en gitt alder må utsette pensjonsuttaket.

Departementet har vurdert om det i framskrivingen, i tillegg til et fast fratrekk på 0,75 prosent, burde legges til en sikkerhetsmargin som reduserer sannsynligheten for at pensjonen ved normert pensjonsalder kan komme under faktisk minstenivå. Departementet viser i denne sammenheng til at utformingen av kriteriet innebærer en avveining mellom pensjonsnivået og muligheten til å ta ut pensjon tidlig. En strengere utforming av kriteriet med en ekstra sikkerhetsmargin vil gi høyere pensjonsnivåer fordi flere vil måtte tjene opp mer pensjon og/eller utsette pensjonsuttaket. Det vil samtidig redusere muligheten til tidliguttak. Departementet viser også til at når personer som tar ut pensjon tidlig kan få et pensjonsnivå som er under minstenivået ved normert pensjonsalder, vil det være en følge av en periode med økt kjøpekraft for både lønnsmottakere og pensjonister. Dette trekker i retning av redusert behov for en ekstra sikkerhetsmargin av hensyn til å sikre et pensjonsnivå.

Etter en samlet vurdering mener departementet derfor at det ikke bør legges til en ekstra sikkerhetsmargin i framskrivingen av pensjonen når vilkåret for tidliguttak skal vurderes. Departementet foreslår at pensjon på uttakstidspunktet skal framskrives med grunnbeløpet fratrukket en fast faktor på 0,75 prosent, når vilkåret for uttak av pensjon før normert

pensjonsalder skal vurderes. Departementet mener likevel at problemstillingen bør vurderes i framtidige evalueringer av pensjonssystemet, og at det bør gjøres justeringer dersom utformingen av vilkåret for tidliguttak ikke i tilstrekkelig grad bidrar til å oppnå formålet om å sikre et minste inntektsnivå i alderdommen.

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 19-11 første ledd, overskriften til § 20-15 og § 20-15 første ledd første og andre punktum og andre ledd.

4.4 Regulering av minsteytelsene

4.4.1 Regulering av garantipensjon, garantipensjonsbeholdning og minste pensjonsnivå

Fram til 2022 ble alderspensjon under utbetaling regulert i samsvar med lønnsveksten og deretter fratrukket 0,75 prosent. Satsene for minsteytelsene ble regulert i samsvar med lønnsveksten og deretter justert for effekten av levealdersjusteringen for 67-åringer. Dette var forventet å gi en noe bedre regulering over tid av minstesatsene enn lønnsvekst fratrukket 0,75 prosent. For å unngå at minstesatsene ble regulert svakere enn etter hovedregelen i perioder med sterk vekst i levealderen, var det en garantibestemmelse om at satsene ikke skulle reguleres svakere enn etter hovedregelen.

De to ulike reguleringsbestemmelsene innebar at personer med alderspensjoner som hadde vært høyere enn minstenivåene på uttakstidspunktet, over tid kunne komme under minstenivåene.

Dersom man mottar hel alderspensjon og utbetalt pensjon blir lavere enn satsen for garantipensjonen man har rett på etter kapittel 20 i folketrygdloven, skal det derfor etter dagens regler utbetales et tillegg, et såkalt minstenivåtillegg, til pensjonen lik differansen mellom utbetalt pensjon og satsen for garantipensjon. Som utbetalt pensjon inngår også ytelser som kan medregnes ved tidliguttak, jf. folketrygdloven § 20-18 femte ledd.

Reglene i kapittel 19 innebærer tilsvarende at dersom utbetalt pensjon blir lavere enn minste pensjonsnivå, skal det utbetales et tillegg lik differansen mellom utbetalt pensjon og satsen for minste pensjonsnivå. Som utbetalt pensjon etter denne bestemmelsen inngår også ytelser som kan medregnes ved tidliguttak, jf. folketrygdloven § 19-14 femte ledd.

Fra 2022 blir alderspensjon under utbetaling, inkludert satsene for minsteytelsene, regulert i samsvar med et gjennomsnitt av lønns- og prisvekst. Behovet for å ha bestemmelser om tilleggene etter §§ 20-18 femte ledd og 19-14 femte ledd er dermed redusert. Det kan imidlertid oppstå situasjoner der det gjøres en særskilt økning i minstesatser, slik som økningen av minstesatsene etter kapittel 19 på 8000 kroner gjennom revidert nasjonalbudsjett 2026, eller der avtalefestet pensjon i privat sektor reguleres lavere enn alderspensjon under utbetaling.

Pensjonsforliket innebærer imidlertid at løpende pensjoner skal reguleres med gjennomsnittet av lønns- og prisveksten, som i dag, selv om minsteytelsene fram til uttak reguleres med lønnsveksten. En videreføring av bestemmelsene som innebærer at det skal utbetales et minstenivåtillegg ville medført at pensjonen til personer med lav eller ingen opptjening

av inntekts- eller tilleggspensjon etter hvert ville fulgt lønnsveksten. Dette ville skjedd som følge av at regulering av løpende pensjoner ville kunnet bringe relativt lave pensjoner ned på og under nivået for minsteytelsene. Med dagens bestemmelser ville det innebåret at det skulle utbetales et såkalt minstenivåtillegg, lik differansen mellom utbetalt pensjon og satsen for garantipensjon.

Departementet foreslår derfor å oppheve bestemmelsen i folketrygdloven § 19-14 femte ledd og § 20-18 femte ledd som innebærer at det skal utbetales et slikt tillegg når utbetalt pensjon blir lavere enn minstenivået. Departementet understreker at de nye reguleringsreglene for nye mottakere vil bli stadig mer gunstige, sammenlignet med dagens regler. Det skyldes at utgangsnivået på minsteytelsene med nye regler vil opprettholde sin verdi målt i G, mens en videreføring av dagens regler ville betydd at dette nivået hadde blitt stadig lavere. Dersom Stortinget beslutter å øke minstesatsene, må det gjøres gjennom lovendring.

Når minstesatsene skal fastsettes som andeler av grunnbeløpet, må også bestemmelsene i nåværende tredje ledd i folketrygdloven § 19-14 og § 20-18 om at minstesatsene skal reguleres på samme måte som løpende pensjoner, utgå. For at ikke personer som har tatt ut pensjon før endringene trer i kraft skal komme dårligere ut, må det imidlertid innføres særskilte regler som sørger for at denne gruppen fortsatt skal kunne få beregnet et såkalt minstenivåtillegg. Se nærmere omtale av dette og forslag til nye tredje ledd i § 19-14 og § 20-18 under punkt 4.4.2.

Endringene som foreslås over får betydning for nummerering av leddene. Det vises også til punkt 4.4.2 der nåværende § 19-14 femte ledd og § 20-18 femte ledd blir henholdsvis nye § 19-14 tredje ledd og § 20-18 tredje ledd, men endret. Det innebærer videre at henvisningen til folketrygdloven § 19-14 i folketrygdloven § 19-7 andre ledd tredje punktum, og henvisningen til folketrygdloven § 20-18 i folketrygdloven § 20-13 andre ledd tredje punktum, må endres tilsvarende.

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 19-7 andre ledd tredje punktum, § 19-14, § 20-13 andre ledd tredje punktum og § 20-18.

4.4.2 Regulering av minstenivåene for personer som har tatt ut pensjon før nye reguleringsregler trer i kraft

Forslaget til nye reguleringsregler innebærer en bedre regulering av nivået på minsteytelsene før uttak, og er dermed til gunst for personer som ikke har tatt ut pensjon når nye regler innføres. I punkt 4.4.1 foreslås det å oppheve lovens bestemmelser som innebærer at det i tilfeller der løpende pensjon kommer under minstenivået skal utbetales et tillegg til pensjonen tilsvarende differansen. Dette er i tråd med pensjonsforlikets punkt om at løpende pensjoner fortsatt skal reguleres med gjennomsnittet av lønns- og prisveksten.

En følge av disse forslagene er at pensjonen for nye mottakere med lav eller ingen opptjening av inntekts- eller tilleggspensjon etter en stund vil komme under det som er gjeldende satser for minsteytelsene ved uttak.

Satsene for minsteytelsene varierer med sivilstand mv. Personer som har tatt ut pensjon når forslaget til nye reguleringsregler trer i kraft bør ikke senere komme under det minstenivået de hadde rett til da nye regler trådte i kraft, eller det minstenivået de ville hatt rett til ved endring i sivilstand mv. som påvirker minstesatsen.

Eksempelvis vil dette kunne gjelde en gift pensjonist som i dag mottar minstenivåtillegg, som senere blir enslig. Departementet mener det relevante minstenivået da bør være det minstenivået personen ville hatt dersom vedkommende var enslig allerede ved tidspunktet for omleggingen av reguleringsreglene, løpende regulert med gjennomsnittet av lønns- og prisvekst fram til retten til ny sats faktisk inntreffer. Dette ville også vært utfallet med en videreføring av gjeldende regler. Se også avsnitt 4.5 med forslag til regler for omregning av pensjon ved sivilstandsendring mv.

Også i tilfeller med ny opptjening av tilleggspensjon etter uttak vil det være et spørsmål om hvilket minstenivå som er det relevante. Etter dagens regler skal det i slike tilfeller beregnes et nytt basispensjonstillegg med utgangspunkt i den gjeldende satsen for minste pensjonsnivå. Dersom gjeldende minstenivå inngikk i beregningen ville det med nye reguleringsregler kunne gi et for høyt pensjonstillegg, og det ville ikke være i tråd med pensjonsforlikets punkt om at løpende pensjoner fortsatt skal reguleres med gjennomsnittet av lønns- og prisveksten.

Departementet foreslår derfor at det for personer som har tatt ut pensjon før nye reguleringsregler får virkning fra 1. mai 2029, innføres en bestemmelse som innebærer at dersom utbetalt pensjon for denne gruppen kommer under minstenivået som gjelder ved ikrafttredelse av nye regler, regulert med gjennomsnittet av lønns- og prisveksten, skal det utbetales et tillegg til pensjonen slik at samlet utbetalt pensjon blir lik minstenivået. Som det framgår av punkt 4.4.1 foreslås det at nåværende § 19-14 tredje ledd og § 20-18 tredje ledd oppheves. Bestemmelsen om tillegget kan derfor tas inn som nye § 19-14 tredje ledd og § 20-18 tredje ledd. Da deler av utformingen av bestemmelsene ligner på nåværende § 19-14 femte ledd og § 20-18 femte ledd, foreslås det lovteknisk å bestemme at nåværende § 19-14 femte ledd og § 20-18 femte ledd blir (nye) § 19-14 tredje ledd og § 20-18 tredje ledd, men med endringer. Det foreslås videre at departementet i forskrift skal fastsette de konkrete satsene for minstenivå.

Det vises til utkast til endringer av folketrygdloven § 19-14 tredje og sjette ledd og § 20-18 tredje og sjette ledd.

Departementet foreslår en tilsvarende endring i forskrift om alderspensjon i folketrygden (alderspensjonsforskriften) § 10A-5. Paragrafen gir bestemmelser om at samlet alderspensjon til gjenlevende minst skal utgjøre minste pensjonsnivå.

Det vises til utkast til endring av alderspensjonsforskriften § 10A-5.

Det er i dag henvist til dagens regler for beregning av minstenivåtillegg i gjeldende femte ledd i folketrygdloven §§ 19-14 og 20-18 flere steder i folketrygdloven. Med forslaget skal bestemmelsen om minstenivåtillegg kun gjelde de som har tatt ut pensjon før nye reguleringsregler trer i kraft, jf. forslag til nye tredje ledd i § 19-14 og § 20-18. Som følge av denne endringen foreslås det også å endre henvisningen til disse bestemmelsene i § 19-

15 andre ledd, § 19-16 niende ledd og § 20-19 andre ledd. Det er også vist til gjeldende femte ledd i §§ 19-14 og 20-18 i alderspensjonsforskriften § 5-5 første ledd, og departementet foreslår tilsvarende endring der.

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 19-15 andre ledd, § 19-16 niende ledd og § 20-19 andre ledd, samt endring av alderspensjonsforskriften § 5-5 første ledd.

Forskrift om beregning av lønnsveksten som skal benyttes ved regulering av grunnbeløpet og alderspensjon i folketrygden viser i § 1 første ledd bokstav d og g i dag til satser for minste pensjonsnivå og satser for garantipensjon. Disse satsene skal etter uttak reguleres på samme måte som pensjon under utbetaling, jf. forskriften § 1 bokstav c og f, mens de før uttak utgjør en andel av grunnbeløpet. Det er dermed ikke behov for å regulere det som nå er ment å være regulert i bokstavene d og g. Imidlertid vil det være behov for å regulere satsene som er foreslått tatt inn som nye §§ 19-14 tredje ledd og 20-18 tredje ledd. Da disse vil være omfattet av nåværende bokstav d og g, er det dermed ikke nødvendig å endre denne forskriften.

4.5 Omregning av pensjon ved sivilstandsendring mv.

4.5.1 Omregning av garantipensjon ved sivilstandsendring mv.

Etter dagens regler skal pensjonen og eventuell restpensjon omregnes ved endringer i sivilstand mv. som påvirker pensjonen, jf. folketrygdloven § 20-17 femte ledd. Nærmere regler om omregningen er gitt av departementet i forskrift. Reglene innebærer at det ved rett til endret sats skal foretas en omregning av garantipensjon under utbetaling og beholdningen av garantipensjon. Rett til endret sats kan skyldes endret sivilstand eller endringer i mottak av ytelser og/eller inntekt, jf. punkt 4.2.1.

Omregningen gjøres ved å summere garantipensjonen med 80 prosent av inntektspensjonen, og multiplisere med forholdet mellom satsen for garantipensjon personen har rett til etter og før endringen. Ved omregning av garantipensjon før 67 år skal det i dag tas utgangspunkt i gjeldende satser. Ved omregning etter 67 år skal det tas utgangspunkt i satsene som gjaldt da vedkommende var 67 år, som oppreguleres med lønnsvekst. Dette ivaretar prinsippet om at satsen for garantipensjon fastsettes bare én gang.

Dagens omregningsregler innebærer at to personer som i utgangspunktet har rett på ulike satser etter sivilstand, men ellers er like med hensyn til trygdetid, fødselsår, uttakshistorikk og opptjening av inntektspensjon mv., vil få samme garantipensjon dersom de senere får rett på samme sats. Dersom omregningen i stedet ble gjort med gjeldende satser, ville det ikke nødvendigvis gi samme resultat. Ev. ekstraordinære endringer, utover den ordinære reguleringen, ville kunnet endre forholdet mellom gjeldende satser. Omregningen ville da gitt slike endringer virkning kun for den som skifter sivilstand. To ellers pensjonsmessig like personer ville dermed kunne få ulik garantipensjon, som følge av ulikt tidspunkt for sivilstandsendring mv.

Departementet mener det er hensiktsmessig å videreføre prinsippet om at satsene for garantipensjon fastsettes én gang. Når satsene for garantipensjon, inkludert satsene som

brukes ved omregning, fastsettes ved førstegangsuttak, sikrer det at pensjonsmessig like personer får lik garantipensjon. På denne bakgrunn foreslås det at omregning ved sivilstandsendring mv. gjøres med utgangspunkt i satsene ved førstegangsuttak.

Det vises til utkast til endring av forskrift om alderspensjon i folketrygden § 6-10 tredje ledd.

Omregningsregler for personer som har tatt ut pensjon når nye reguleringsregler trer i kraft er omtalt i punkt 4.5.2.

4.5.2 Omregning av pensjon etter folketrygdlovens kapittel 19 ved endring i sivilstand mv.

Reglene for omregning av pensjonen ved sivilstandsendring i kapittel 19 er tilsvarende som for garantipensjon etter kapittel 20, jf. folketrygdloven § 19-13 femte ledd. Nærmere regler om omregningen er gitt i forskrift, og innebærer at ny grunnpensjon beregnes ved å multiplisere grunnpensjon under utbetaling med forholdet mellom basisgrunnpensjon etter endring i sivilstand mv. basisgrunnpensjon før endring i sivilstand mv. Tilsvarende beregning gjøres for tilleggspensjon under utbetaling, som skal omregnes med forholdet mellom basistilleggspensjon etter og før sivilstandsendringen mv. På samme måte skal pensjonstillegg under utbetaling omregnes med forholdet mellom basispensjonstillegg etter og før sivilstandsendringen mv. Eventuelle restpensjonskomponenter skal omregnes på tilsvarende vis.

Dersom vedkommende mottar hel alderspensjon og er enslig, skal det etter at omregningen er foretatt, gjøres en beregning av om vedkommende har rett til et såkalt individuelt minstenivåtillegg. Dersom vedkommende er gift, beregnes det i stedet om vedkommende får minstenivåtillegg til pensjonistpar. Begge disse beregningene gjøres med utgangspunkt i det minstenivået man har rett på. Ved omregning før 67 år skal det i dag tas utgangspunkt i gjeldende satser for minste pensjonsnivå. Ved omregning etter 67 år skal det tas utgangspunkt i satsene som gjaldt da vedkommende var 67 år, som oppreguleres med lønnsvekst. Dette ivaretar prinsippet om at satsene for minste pensjonsnivå fastsettes bare én gang.

Som i kapittel 20 innebærer dagens regler at to personer som i utgangspunktet har rett på ulike satser ut fra sivilstand, men ellers er like med hensyn til trygdetid, fødselsår, uttakshistorikk og opptjening av tilleggspensjon mv., vil få samme pensjon dersom de senere får rett på samme sats.

Departementet mener det er hensiktsmessig å videreføre prinsippet om at satsene for minste pensjonsnivå fastsettes én gang, tilsvarende forslaget til omregningsregler i kapittel 20. Når satsene for pensjon, inkludert satsene som brukes ved omregning, fastsettes ved førstegangsuttak, sikrer det at pensjonsmessig like personer får lik pensjon. På denne bakgrunn foreslås det at omregning ved sivilstandsendring mv. gjøres med utgangspunkt i minstesatsene ved førstegangsuttak.

Det vises til utkast til endring av forskrift om alderspensjon i folketrygden § 6-4 fjerde og sjuende ledd.

I punkt 4.4.2 foreslår departementet egne regler for regulering av pensjon for personer som har tatt ut pensjon når nye reguleringsregler trer i kraft. Reglene innebærer at denne gruppen ikke kan komme under minstenivået de har ved omleggingen av reguleringsreglene.

4.6 Omregning av pensjon på grunnlag av økt trygdetid etter pensjonsuttak

Dersom trygdetiden er mindre enn 40 år ved uttak av pensjon, vil økt trygdetid til og med det året man fyller 66 år gi rett til ny opptjening av garantipensjon. Ved økt trygdetid skal det beregnes ny opptjening av garantipensjon, jf. folketrygdloven § 20-17 fjerde ledd. Det gjøres ved å multiplisere endringen i garantipensjonsnivået med delingstallet ved 67 år. I beregningen brukes gjeldende sats for garantipensjon. Beregnet ny opptjening skal avkortes mot eventuell inntektspensjonsbeholdning det ikke er avkortet mot tidligere. Ved uttak av hel alderspensjon omregnes verdien av økt trygdetid til årlig pensjon ved å dividere med delingstallet på omregningstidspunktet, og legges til garantipensjonen. Ved uttak av gradert pensjon tilføres verdien beholdningen av garantipensjon.

Økt trygdetid vil kunne gi både økt basisgrunnpensjon og basispensjonstillegg i kapittel 19. Dersom trygdetiden i utgangspunktet er lavere enn 40 år, vil ett års ekstra opptjening av trygdetid øke basisgrunnpensjonen med 1/40.

Siden det kreves 40 års trygdetid for å få rett til full sats for minste pensjonsnivå, vil ett års økt trygdetid innebære at retten til minste pensjonsnivå øker med 1/40 av minste pensjonsnivå med full trygdetid. Basispensjonstillegget skal da økes med endringen i minste pensjonsnivå multiplisert med forholdstallet ved 67 år, jf. folketrygdloven § 19-13 andre ledd.

I avsnitt 4.2 foreslår departementet at minstesatsene fastsettes som andeler av grunnbeløpet. Ved senere endring i for eksempel sivilstand mv. skal pensjonen omregnes med utgangspunkt i satsene ved førstegangsuttak. Dette kunne tilsi at man la satsene ved førstegangsuttak til grunn, også i beregningen av ny opptjening av minsteytelsene som følge av økt trygdetid. Dette ville imidlertid gi noe lavere verdi av økt trygdetid enn å bruke satsene som gjelder på omregningstidspunktet, som med forslaget i dette høringsnotatet vil reguleres med lønnsvekst. Det vil også gi marginalt lavere forventet samlet pensjonsutbetaling for en person uten full trygdetid som tar ut pensjon før normert pensjonsalder, det vil si et ikke-nøytralt uttak, enn dersom samme person i stedet utsetter uttaket.

Når minstesatsene ved uttak foreslås regulert med lønnsveksten, mener departementet det er rimelig at også garantipensjon som ikke har kommet til utbetaling på grunn av manglende trygdetid reguleres med lønnsveksten. Dette vil sikre at reglene for uttak av garantipensjon blir fullt ut nøytrale, også i tilfeller hvor trygdetiden øker etter uttak av pensjon. Departementet foreslår derfor å videreføre dagens regler ved beregning av ny opptjening av minsteytelsene i kapittel 19 og 20 som følge av økt trygdetid, som innebærer at økt trygdetid beregnes med utgangspunkt i gjeldende satser. Det kreves likevel enkelte tilpasninger i paragrafene som gjelder omregningsreglene som følge av endringen

i reguleringen av minsteytelsene. Det foreslås videre en språklig presisering som gjelder fastsetting av formues- og inntektsskatt.

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 19-13 første ledd andre punktum og andre ledd tredje punktum og § 20-17 tredje ledd og fjerde ledd første punktum.

4.7 Framskriving av garantipensjonsnivået

Figur 4.1 viser garantipensjonsnivået for enslige fram til år 2100, med dagens reguleringsregler og med forslaget til regulering med lønnsvekst. I figuren er det forutsatt at nye reguleringsregler trer i kraft fra 1. mai 2029. Regulering av garantipensjon med lønnsveksten er vist både ved normert pensjonsalder (rød kurve) og ved 67 år (blå kurve). Dagens regler er illustrert med en svart kurve.

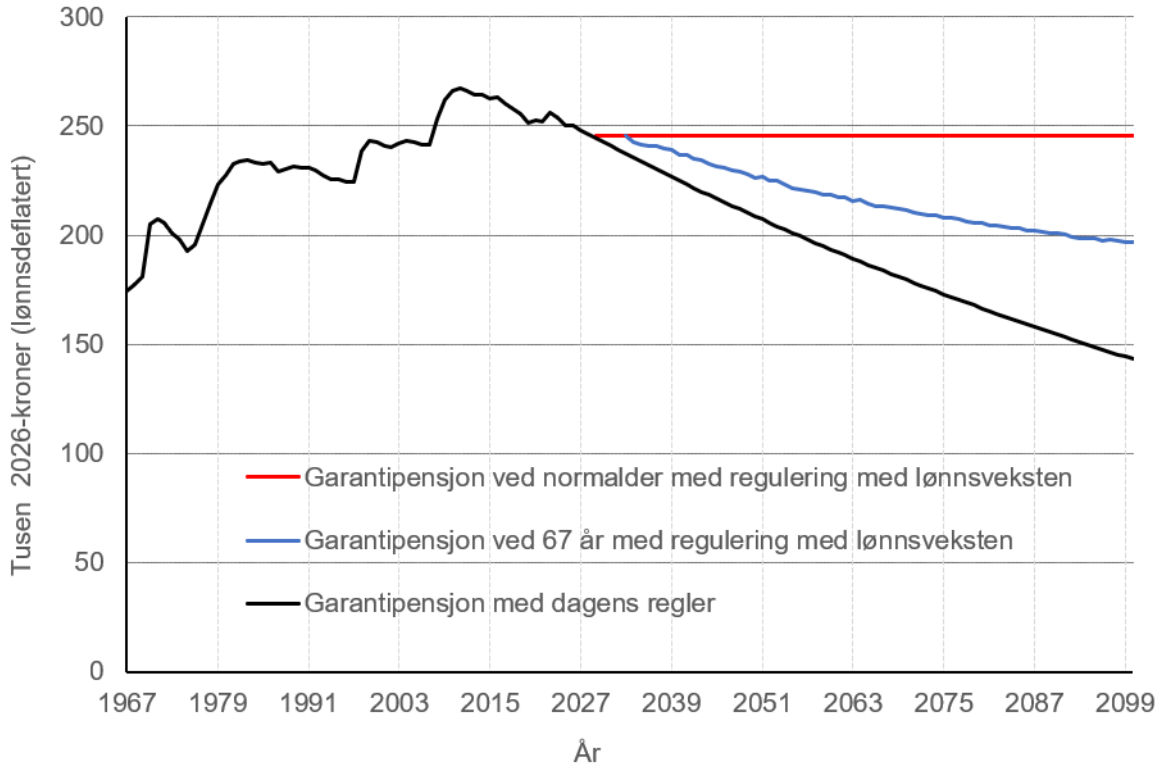
Det foreslås i dette høringsnotatet at garantipensjonsbeholdningen skal beregnes med delingstallet ved normert pensjonsalder. Garantipensjonsnivået målt i grunnbeløpet (G) ved uttak ved normert pensjonsalder vil derfor være en konstant størrelse, som den røde kurven viser.

Som følge av økt levealder, vil delingstallet ved 67 år bli stadig høyere. Siden garantipensjonsbeholdningen beregnes med delingstallet ved normert pensjonsalder, vil garantipensjonsnivået ved 67 år derfor bli stadig lavere, selv om garantipensjonen reguleres med lønnsveksten. Dette vises i figuren ved at den blå kurven synker fra 2034. Dette året fyller 1967-kullet 67 år, og normert pensjonsalder for årskullet anslås å øke med 3 måneder sammenlignet med 1963-kullet. Fram mot år 2100 blir nivået ved 67 år stadig lavere som følge av at differansen mellom delingstallet ved 67 år og delingstallet ved normert pensjonsalder øker.

Det er viktig å være klar over at dette ikke betyr at pensjonen som mottas ved 67 år vil bli stadig lavere. Vilkåret for tidliguttak vil innebære at personer som tar ut pensjon ved 67 år minst må ha en pensjon ved normert pensjonsalder som er lik minstenivået, slik at personer som tar ut pensjon ved 67 år også vil ha noe opptjent inntektspensjon. Det vil innebære at samlet pensjon ved uttak ved 67 år vil ligge over garantipensjonsnivået ved uttak ved normert pensjonsalder.

Det framgår av figur 4.1 at garantipensjonsnivået ved uttak ved normert pensjonsalder i år 2100 vil være om lag 70 prosent høyere med forslaget til nye reguleringsregler for minsteytelsene, enn med dagens regler.

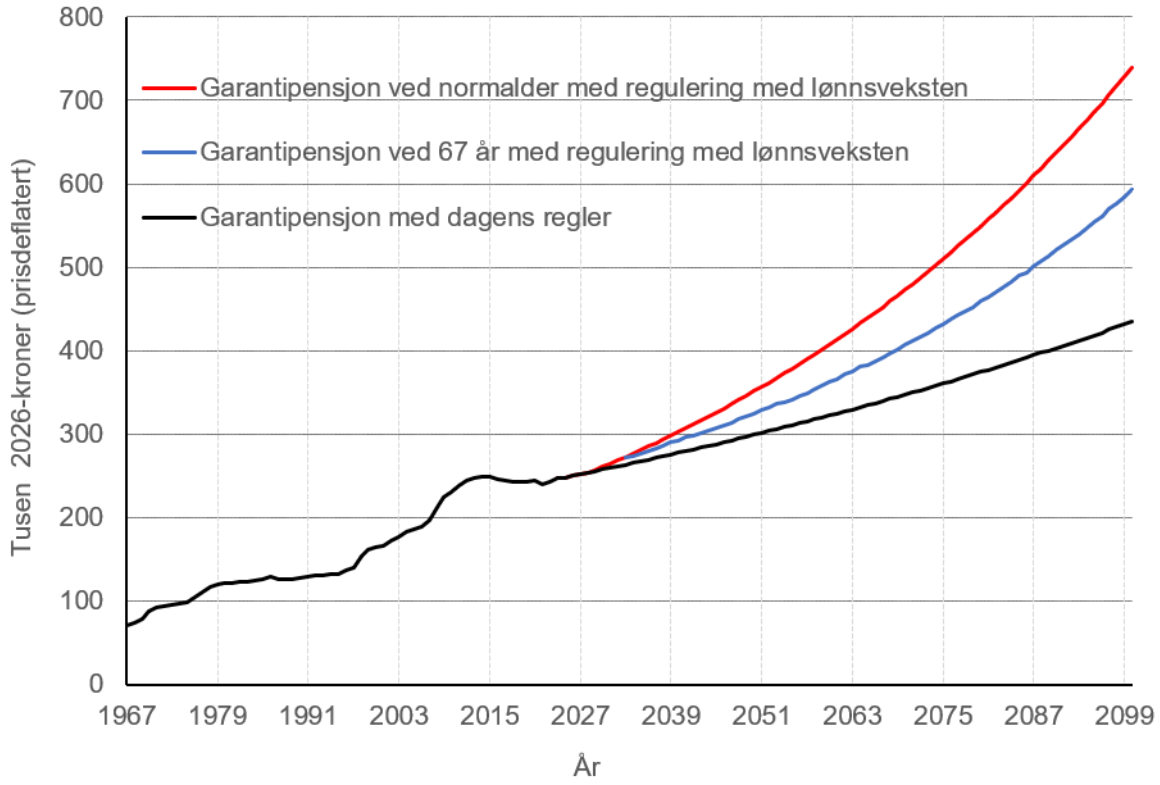
Figur 4.1 Garantipensjon for enslige i fast grunnbeløp i perioden 1967–2100.[1]
Tusen 2026-kroner (lønnsdeflatert)

[1] Minstepensjon/minste pensjonsnivå for enslige fram til 2016. I alternativet med dagens regler er det forutsatt en årlig reallønnsvekst på 1,5 prosent. Aldersgrensene øker som vist i avsnitt 3.4.

Anslått økning i kjøpekraften til garantipensjon for enslige med forslaget er illustrert i figur 4.2. Fra figuren framgår det at med forslaget blir kjøpekraften for garantipensjon ved normert pensjonsalder i år 2100 om lag 70 prosent høyere enn med dagens regler. Det framgår videre at også dagens regler gir en betydelig økning i kjøpekraften over tid. I år 2100 anslås det at dagens regler vil gi en kjøpekraft som ligger om lag 75 prosent høyere enn dagens nivå.

Figur 4.2 Garantipensjon for enslige i faste priser i perioden 1967–2100.[1] Tusen 2026-kroner (prisdeflatert)

[1] Minstepensjon/minste pensjonsnivå for enslige fram til 2016. Det er forutsatt en årlig reallønnsvekst på 1,5 prosent. Aldersgrensene øker som vist i avsnitt 3.4.

5 Uføres alderspensjon

5.1 Innledning

Arbeids- og inkluderingsdepartementet foreslo i Meld. St. 6 (2023–2024) *Et forbedret pensjonssystem med en styrket sosial profil* justeringer i regelverket for alderspensjon til tidligere mottakere av uføretrygd, med mål om økt alderspensjon til uføre født i 1954 eller senere. Med pensjonsforliket av 29. februar 2024 sluttet et bredt flertall på Stortinget seg til regjeringens forslag om økte aldersgrenser for opptjening og overgang til alderspensjon for uføre i ny opptjeningsmodell. Videre heter det i pensjonsforliket:

> «Det skal etableres en overgangsordning for uføre i kullene 1954–1962. Overgangsordningen skal ivareta kullene som ikke har skjermingstillegg i den delen av pensjon som utmåles etter gamle regler. Overgangsordningen skal sikre personer født i disse årskullene et skjermingstillegg i den gamle delen av folketrygden, tilsvarende det som ble gitt for årskullet født 1953.»

I Prop. 5 L (2024–2025) *Endringar i folketrygdlova og enkelte andre lover (oppfølging av forslag i statsbudsjettet 2025 m.m.)* foreslo departementet lovendringer som følger opp pensjonsforlikets punkt om en overgangsordning for uføre i årskullene 1954–1962. Nye regler trådte i kraft 1. januar 2025, og dette punktet i pensjonsforliket anses dermed som fulgt opp fra departementets side.

I dette kapittelet foreslår departementet endringer i folketrygdloven kapittel 20 (ny alderspensjon) for personer som mottar eller har mottatt uføretrygd.

5.2 Stortingsmeldingens forslag og pensjonsforliket

Personer som mottar uføretrygd, tjener opp pensjonsrettigheter på grunnlag av en antatt inntekt, som reflekterer den inntekten den uføre er antatt å ville ha dersom vedkommende ikke ble ufør. Denne fastsettes på samme måte som beregningsgrunnlaget for uføretrygden, basert på pensjonsgivende inntekt personen hadde før uføretidspunktet. For uføre født til og med 1953 gjelder opptjeningsreglene i gammel alderspensjon, hvor den uføre får godskrevet pensjonsopptjening til og med kalenderåret en fyller 66 år. Fra og med 1954-kullet fases nye opptjeningsregler inn, og gjelder fullt ut fra og med 1963-kullet. Med nye opptjeningsregler gir uføretrygd pensjonsopptjening med utgangspunkt i beregningsgrunnlaget for uføretrygden, men bare til og med kalenderåret en fyller 61 år.

Personer som mottar uføretrygd har overgang til alderspensjon ved fylte 67 år.

Pensjonsutvalget anbefalte i NOU 2022: 7 *Et forbedret pensjonssystem* at uføre i yngre årskull bør sikres en høyere alderspensjon ved at alderen for opptjening og overgang til alderspensjon økes fra og med 1964-kullet, i tråd med utvalgets modell for økte aldersgrenser. Utvalgets flertall mente at regelverket for uføres alderspensjon bør ta utgangspunkt i hvor lenge arbeidsføre faktisk står i arbeid, og at aldersgrensene og nivået på uføres alderspensjon må vurderes etter en viss tid i lys av utviklingen i avgangsmønsteret blant arbeidsføre. Av forsiktighetshensyn anbefalte utvalgets flertall at uføre i yngre års-

kull skjermes for om lag halvparten til to tredjedeler av virkningen av levealders-justeringen.

I stortingsmeldingen stilte regjeringen seg bak prinsippet om at regelverket for uføres alderspensjon skal ta utgangspunkt i hvor lenge arbeidsføre står i arbeid, slik at uføres pensjonsnivå holder tritt med arbeidsføres gjennomsnittlige pensjonsnivå. Regjeringen foreslo i meldingen at uføre skal ha overgang til alderspensjon ved normert pensjonsalder, og at alderspensjonen da skal beregnes med ordinære delingstall. Regjeringen foreslo videre at uføre skal ha opptjening til alderspensjon i ny opptjeningsmodell til og med kalenderåret en fyller 64 år, men ikke automatisk øke videre med økningen i normert pensjonsalder. Dette vil gi uføre i årskullet 1963 en alderspensjon på linje med personer som jobber til drøyt 66 år, og årskullene 1964 og yngre skjermes for om lag to tredjedeler av den videre virkningen av levealdersjustering.

Arbeids- og sosialkomiteen avga sin innstilling Innst. 233 S (2023–2024) 14. mars 2024. I innstillingen støttet komitéens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Rødt, regjeringens forslag til løsning som skal forhindre at uføre får stadig lavere pensjonsnivå sammenlignet med arbeidsføre. Flertallet viste til at regjeringens forslag forventes å skjerme uføre mot om lag to tredjedeler av den videre virkningen av leve-aldersjustering, og at dette er antatt å speile arbeidsføres tilpasning til levealders-justeringen. Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Rødt la til grunn at uføres alderspensjon skal skjermes fullt ut for virkningen av levealdersjustering.

I pensjonsforliket heter det at alderspensjon til uføre skal styrkes i tråd med forslaget i stortingsmeldingen. I tillegg ble det med forliket enighet om en overgangsordning for uføre i kullene 1954–1962.

Av folketrygdloven § 19-9 a følger det at personer født i årene 1944–1953 som mottar uføretrygd ved fylte 67 år, skal få et livsvarig tillegg til alderspensjonen som skjermer for 0,25 prosentpoeng av virkningen av levealdersjustering etter folketrygdloven § 19-6. Ved gradert uføretrygd reduseres tillegget forholdsmessig. For årskullene til og med 1953-kullet, innebærer skjermingen at virkningen av levealdersjustering om lag halveres. Personer født i årene 1954–1962 får et prosentvis tillegg til alderpensjonen som er lik satsen til 1953-kullet.

Skjermingstillegget inngår som en del av den enkeltes alderspensjon og reguleres sammen med øvrig alderspensjon. Alderspensjon fra offentlig tjenestepensjonsordning samordnes ikke med skjermingstillegget.

5.3 Departementets vurderinger

Med pensjonsforliket er det bred parlamentarisk enighet om at uføre skal ha overgang til alderspensjon ved normert pensjonsalder, og at uføre skal ha pensjonsopptjening i ny opptjeningsmodell på bakgrunn av beregningsgrunnlaget for uføretrygden til og med kalenderåret en fyller 64 år. Med denne løsningen vil uføretrygden sikre inntekt fram til den ubetingede retten til alderspensjon trer inn ved normert pensjonsalder. Alders-pensjonsnivået til uføre vil likevel være noe lavere enn arbeidsføre som står i arbeid og

starter uttak av alderspensjon ved normert pensjonsalder. Dette må ses i sammenheng med en antakelse om at arbeidsføre i yngre årskull ikke fullt ut vil kompensere for virkningen av levealdersjusteringen gjennom utsatt avgang og uttak, jf. forutsetningene som var lagt til grunn i stortingsmeldingen. I pensjonsforliket heter det at *«(...) uføres videre skjerming skal speile yrkesaktives avgangsmønster»*, og det vil være naturlig å vurdere aldersgrensene for uføres opptjening og overgang til alderspensjon etter en viss tid i forbindelse med senere evalueringer av pensjonssystemet.

Dersom det skulle vise seg at arbeidsføre fullt ut kompenserer for virkningen av levealdersjustering, vil en nærliggende løsning kunne være å også øke øvre alder for opptjening i takt med økningen i normert pensjonsalder. Overgang fra uføretrygd ved normert pensjonsalder som pensjonsforliket legger opp til, innebærer imidlertid at det ikke er en enkelt parameter eller et sett av parametere som kan benyttes for å justere alderspensjonsnivået til uføre *nedover* dersom det viser seg at arbeidsføre utsetter avgangen mindre enn antatt. I stortingsmeldingen viser regjeringen til at dersom dette skulle skje, kan en vurdere innstramminger som for eksempel redusert opptjening og lavere kompensasjonsgrad i uføretrygden etter en viss alder. Departementet anser ikke dette som aktuelt på kort sikt, og vil komme tilbake til dette i forbindelse med de jevnlige evalueringene som pensjonsforliket legger opp til.

Gjennomføringsevne og iverksettingstidspunkt

De eldste som omfattes av ny opptjeningsmodell er født i 1954, og uføre i dette årskullet hadde overgang fra uføretrygd til alderspensjon i 2021. Disse har allerede fått fastsatt et pensjonsnivå på bakgrunn av gjeldende regelverk hvor uføre får opptjening til og med kalenderåret de fylte 61 år. Tilsvarende gjelder for uføre i årskullene 1955–1958 som har hatt overgang til alderspensjon i årene 2022–2025, og årskullet 1959 som fyller 67 år i inneværende år. Pensjonsforliket viser kun til forslaget i stortingsmeldingen, hvor regjeringen foreslo økt øvre alder for uføres opptjening til alderspensjon i ny opptjeningsmodell for uføre født 1954 og senere. Iverksettingstidspunktet ble ikke nærmere diskutert i meldingen.

Departementet legger til grunn at avtalepartene vil øke pensjonsopptjeningen i ny opptjeningsmodell også til uføre som allerede har hatt overgang til alderspensjon ved iverksettingstidspunktet, det vil si at regelendringen skal omfatte alle uføre født i 1954 og senere. Departementet legger videre til grunn at nytt pensjonsnivå skal gjelde fra iverksettingstidspunktet.

Departementet har på bakgrunn av innspill fra Arbeids- og velferdsdirektoratet vurdert en løsning som kan gjennomføres uten større endringer i dagens saksbehandlingsløsning og som innebærer at pensjonsnivået kan økes fra iverksettingstidspunktet. Denne løsningen innebærer at økning i opptjening i det 62., 63. og 64. året håndteres som tilvekst i opptjening på iverksettingstidspunktet. Opptjeningen settes til differansen mellom opptjening med uføreopptjening og opptjening uten uføreopptjening i hvert av de aktuelle årene. Denne tilveksten blir deretter lagt til pensjon til utbetaling og/eller til restbeholdningen dersom denne er positiv (som er tilfelle ved gradert uttak).

Siden tilveksten er uttrykt i nominelle kroner bør den etter departementets syn oppreguleres fram til iverksettingstidspunktet. Dersom økningen i pensjon til utbetaling skal bli identisk med differansen mellom nytt og gammelt regelverk, vil det være nødvendig å hensynta at regulering av pensjonsbeholdning og pensjon til utbetaling er ulik, og at noen uføre starter uttak av alderspensjon senere enn ved 67 år. Dette kan bli svært komplisert i tilfeller med tidlig uttak og med mange gradsendringer i uttakshistorikken. Det store flertallet av de uføre starter imidlertid uttak av full alderspensjon ved 67 år, uten å ha kombinert uføretrygd og alderspensjon før 67 år. Departementet foreslår derfor en forenklet løsning hvor økningen i opptjeningen reguleres med lønnsvekst og at effekten av levealdersjustering tar utgangspunkt i forholdet mellom delingstallet på iverksettingstidspunktet og delingstallet ved 67 år, uavhengig av om og ev. når den enkelte har tatt ut alderspensjon.

De administrative utviklingskostnadene knyttet til denne løsningen er anslått til om lag 20 mill. kroner. I tillegg til dette anslår Arbeids- og velferdsdirektoratet årlige merkostnader til drift og forvaltning på om lag 20 prosent av utviklingskostnadene som er angitt her.

Alderspensjon fra folketrygden er en samordningspliktig ytelse. Dersom uføre alderspensjonister får fastsatt et nytt høyere pensjonsnivå, vil dette gi konsekvenser for tjenestepensjonen som utbetales fra offentlige tjenestepensjonsordninger. Økt alderspensjon fra folketrygden vil kunne medføre lavere alderspensjon fra brutto tjenestepensjonsordninger. Samlet alderspensjon fra folketrygden og tjenestepensjonsordninger vil likevel ikke kunne bli lavere som følge av økt øvre alder for opptjening til alderspensjon for uføre. Departementet ber særskilt om innspill fra høringsinstansene på dette punktet, samt en vurdering av administrative kostnader og gjennomføringsevnen hos tjenestepensjonsleverandørene.

5.4 Departementets forslag

I tråd med pensjonsforliket foreslår departementet at øvre aldersgrense for rett til uføretrygd settes lik normert pensjonsalder, se også omtale under avsnitt 7.5 og forslag til endring i folketrygdloven § 12-4 første ledd. Dette medfører at øvre aldersgrense for mottak av uføretrygd holdes uendret på 67 år for personer født til og med 1966, og at den øker tilsvarende økningen i normert pensjonsalder for personer født 1967 og senere. Tilsvarende vil alderen for overgang fra uføretrygd til alderspensjon holdes uendret på 67 år for personer født til og med 1966, og være lik normert pensjonsalder for personer født 1967 og senere.

Videre foreslår departementet at mottakere av uføretrygd skal ha pensjonsopptjening i ny opptjeningsmodell (folketrygdloven kapittel 20) til og med det kalenderåret vedkommende fyller 64 år. Dette innebærer tre års økt opptjening sammenlignet med gjeldende regelverk.

Departementet foreslår at uføre som allerede har fått fastsatt sin pensjonsbeholdning før regelendringene trer i kraft, skal få beregnet sin alderspensjon på ny. Det følger av folketrygdloven § 20-4 tredje ledd at opptjening for et kalenderår tilføres pensjonsbeholdningen ved utløpet av året fastsettingen av formues- og inntektsskatt for det aktuelle året er ferdig. Tilsvarende gjelder for opptjening som skal legges til etter uttak.

Med ikrafttredelsesdato 1. januar 2029, vil opptjeningen i kalenderåret 2027 være det første året som skal legges til pensjonsbeholdningen fra 1. januar 2029 etter de nye reglene. Ordinær pensjonsopptjening fra kalenderår 2026 eller tidligere er allerede blitt lagt til pensjonsbeholdningen etter gjeldende 61-års grense, jf. § 20-7 a første ledd. Siden de nye reglene også skal gjelde for tidligere år, men opptjeningen ikke skal legges til beholdningen før 1. januar 2029, er det nødvendig med særskilte regler for håndtering av den eventuelle økte opptjeningen som endrede regler medfører. Departementet foreslår at det gis hjemmel i ikrafttredelsesbestemmelsen til å fastsette disse beregningsreglene i forskrift.

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 20-7 a første ledd andre punktum og ikrafttredelsesbestemmelsen og forskrift om alderspensjon fra folketrygden ny § 2-8.

6 Slitertillegg

6.1 Innledning

I pensjonsforliket går det fram at det skal etableres en sliterordning i folketrygden som skal innføres samtidig med de andre endringene i pensjonssystemet. I dette kapittelet foreslår departementet en konkret utforming av et slitertillegg i folketrygden. I avsnitt 6.2 gjengis føringene for slitertillegget fra forliket. I avsnitt 6.3 presenteres den konkrete innrettingen av slitertillegget. Avsnitt 6.4 omhandler EØS-rettslige vurderinger knyttet til utformingen av et slitertillegg i folketrygden og avsnitt 6.5 illustrerer virkninger av slitertillegget for den enkelte.

6.2 Føringer fra pensjonsforliket

Av pensjonsforliket punkt 2a) følger det at:

> «Det skal etableres en sliterordning i folketrygden, som innføres samtidig med de andre endringene i pensjonssystemet. Ordningen skal bidra til å sikre det sosiale perspektivet i pensjonssystemet og ha en størrelse som gir den enkelte som går av tidligere enn levealdersjusteringen legger opp til, økt økonomisk trygghet. Ordningen skal etableres etter modell av sliterordningen i privat AFP og ha en årlig ytelse på 0,25 G for de som går av fem år før normert pensjonsalder og trappes gradvis ned ved høyere avgangsalder. Partene skal involveres i utformingen av sliterordningen.»

Av pensjonsforliket punkt 10) om evalueringer av pensjonssystemet, heter det videre i tredje kulepunkt:

> «Dersom erfaringer med sliterordningen tilsier årlige kostnader som overstiger 1 mrd. kroner målt i faste lønninger, må det gjøres en ny vurdering av slitertilleggets størrelse og innretting, og om eventuell medfinansiering fra partene i lys av blant annet igangsatte tiltak som gjør det lettere å stå lenger i arbeid.»

Pensjonsutvalget diskuterte behovet for særregler for noen grupper, jf. NOU 2022: 7. Utvalget var av den oppfatning at dersom det er behov for å styrke den sosiale bærekraften, bør dette primært gjøres gjennom å styrke de omfordelende elementene i pensjonssystemet, ikke ved tiltak som svekker arbeidsinsentivene.

I høringen av utvalgets utredning var flere høringsinstanser, hovedsakelig arbeidstakerorganisasjoner, kritiske til at pensjonsutvalget ikke foreslo konkrete løsninger for sliterne.

LO uttalte at de ikke kunne støtte forslaget om heving av nedre aldersgrense, uten at det samtidig innføres en sliterordning i folketrygden, mens Unio mente at det må innføres sliterordninger i en eller annen form, og nevnte lavere delingstall eller særaldersgrenser som mulige modeller. YS var bekymret for at sliterne ikke ble ivaretatt godt nok i dagens tariffavtalte sliterordning eller av AFP, og etterlyste videre arbeid for å finne løsninger.

I Meld. St. 6 (2023–2024) viste regjeringen til at pensjonssystemets legitimitet forutsetter at ikke enkelte grupper systematisk kommer dårligere ut fordi de ikke klarer å stå lenger i arbeid, og til at flere høringsinstanser hadde pekt på nettopp dette behovet. Regjeringen varslet i meldingen at den ville nedsette et utvalg som skal vurdere og komme med forslag

til ulike løsninger for sliterne, herunder en ordning i folketrygden. I forbindelse med behandlingen av meldingen, besluttet Stortinget at det skal innføres en sliterordning i folketrygden «etter modell av sliterordningen i privat sektor» som skal innføres samtidig med økte aldersgrenser i pensjonssystemet.

Sliterordningen i privat sektor er basert på selvseleksjon, det vil si at det er den enkelte som velger å søke om slitertillegg. Slitertillegget faller varig bort ved arbeidsinntekt over toleransebeløpet. Den som søker om slitertillegg, tar dermed forutsetningsvis et aktivt valg om ikke å fortsette i arbeid. I boks 6.1 er det redegjort nærmere for utformingen av sliterordningen i privat sektor.

Boks 6.1 Sliterordningen i privat sektor

I tariffoppgjøret 2018 ble NHO, LO og YS enige om at Sluttvederlagsavtalen mellom NHO og LO skulle avvikles og at disponibel kapital i ordningen skulle overføres til en ny sliterordning etablert av LO og YS. Bedriftene tilsluttet Sluttvederlagsordningen betalte premie til Sliterordningen ut 2023, og LO/YS-ordningen finansieres nå ved å trekke på fondet.

Sliterordningen ble etablert fra 1. januar 2019 og administreres av Fellesordningen for AFP. Fellesordningen administrerer også en tilsvarende sliterordning som er etablert i Spekter-området (SO Spekter).

Slitertillegget i privat sektor kan gis til arbeidstakere som starter uttak av privat AFP ved 62, 63 eller 64 år, og som ikke har arbeidsinntekt ved siden av.

For å kunne motta slitertillegget, må en altså tilfredsstille kvalifiseringsvilkårene for privat AFP. Det innebærer blant annet at arbeidstakeren ved fylte 62 år i minst 7 av de siste 9 årene må ha arbeidet i minst en 20-prosentstilling i en AFP-bedrift (ansiennitetsvilkåret) og de siste 3 årene før uttakstidspunktet sammenhengende har vært ansatt og reell arbeidstaker i minst en 20-prosentstilling i en AFP-bedrift (3-årskravet).

Videre er det et krav at tidligere inntekt (gjennomsnittet de siste tre kalenderårene) ikke overstiger 7,1 ganger grunnbeløpet, og at man ikke har mottatt uføretrygd etter 62 år.

Slitertillegget i privat sektor utbetales til fylte 80 år, men faller varig bort dersom man i et kalenderår har høyere brutto arbeidsinntekt enn 33 000 kroner (toleransebeløpet for 2026). Med brutto arbeidsinntekt menes lønn og «tilsvarende ytelser», blant annet dagpenger, sykepenger og arbeidsavklaringspenger.

Slitertillegget reguleres som privat AFP, altså med lønnsveksten fratrukket 0,75 prosent. Fra 2023 reguleres også toleransebeløpet årlig, ved at styret for sliterordningen fastsetter nytt beløp.

Fullt slitertillegg utgjør 0,25 ganger grunnbeløpet per år. Sliterordningen i privat sektor ble faset gradvis inn med 1957–1962 årskullene, med 1/7 til 1957-kullet, økende med 1/7 for hvert yngre årskull. Fra og med 1963-kullet, som fylte 62 år i 2025, får man fullt tillegg ved uttak fra fylte 62 år. Ved uttak ved 63 eller 64 år, utgjør slitertillegget – fullt innfaset – henholdsvis to tredeler og en tredel av full ytelse.

Selv om sliterordningen skal etableres «etter modell av sliterordningen i privat AFP», er det en rekke spørsmål som må avklares når en slik ordning skal innføres i folketrygden. Flere elementer i den private sliterordningen passer ikke for en sliterordning i folketrygden. Det mest åpenbare er at det ikke kan stilles krav om samtidig uttak av privat AFP for å kunne motta slitertillegg fra folketrygden. Av det følger det at kvalifikasjonskrav også må utformes på en annen måte enn i sliterordningen i privat sektor.

Det heter i forliket at «partene skal involveres i utformingen av sliterordningen». Departementet viser til at det er avholdt samtaler med LO, Unio, Akademikerne, YS, NHO, KS, Virke og Spekter om forslaget til utforming som legges fram i dette høringsnotatet.

Oppsummert foreslår departementet i dette høringsnotatet en sliterordning i folketrygden, basert på føringene i pensjonsforliket og utformingen av sliterordningen i privat sektor «så langt det passer», med følgende innretning:

- Sliterordningen innføres fra 2029 for årskull født i 1967 og senere.
- Slitertillegget kan gis til personer som slutter i arbeid, som tar ut hel alderspensjon fra folketrygden mellom fem og to år før normert pensjonsalder og som tilfredsstiller fastsatte kvalifikasjonsvilkår.
- For å kvalifisere for slitertillegg må mottakeren ha hatt en pensjonsgivende inntekt og/eller omsorgsopptjening på minimum 2,5 ganger grunnbeløpet i minimum 35 år, og en pensjonsgivende inntekt og/eller omsorgsopptjening på minimum 2 ganger grunnbeløpet de siste 10 årene før første mulige uttakstidspunkt.
- Gjennomsnittlig pensjonsgivende inntekt i de tre siste årene før uttak kan ikke overstige 7,1 ganger grunnbeløpet.
- Tillegget utgjør 0,25 ganger grunnbeløpet for de som går av fem år før normert pensjonsalder og reduseres med 1/36 for hver måned senere uttaket skjer.
- Slitertillegget avkortes forholdsmessig dersom trygdetiden er under 40 år.
- Slitertillegget utbetales livsvarig og inngår i grunnlaget for å vurdere om vilkår for uttak av alderspensjon fra folketrygden før normert pensjonsalder er oppfylt.
- Slitertillegget gis med virkning fra samme tidspunkt som alderspensjon fra folketrygden, det vil si fra måneden etter at kravet er framsatt.
- Slitertillegget faller varig bort for de som har pensjonsgivende inntekt etter uttak som overstiger et toleransebeløp på 0,25 ganger grunnbeløpet. Som hovedregel faller slitertillegget bort fra og med måneden etter at toleransebeløpet er overskredet. Overskrider inntekten halvparten av toleransebeløpet – 0,125 ganger grunnbeløpet – allerede i innvilgelsesmåneden, faller slitertillegget bort fra og med innvilgelsesmåneden.
- Feilutbetalt slitertillegg skal kreves tilbakebetalt eller avregnes mot framtidige ytelser, uavhengig av størrelsen på det feilutbetalte beløpet og uten hensyn til om mottakeren har opptrådd forsettlig eller uaktsomt.
- Faller slitertillegget bort, opprettholdes alderspensjonen med 100 prosent uttaksgrad, også i de tilfellene slitertillegget var nødvendig for å oppfylle vilkår for tidliguttak.

– Etter uttak reguleres slitertillegget med et gjennomsnitt av lønns- og prisveksten, det vil si på samme måte som alderspensjon fra folketrygden.
– Slitertillegget vurderes å være en selvstendig ytelse som det må søkes særskilt om i forbindelse med uttak av alderspensjon fra folketrygden.
– Slitertillegget kan ikke kombineres med uføretrygd fra folketrygden, ytelser fra folketrygden til gjenlevende ektefelle eller tidligere familiepleier eller AFP som tidligpensjon etter lov om AFP for apotekvirksomhet.

6.3 Innrettingen av et slitertillegg i folketrygden

6.3.1 Innledning

Av pensjonsforliket framgår det at slitertillegget i folketrygden skal bidra til å sikre det sosiale perspektivet i pensjonssystemet og ha en størrelse som gir den enkelte som går av tidligere enn levealdersjusteringen legger opp til, økt økonomisk trygghet. Departementet legger til grunn at formålet er å gi en tilleggsytelse til personer som tar ut pensjon tidlig *og* slutter i arbeid («går av»). Siden ordningen skal etableres etter modell av sliterordningen i privat AFP, er det nærliggende å legge til grunn at ordningen er tiltenkt de som er i jobb fram til uttak av pensjon.

Den enkeltes mulighet til fortsatt arbeid vil blant annet avhenge av helse, utdanning, posisjon i arbeidsmarkedet og konjunkturer. Det finnes ikke noe tallgrunnlag for å skille klart mellom frivillig og ufrivillig avgang, og det er heller ingen entydig sammenheng mellom tidlig avgang fra arbeidslivet og tunge jobber i fysisk forstand. Det er derfor vanskelig å trekke noen konklusjon om hva ulike yrkers belastning betyr for muligheten til og sannsynligheten for å fortsette i arbeid. Det må likevel kunne legges til grunn at en lang arbeidskarriere, vil kunne innebære større totalbelastning for den enkelte enn en kort arbeidskarriere, uavhengig av yrke. Siden sliterne ikke lar seg identifisere ut fra objektive kriterier, mener departementet at ordningen, i likhet med sliterordningen i privat sektor, bør baseres på selvseleksjon.

For å begrense omfanget og kostnadene ved et slitertillegg i folketrygden, jf. pensjonsforliket punkt 10, og for å målrette tillegget mot personer som har vært lenge i arbeid, legger departementet til grunn at det bør settes krav til et visst antall år med arbeidsinntekt for å kvalifisere til uttak av slitertillegg, i tillegg til krav om arbeidsinntekt i årene rett før uttak. Kravet til tidligere inntekt per år bør etter departementets syn ikke være for høyt for å sikre at ikke lavtlønte ekskluderes fra å kunne motta slitertillegg.

Et vilkår som er begrenset til arbeidsinntekt vil generelt være krevende å praktisere for Arbeids- og velferdsetaten. Departementet foreslår derfor å benytte inntektsopplysninger fra pensjonsregisteret i Arbeids- og velferdsetaten. Å benytte pensjonsgivende inntekt innebærer at ytelser som sykepenger, foreldrepenger, dagpenger, pleiepenger og arbeidsavklaringspenger vil omfattes i tillegg til arbeidsinntekt. I tillegg til pensjonsgivende inntekt, mener departementet at også omsorgsopptjening bør kunne telle med, slik at et år med pensjonsopptjening for omsorgsarbeid regnes som et år i oppfyllelse av inntekts-

kravet. Dette vil bidra til at flere kvinner oppfyller kravene for å kunne motta slitertillegg, fordi omsorgsopptjening i størst grad gis til kvinner.

Mangel på arbeidskraft er en av de største utfordringene Norge står overfor. Blant personer over 60 år var andelen sysselsatte mer enn fire prosentenheter høyere i 2025 enn i 2019. Det er grunn til å tro at dette henger sammen med pensjonsreformen. Pensjonsreformen bygger på at det skal gi økt pensjon å jobbe, og at arbeid fritt skal kunne kombineres med pensjon. Et slitertillegg som forutsetter at en må slutte å arbeide for å motta ytelsen vil isolert sett kunne motvirke insentivene i pensjonsreformen.

Det er viktig at Arbeids- og velferdsetaten gir god informasjon og veiledning til den enkelte, slik at mottakere av slitertillegget er klar over at konsekvensene ved uttak av alderspensjon og slitertillegg vil innebære varig lavere pensjon sammenlignet med om uttaket av alderspensjon skjer nærmere normert pensjonsalder.

Av pensjonsforliket punkt 2 b) følger det at det skal gjøres et arbeid for å forhindre at vi får et arbeidsliv der arbeidstakere slites ut, jf. omtale under 2.4.2. Det går fram at arbeidet som gjøres særlig skal se på forhold i arbeidslivet som på ulike måter påvirker avgangsalder, og i samarbeid med partene se på løsninger for tilrettelegging, tilpasning og kompetansetiltak på arbeidsplassen, slik at flere kan stå lengre i jobb. Dersom erfaringer med sliterordningen tilsier at sysselsettingen utvikler seg svakt eller faller i de eldre aldersgruppene etter innføring av slitertillegget, bør ordningens innretning vurderes, jf. også punkt 10 i pensjonsforliket om framtidige evalueringer.

6.3.2 Egen ytelse eller del av alderspensjon?

Formålet med alderspensjon er å sikre inntekt for personer i alderdommen og å legge til rette for en fleksibel og gradvis overgang fra arbeid til pensjon, jf. folketrygdloven § 20-1 første ledd. Det følger av pensjonsforliket at sliterordningen skal «bidra til å sikre det sosiale perspektivet i pensjonssystemet og ha en størrelse som gir den enkelte som går av tidligere enn levealdersjusteringen legger opp til, økt økonomisk trygghet.» Formålet med slitertillegget er dermed ikke å legge til rette for en fleksibel og gradvis overgang fra arbeid til pensjon, men å gi en tilleggsytelse for personer som tar ut alderspensjonen tidlig og samtidig slutter i arbeid. Departementet foreslår å ta inn formålet med sliterordningen i lovbestemmelsen.

Egenskapene ved slitertillegget skiller seg på en del punkter fra egenskapene ved folketrygdens alderspensjon, blant annet ved at tillegget trappes gradvis ned ved uttak senere enn fem år før normert pensjonsalder. I tillegg foreslås det at det skal falle varig bort ved inntekt over 0,25 ganger grunnbeløpet, i motsetning til alderspensjonen som fritt kan kombineres med arbeidsinntekt.

Dette gjør at det er naturlig å anse slitertillegget som en selvstendig ytelse og ikke som en del av alderspensjonen. I tilfeller der slitertillegget har vært nødvendig for å fylle kravet for å ta ut alderspensjonen før normert pensjonsalder (jf. folketrygdloven § 20-15), foreslås det at alderspensjonen skal fortsette å løpe dersom slitertillegget skulle falle bort, se punkt 6.3.10. Ved å anse det som en selvstendig ytelse, er det også lagt til rette for at

den enkelte kan søke om å ta ut slitertillegget fra et noe senere tidspunkt enn alderspensjonen for øvrig om det skulle være ønskelig.

At det anses som en selvstendig ytelse innebærer samtidig at det må søkes særskilt om slitertillegget i tillegg til alderspensjonen. Dette sikrer at personen må ta et bevisst valg om å søke om slitertillegg, herunder bli kjent med at tillegget faller varig bort ved for høy inntekt etter uttak. Se nærmere omtale av søknad om slitertillegg i punkt 6.3.13.

Når slitertillegget er en selvstendig ytelse, må tillegget tas inn i alle lovbestemmelsene der tillegget skal behandles på samme måte som alderspensjonen. Departementet legger til grunn at slitertillegget skal behandles på samme måte som alderspensjonen blant annet når det gjelder at:

- slitertillegget skal reduseres eller falle bort etter de samme reglene som alderspensjon under opphold i institusjon og under straffegjennomføring, jf. folketrygdloven §§ 20-22 og 20-23,
- slitertillegget skal gis per måned og utbetales innen utgangen av måneden, jf. folketrygdloven § 22-10 tredje ledd, og
- der enkelte feilutbetalte ytelser kan avregnes i alderspensjon, skal de også kunne avregnes ved trekk i eventuelt slitertillegg, jf. folketrygdloven § 22-16 nåværende tredje ledd.

Folketrygdloven § 3-15 har bestemmelser som pensjonsgivende inntekt. Hvilke ytelser mv. som ikke regnes som pensjonsgivende inntekt er regulert i andre ledd bokstavene a til f. Etter departementets vurdering faller slitertillegget klart inn under begrepet «pensjon» i folketrygdloven § 3-15 andre ledd bokstav a. Slitertillegget vil dermed, i likhet med alderspensjon fra folketrygden, ikke være pensjonsgivende inntekt.

Hvordan løpende slitertillegg skal reguleres, utbetalingsperioder og fra når det eventuelt skal falle bort, er nærmere vurdert i punkt 6.3.5, 6.3.6 og 6.3.9.

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 20-1 første ledd nytt andre punktum, § 20-22, § 20-23, § 22-10 tredje ledd og § 22-16 nytt fjerde ledd.

6.3.3 Kvalifikasjonskrav

For at ordningen skal være målrettet mot de som trekker seg ut av arbeidslivet, mener departementet at det bør stilles krav om å ta ut hel alderspensjon fra folketrygden for å få rett til slitertillegg. Kravet kan likestilles med at det er et krav om å ta ut AFP for å kvalifisere for slitertillegg i privat sektor.

Samtidig vil et krav om å kunne ta ut hel alderspensjon fra folketrygden for å få rett til slitertillegg gjøre at mange, særlig de som ikke er omfattet av AFP verken i privat eller offentlig sektor, ikke vil få slitertillegg siden de ikke oppfyller kravene til tidliguttak i folketrygdloven § 20-15. Departementet har derfor kommet til at slitertillegget i folketrygden bør utbetales livsvarig slik at slitertillegget, på lik linje med livsvarig AFP, kan inngå i grunnlaget for å vurdere om vilkårene for tidliguttak er oppfylt, se folketrygdloven § 20-15 første og tredje ledd. Dette vil bidra til at flere vil kvalifisere til å motta sliter-

tillegg enn dersom slitertillegget ikke inngår. Vilkår for å ta ut pensjon før normert pensjonsalder er nærmere diskutert i punkt 6.3.7.

For å få rett til slitertillegg i privat sektor, kan gjennomsnittlig inntekt de siste tre kalenderårene ikke overstige 7,1 ganger grunnbeløpet. Departementet legger til grunn at det vil være hensiktsmessig at det også i en ordning i folketrygden skal være et øvre tak på tidligere inntekt for å kunne få slitertillegg, og viser til at det framgår av pensjonsforliket at ordningen skal bidra til å sikre det sosiale perspektivet i pensjonssystemet. Uten en slik øvre begrensning ville også personer med relativt høye inntekter mot slutten av yrkeskarrieren kunne få slitertillegg. Departementet mener at det er hensiktsmessig å sette taket likt som i den private ordningen, altså 7,1 ganger grunnbeløpet, som også er sammenfallende med øvre grense for hva som gir opptjening til inntektspensjon i folketrygden, jf. folketrygdloven § 20-5. At inntektsbegrepet som benyttes i inntektsprøvingen er pensjonsgivende inntekt, bidrar til mindre usikkerhet enn i den private sliterordningen der inntektstaket prøves mot summen av en rekke ulike inntektsarter, jf. boks 6.1.

Som argumentert for i punkt 6.3.1, mener departementet at det bør stilles krav til et visst antall år med en viss pensjonsgivende inntekt og/eller omsorgsopptjening, både totalt og de siste årene før uttak.

Departementet mener at det bør være et krav til pensjonsgivende inntekt på minst 2,5 ganger grunnbeløpet for at et år skal telle med. Dette vil sikre at tillegget forbeholdes de som reelt sett har vært yrkesaktive, samtidig som også korttidsytelser som kommer til erstatning for arbeidsinntekt, slik som dagpenger, sykepenger, foreldrepenger og arbeidsavklaringspenger, teller med fordi disse ytelsene er pensjonsgivende inntekt etter folketrygdloven § 3-15. I tillegg mener departementet at år med omsorgsopptjening etter folketrygdloven § 20-8 eller § 20-21 tredje ledd, skal telle med, mens år med pensjonsopptjening ved avtjening av førstegangstjeneste, jf. folketrygdloven § 20-6, *ikke* skal telle med.

Med gjennomsnittlig grunnbeløp for 2026, tilsvarer 2,5 ganger grunnbeløpet en årsinntekt på om lag 336 000 kroner. Dette er med relativt god margin under nivået for allmenngjort minstelønn i fulltidsstilling i overnattings- og serveringsbransjen (399 341 kroner/år) og minstelønn i fulltidsstilling for barnehageassistent i PBL-området (420 500 kroner/år).[4]

Departementet legger videre til grunn at det bør stilles krav om minimum 35 år med denne inntekten totalt, og at en de 10 siste årene må ha vært i arbeid for å kvalifisere for slitertillegg i folketrygden. Et krav om å være i arbeid de siste 10 årene før uttak harmonerer godt med kravet i den private sliterordningen der en i 7 av de siste 9 år før fylte 62 år må ha vært i et arbeidsforhold med en stillingsandel på minst 20 prosent. Et noe høyere krav

[4] Minste årslønn i overnattings- og serveringsbransjen er basert på avtalt allmenngjort minste timelønn for personer over 20 år (eller 18–19 år med minst 4 måneders praksis) i 2025 på 204,79 kroner og forutsatt avtalt arbeidstid på 37,5 timer per uke. I skrivende stund er nye satser som ble avtalt i oppgjøret våren 2026 for arbeidsgivere bundet av Riksavtalen (en heving på 10,50 kroner per time fra 1. juni – tilsvarende 419 816/år for personer som nevnt), ikke allmenngjort. Minste årslønn for barnehageassistenter i PBL-området er avtalt minste årslønn gjeldende fra 1. mai 2026, forutsatt ingen ansiennitet.

til antall år for å kvalifisere for slitertillegg i folketrygden må ses i lys av den noe videre definisjonen av arbeid, idet det er den pensjonsgivende inntekten som ikke nødvendigvis stammer fra arbeid som er avgjørende.

For å anslå hvor stor andel som vil kunne kvalifisere for slitertillegg med ulike inntektsnivåer og antall år har Arbeids- og velferdsdirektoratet sett på hvor mange i 1966-årskullet som ville ha oppfylt krav om et gitt antall år med en gitt inntekt. Arbeids- og velferdsdirektoratet har blant annet beregnet andeler samlet og for kvinner og menn hver for seg. For å synliggjøre hvor følsomme andelene som oppfyller kravene til tidligere inntekt er for endringer i inntektsnivå og/eller lengden på yrkeskarrieren, er andelene videre beregnet med ulike forutsetninger om krav til nivået på tidligere arbeidsinntekt – 2, 2,5 og 3 ganger grunnbeløpet – og krav til antall år med arbeidsinntekt i alderen 17–61 år totalt, fra minimum 30 år til maksimum 40 år med denne inntekten. Det er videre forutsatt at for å kvalifisere, må inntekten ha vært på dette nivået de siste ti årene før 62 år (fem år før normert pensjonsalder). I tabell 6.1 er resultatene oppsummert. Det er her ikke tatt hensyn til øvrige vilkår som må være oppfylt for å kunne motta slitertillegg.

Tabell 6.1 Andeler i 1966-kullet som har tilstrekkelig antall år med pensjonsgivende inntekt eller omsorgsopptjening på henholdsvis minst 2, 2,5 og 3 G etter krav til antall år med inntekt fra og med 30 til og med 40 år. Samlet for kvinner og menn. Prosent

	Inntektskrav		
Antall år med inntekt over inntektskravet, hvor 10 av årene er de 10 siste før 62 år	2 G	2,5 G	3 G
30 år	79	77	73
31 år	78	76	72
32 år	77	75	71
33 år	76	73	69
34 år	74	71	66
35 år	72	68	63
36 år	69	64	58
37 år	65	59	52
38 år	59	52	45
39 år	53	46	38
40 år	46	38	31

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet

Det framgår at jo lavere inntekt og jo færre år som kreves, jo høyere er andelene. Med et krav om totalt 35 år, herunder de ti siste årene før fylte 62 år (fem år før normert pensjonsalder), med pensjonsgivende inntekt og/eller omsorgsopptjening på minst 2,5 ganger grunnbeløpet i alderen 17–61 år, er andelen i 1966-kullet som kvalifiserer for uttak av slitertillegg anslått til 68 prosent, når vi ser på menn og kvinner samlet. Andelen som

kvalifiserer, er noe høyere for kvinner enn for menn. Omsorgsopptjening bidrar generelt til å løfte andelene for kvinner.[5]

I tabell 6.1 er det lagt til grunn at inntektskravet er det samme både med hensyn til kravet til totalt antall år og med hensyn til kravet de siste ti årene før uttak. Det kan imidlertid være grunn til at inntektskravet de siste ti årene før uttak bør være noe lempeligere enn inntektskravet i hoveddelen av yrkeskarrieren, for eksempel for å ivareta personer med lange yrkeskarrierer som i siste del av yrkeskarrieren trapper noe ned. Et lempeligere krav de siste 10 årene vil bare ha effekt dersom totalt antall år med inntekt er høyt. For at et lempeligere krav skal være effektivt i alle de siste 10 årene før uttak, må totalt antall år med inntekt være 45 år, gitt at det kreves 35 år med inntekt på minst 2,5 ganger grunnbeløpet. Det vil i så fall si at det for *alle* årene i alderen 17–61 år knyttes krav om inntekt på et visst nivå.

I tabell 6.2 vises andelene som oppfyller krav til pensjonsgivende inntekt og/eller omsorgsopptjening på 2,5 ganger grunnbeløpet i minst 35 år og krav til pensjonsgivende inntekt og/eller omsorgsopptjening på 2 ganger grunnbeløpet de siste ti årene før uttak. Et krav til inntekt på 2 ganger grunnbeløpet i stedet for 2,5 ganger grunnbeløpet de siste ti årene før uttak bidrar til at andelene som kvalifiserer øker marginalt. Vilkåret om at gjennomsnittlig årlig inntekt de siste tre årene før uttak ikke kan overstige 7,1 ganger grunnbeløpet er ikke hensyntatt. Videre er det ikke tatt hensyn til om opptjeningen er tilstrekkelig til at vilkår for tidliguttak er oppfylt, se omtale i avsnitt 6.5.

Tabell 6.2 Andeler i 1966-kullet som kvalifiserer ved krav om pensjonsgivende inntekt eller omsorgsopptjening over 2,5 G i minst 35 år og over 2 G de siste 10 årene før 62 år, etter kjønn. Prosent

Kvinner	71
Menn	67
Samlet	69

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet

For å være sikker på at en person faktisk kvalifiserer til uttak av slitertillegg bør i utgangspunktet bare fastsatt pensjonsgivende inntekt inngå i vurderingen av om kravet til tilstrekkelig inntekt i tilstrekkelig antall år er oppfylt. Det innebærer for det første at bare hele kalenderår kan inngå i vurderingen. Det innebærer for det andre at det siste året før uttaksåret ikke kan inngå i vurderingen, med mindre man baserer vilkårsprøvingen på andre kilder enn skattefastsettingen, siden pensjonsgivende inntekt etter folketrygdloven § 3-15 fastsettes etter at skattefastsettingen for inntektsåret er foretatt, og skattefastsettingen for et inntektsår kan bli foretatt så sent som i november året etter inntektsåret. Det vil si at

[5] I beregningen av andeler med tilstrekkelig antall år med inntekt over inntektskravet er det bare kvinner som blir påvirket av at omsorgsopptjening teller med i oppfyllelsen i tillegg til pensjonsgivende inntekt. Det skyldes først og fremst at det i modellen er forutsatt at det alltid er kvinner som får godskrevet omsorgsopptjening for barn.

pensjonsgivende inntekt i året før ønsket virkningstidspunkt ikke nødvendigvis er fastsatt eller foreligger på det tidspunktet et krav om slitertillegg framsettes.

Departementet har vurdert om a-ordningen alternativt kan benyttes som kilde for å fastsette pensjonsgivende inntekt. Arbeidsgivere rapporterer månedlig opplysninger om inntekt i a-ordningen via a-melding. Også Arbeids- og velferdsdirektoratet rapporterer sine utbetalinger i a-ordningen. Lønnsinntekt og inntekt som er likestilt med lønnsinntekt vil dermed kunne hentes fra a-ordningen og summen av utbetalinger i a-ordningen i et kalenderår vil for personer som får pensjonsgivende inntekt fastsatt kun på bakgrunn av lønnsinntekt ofte samsvare med pensjonsgivende inntekt.

A-ordningen mangler imidlertid opplysninger om næringsinntekt. Dermed vil det for personer som har næringsinntekt ved siden av lønnsinntekt, eller som kun har næringsinntekt, ikke være tilstrekkelig å benytte opplysninger fra a-ordningen. Det finnes heller ingen andre registre som har informasjon om næringsinntekt før pensjonsgivende inntekt har blitt fastsatt. For denne gruppen ville det i så fall være behov for manuell saksbehandling, og den skattepliktige ville måtte dokumentere inntektsopplysninger selv.

Departementet har kommet til at bare kalenderår til og med det nest siste kalenderåret før uttaksåret bør medregnes i vurderingen av om vilkårene for uttak er oppfylt. Dette samsvarer i hovedsak med hvordan pensjonsopptjeningen for et kalenderår først tilføres pensjonsbeholdningen ved utløpet av året fastsettingen av formues- og inntektsskatt for det aktuelle året er ferdig, jf. folketrygdloven § 20-4 tredje ledd. Dette vil bidra til å sikre at det ikke innvilges eller avslås slitertillegg på feilaktig grunnlag. Departementet legger til grunn at persongruppen som slitertillegget er ment å omfatte, ikke vil bli vesentlig endret dersom de forutgående inntektskravene regnes fram til og med året før siste inntektsår.

Departementet peker samtidig på at når bare kalenderår til og med året før inntektsåret før uttaksåret medregnes, vil personer som for eksempel kun har 34 år med inntekt på minst 2,5 ganger grunnbeløpet året før det siste inntektsåret, i utgangspunktet ikke kvalifisere for uttak av slitertillegg ved nedre aldersgrense for uttak. Det er imidlertid rimelig å legge til grunn at en person ikke vil tre ut av arbeidslivet ett år før vedkommende kvalifiserer for uttak av alderspensjon og slitertillegg fra folketrygden, og eventuelt AFP, og at de som har 34 år med tilstrekkelig høy inntekt året før siste inntektsår, sannsynligvis vil komme til å ha 35 kalenderår med tilstrekkelig inntekt før de når alderen for tidligst mulig uttak av slitertillegg. For de som har arbeidsinntekt to år før de kvalifiserer for uttak av alderspensjon, men som ikke har arbeidsinntekt i året før de kvalifiserer for uttak av alderspensjon, vil i de aller fleste tilfeller ha en ytelse som kommer til erstatning for arbeidsinntekt, som regnes som pensjonsgivende inntekt, og som dermed vil telle som et inntektsår.

Å kreve at vilkåret om 35 år med inntekt på 2,5 ganger grunnbeløpet er oppfylt innenfor disse årene, kan dermed oppfattes å i realiteten være et krav om 36 år med denne inntekten. Departementet foreslår derfor å operasjonalisere kravet om 35 år med inntekt på minst 2,5 ganger grunnbeløpet og kravet om de siste 10 årene med inntekt på minst 2 ganger grunnbeløpet ved å formulere vilkår om minst 34 år med inntekt på minst 2,5

ganger grunnbeløpet og minst de siste 9 årene med inntekt på minst 2 ganger grunnbeløpet, medregnet kalenderår til og med året før det siste inntektsåret før uttaksåret. Dette innebærer eksempelvis at dersom kravet om slitertillegg settes fram april 2030, er det den pensjonsgivende inntekten til og med 2028 som legges til grunn i vurdering av om vilkårene er oppfylt. Kravet om minst 34 år prøves da i årene til og med 2028, og kravet om de siste ni årene prøves i årene 2020–2028. Samtidig pekes det på at selv om det vurderes som sannsynlig at personer som har 34 inntektsår to år før uttaksåret, også vil ha 35 inntektsår året før uttaksåret, vil det ikke alltid være tilfellet.

Departementet peker også på at det uansett ikke kan garanteres at alle står i arbeid helt fram til uttak, og at det heller ikke er meningen å ekskludere for eksempel mottakere av arbeidsavklaringspenger eller dagpenger fra å kunne motta slitertillegg så lenge de oppfyller øvrige vilkår. Det vises til at det også i privat sektor er fastsatt et unntak fra AFP-vilkårene som medfører at heller ikke mottakere av slitertillegget i privat sektor nødvendigvis er i arbeid helt fram til uttak. For eksempel er det gitt relativt omfattende unntak fra 3-årskravet ved mottak av blant annet sykepenger, uføretrygd og arbeidsavklaringspenger, og det er ikke noe krav om at perioder på slike ytelser ikke kan være mot slutten av 3-årsperioden.

Departementet viser til at også kravet om inntekt på høyst 7,1 ganger grunnbeløpet i gjennomsnitt de siste tre årene vil vurderes mot fastsatt pensjonsgivende inntekt, altså som gjennomsnittet de siste tre kalenderårene før siste inntektsår før uttaksåret. Det vil si gjennomsnittet de siste tre kalenderårene to år før uttaksåret. Det innebærer at dersom det søkes om slitertillegg i 2030, er det inntekten i årene 2026–2028 som legges til grunn.

Slitertillegget er en ytelse som vil være omfattet av trygdeforordningen (Forordning (EF) nr. 883/2004). Tilsvarende opptjening i andre EØS-stater kan dermed medregnes der det er nødvendig for å fylle disse kvalifikasjonskravene, se nærmere avsnitt 6.4.

Det vises til utkast til lovforslag folketrygdloven ny § 20-14 a andre og tredje ledd.

6.3.4 Beregningsregler

Det følger av Stortingets pensjonsforlik at sliterordningen skal ha en årlig ytelse på 0,25 ganger grunnbeløpet for de som går av fem år før normert pensjonsalder og at den skal trappes gradvis ned ved høyere avgangsalder.

I sliterordningen i privat AFP nedtrappes tillegget etter hel alder på uttakstidspunktet, slik at slitertillegget ved uttak ved 63 år og 64 år utgjør henholdsvis to tredeler og en tredel av full ytelse.

Departementet foreslår at slitertillegget i folketrygden trappes ned etter hvor mange måneder etter nedre uttaksalder tillegget tas ut. Departementet foreslår at tillegget reduseres med 1/36 for hver måned uttaket av tillegget skjer senere enn måneden etter at personen når alderen fem år før normert pensjonsalder. Det kan derfor ikke innvilges slitertillegg ved uttak senere enn to år før normert pensjonsalder. Dette er i tråd med pensjonsforliket om at tillegget gradvis skal trappes ned ved høyere uttaksalder. Formålet med en månedsvis nedtrapping er å unngå at det blir store forskjeller i ytelsesnivået, selv

om forskjellen i uttaksalder bare var én måned, slik en ville ha fått om nedtrappingen skulle skje på årsbasis.

Det vises også til at alderspensjonen fra folketrygden øker månedlig ved senere uttak for å stimulere til lengre yrkeskarrierer, jf. folketrygdloven § 20-12. På tilsvarende måte taler formålet med slitertillegget for at tillegget reduseres månedlig ved senere uttak, ettersom tillegget skal løfte ytelsesnivået for dem som faktisk må gå av tidlig.

Departementet foreslår også at tillegget skal reduseres forholdsmessig dersom trygdetiden er under 40 år. Departementet foreslår at det legges til grunn samme trygdetid som ved fastsetting av garantipensjon etter folketrygdloven § 20-10 første og tredje ledd. De øvrige bestemmelsene for garantipensjon i § 20-10 får ikke anvendelse for slitertillegg, blant annet som følge av at det ikke foreslås krav om fortsatt medlemskap i folketrygden og som følge av at personer som mottar uføretrygd fram til den blir omregnet til alderspensjon ved normert pensjonsalder ikke kan ta ut slitertillegg.

I Ot.prp. nr. 37 (2008–2009) *om lov om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon)* avsnitt 4.4 viste departementet til at innføringen av fleksibel alderspensjon aktualiserte spørsmålet om det skal medregnes trygdetid *etter* helt eller delvis pensjonsuttak. Departementet uttalte videre: «Slik medregning kan innebære at garantipensjonen øker etter at man har tatt ut alderspensjon, og det kan stilles spørsmål ved rimeligheten av at den enkelte som pensjonist skal kunne «bo seg til» en høyere pensjon. I ny alderspensjon kan man imidlertid tjene opp inntektspensjon uavhengig av om man har tatt ut pensjon, og man vil ikke få et markant skille mellom arbeid og pensjon som i dag. Dersom det ikke gis mulighet for medregning av trygdetid etter pensjonsuttak, vil personer med redusert trygdetid kunne tape på å benytte seg av den fleksible ordningen. Nøytraliteten i systemet – at forventet nåverdi av de samlede pensjonsutbetalingene skal være uavhengig av uttakstidspunkt – motvirkes dersom pensjonsuttak skal være til hinder for medregning av trygdetid fram til 67 år.» Selv om stans av trygdetid ved pensjonsuttak ville gitt en enklere ordning, la departementet avgjørende vekt på hensynet til nøytraliteten i systemet. Det er gitt nærmere regler i folketrygdloven § 20-17 fjerde ledd om hvordan ny opptjening av garantipensjon skal beregnes ved økt trygdetid.

Som det framgår over, er den videre opptjeningen av trygdetid etter uttak fram til og med det året pensjonisten fyller 66 år begrunnet med nøytraliteten som skal sikre at samlet pensjonsutbetaling er uavhengig av uttakstidspunktet. Det følger av departementets forslag til innretning av slitertillegget – i tråd med pensjonsforliket – at det ikke skal ha noen slik nøytralitet, men derimot trappes gradvis ned ved høyere avgangsalder. Departementet foreslår derfor at trygdetiden for beregning av slitertillegget fastsettes endelig på uttakstidspunktet.

Slitertillegget er utformet som et tillegg som gis sammen med inntektspensjon og eventuell garantipensjon. Dersom slitertillegget skulle reduseres mot garantipensjonen, vil mange mottakere få liten økonomisk nytte av ordningen. Departementet foreslår at det ikke skal gjøres fradrag for slitertillegget når garantipensjonen beregnes.

Det vises til utkast til lovforslag folketrygdloven ny § 20-14 a fjerde og femte ledd.

6.3.5 Regulering

Slitertillegget utgjør en fast andel av grunnbeløpet på uttakstidspunktet. Det innebærer at utgangsnivået på slitertillegget vil følge reguleringen av grunnbeløpet.

I sliterordningen i privat AFP reguleres slitertillegg etter uttak på samme måte som privat AFP, det vil si med lønnsvekst fratrukket 0,75 prosent.

Departementet mener at reguleringen av slitertillegg etter uttak bør følge reguleringen av ordinær alderspensjon fra folketrygden. Dette vil også forenkle vilkårsprøvingen, ettersom slitertillegget inngår i vurderingen av om vilkåret for tidliguttak er oppfylt, jf. utkast til folketrygdloven § 20-15 første ledd, der det legges til grunn at pensjonen reguleres 0,75 prosent lavere enn grunnbeløpet fram til normert pensjonsalder. Hvis tillegget hadde hatt sin egen reguleringsregel, måtte vilkårsprøvingen ha regnet tillegget og pensjonen fram til normert pensjonsalder med hver sin sats. Departementet foreslår derfor at slitertillegget skal reguleres fra samme tidspunkt og på samme måte som ordinær alderspensjon fra folketrygden.

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 20-18 overskriften og andre ledd.

6.3.6 Utbetalingsperiode

Departementet foreslår at slitertillegget i folketrygden skal utbetales like lenge som alderspensjonen, altså være livsvarig, og inngå for å vurdere om vilkåret for tidliguttak er oppfylt, jf. punkt 6.3.3. Forslaget går dermed lenger på dette punktet enn dagens ordning i privat sektor, i og med at utbetaling av slitertillegg fra den private ordningen opphører ved fylte 80 år. Departementet har i vurderingen lagt vekt på at de som tar ut pensjonen tidlig, vil få en relativt lav pensjon. Mange har nå en innskuddspensjon som opphører, og hvis slitertillegget skulle opphøre ved om lag samme alder, ville nedgangen i samlet pensjon bli relativt stor.

Det går fram av pensjonsforliket at fullt slitertillegg gis til de som går av fem år før normert pensjonsalder. Tidligste virkningstidspunkt for slitertillegg er derfor fem år før normert pensjonsalder.

Det følger av folketrygdloven § 22-13 fjerde ledd bokstav c at alderspensjon tidligst gis fra måneden etter at kravet er framsatt (virkningstidspunkt). Dette er blant annet begrunnet med at alderspensjonen er nøytral gjennom levealdersjusteringen, slik at senere uttak gir høyere årlig pensjon. Det samme gjør seg ikke gjeldende for slitertillegg. Tillegget trappes ned ved senere uttak, se punkt 6.3.4. Dette kan tale for at virkningstidspunktet for slitertillegget kan settes forut for framsettelsen av kravet, men ikke tidligere enn virkningstidspunktet for uttak av hel alderspensjon. Dette ville i så fall følge den generelle bestemmelsen om virkningstidspunkt for månedsytelser fastsatt i § 22-13 tredje ledd.

Slitertillegget skal være et tillegg til ordinær alderspensjon fra folketrygden og da er det hensiktsmessig at virkningspunktet settes likt som for ordinær alderspensjon. Departementet legger til grunn at de fleste vil starte uttak av slitertillegg samtidig som ordinær alderspensjon.

Departementet viser videre til at slitertillegget ikke fritt skal kunne kombineres med andre ytelser, se punkt 6.3.12. Dersom virkningstidspunkt kan settes tilbake i tid kan det føre til usikkerhet om hvilken ytelse som burde vært utbetalt for det aktuelle tidsrommet.

Departementet vurderer at det ikke er tungtveiende argumenter for at virkningstidspunktet kan settes tilbake i tid, og foreslår at slitertillegget tidligst innvilges fra måneden etter at kravet er framsatt, som for ordinær alderspensjon fra folketrygden. Nedtrappingen etter utkast til folketrygdloven ny § 20-14 a fjerde ledd regnes fra fem år før normert pensjonsalder. Den som venter med å sette fram krav om slitertillegg senere enn kravet om alderspensjon, får derfor både færre måneder med slitertillegg og en varig lavere sats, se punkt 6.3.4. Det kan likevel være gode grunner til å vente, for eksempel for den som tar ut alderspensjon mens han eller hun fortsatt er i arbeid, siden slitertillegget faller varig bort dersom toleransebeløpet overskrides. Kravet om slitertillegg må derfor kunne settes fram både samtidig med og senere enn kravet om alderspensjon, og den enkelte bør få veiledning om virkningen av å vente, se punkt. 6.3.13. Unntaket i folketrygdloven § 22-13 sjuende ledd om at en ytelse kan gis for opptil tre år tilbake når den berettigede åpenbart ikke har vært i stand til å sette fram krav tidligere eller har fått misvisende opplysninger fra trygdens organer, vil gjelde også for slitertillegget.

Det foreslås som nevnt over at slitertillegget utbetales livsvarig, så lenge vilkårene for å få tillegget er oppfylt. Ved dødsfall foreslår departementet at slitertillegget opphører samtidig med ordinær alderspensjon, det vil si at slitertillegg utbetales til og med den måneden dødsfallet inntreffer. Dette følger av dagens § 22-12 sjette ledd første punktum.

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 20-2 første punktum og § 22-13 fjerde ledd bokstav c.

6.3.7 Vilkår for å ta ut pensjon før normert pensjonsalder

Som omtalt i avsnitt 4.3 innebærer dagens regler at summen av inntektspensjon og garantipensjon minst må tilsvare garantipensjonsnivået med full trygdetid for at man skal ha rett til å ta ut alderspensjon før fylte 67 år, jf. folketrygdloven § 20-15. Hensikten med vilkåret er å sikre et visst nivå på alderspensjonen gjennom perioden som pensjonist. I vurderingen skal garantipensjonsnivået med høy sats benyttes. Eventuell livsvarig AFP skal medregnes.

Problemstillingen om slitertillegget i folketrygden skal kunne inngå i vilkåret for tidliguttak av alderspensjon fra folketrygden, er tett knyttet til diskusjonen om hvem som er målgruppen for slitertillegget, se punkt 6.3.1 og 6.3.3. At slitertillegget inngår i vilkåret for tidliguttak, vil innebære at langt flere enn i dag kan ta ut alderspensjon tidlig. Dersom tillegget ikke skulle inngå i vilkåret, være det forbeholdt grupper med relativt høy inntekt og/eller AFP.

I dag er det bare avtalefestet pensjon som inngår i vilkåret for å vurdere tidliguttak. Det private slitertillegget inngår ikke i vilkåret for tidliguttak, blant annet fordi det er opphørende ved 80 år og faller bort dersom inntekten overstiger toleransebeløpet. Å

inkludere slitertillegget i folketrygden i vilkåret for å vurdere tidliguttak er dermed en utvidelse sammenlignet med ordningen i privat sektor.

Dagens regler innebærer at man med et jevnt inntektsnivå under om lag 5,2 ganger grunnbeløpet i 40 år ikke vil ha tilstrekkelig opptjening til å kunne ta ut hel alderspensjon ved tidligste uttaksalder, som i dag er 62 år, men som med forslaget i dette høringsnotatet vil øke med økningen i normert pensjonsalder. Beregningseksempelet gjelder en person født i 1967, og er under forutsetning av at man ikke er omfattet av AFP. Når aldersgrensene med forslaget i dette høringsnotatet øker med normert pensjonsalder, vil kravet til opptjening for å kunne ta ut pensjon ved tidligste uttaksalder være i om lag samme størrelsesorden.

Dersom man i tillegg til folketrygden legger til grunn at personen kvalifiserer for offentlig AFP, vil inntektsnivået som gir tilstrekkelig opptjening til å oppfylle vilkåret for uttak av hel alderspensjon ved laveste uttaksalder bli langt lavere, om lag 2,4 ganger grunnbeløpet. Tilsvarende effekt vil man få for de som kvalifiserer for privat AFP. Slitertillegget i folketrygden ville dermed være forbeholdt personer med relativt høy opptjening og/eller som er omfattet av AFP, dersom det ikke skulle inngå i vilkåret for tidliguttak, og ville utelate personer med lang opptjeningstid med relativt lav inntekt og uten rett til AFP. Dette taler for at slitertillegget bør inngå i vilkåret for tidliguttak.

Samtidig er hensikten med vilkåret for å ta ut pensjon før normert pensjonsalder, å ivareta hensynet til at alderspensjonen ikke skal bli for lav. Siden slitertillegget skal forbeholdes de som slutter i arbeid, må det innebære at tillegget faller bort dersom man av ulike grunner likevel fortsetter i arbeid etter uttak, jf. at det foreslås at slitertillegget faller bort ved inntekt over toleransebeløpet på 0,25 ganger grunnbeløpet, se punkt 6.3.8.

Når slitertillegget kan falle bort vil det si at samlet pensjon kan bli lav, og den enkeltes alderspensjon vil kunne komme under minstenivået ved normert pensjonsalder. Alderspensjonen løper i så fall videre uten ny prøving etter folketrygdloven § 20-15, se punkt 6.3.10. Spørsmålet om hvorvidt slitertillegget skal inngå i vilkåret for tidliguttak eller ikke, blir dermed dels en avveining mellom hensynet til at det bør være mulig å ta ut alderspensjon med slitertillegg også ved relativt lave nivåer på årlig inntekt, også for dem uten rett til AFP, og dels hensynet til å opprettholde et visst nivå på alderspensjonen gjennom pensjonisttilværelsen.

Departementet mener at hensynet til også å inkludere personer med lang opptjening, men med lavere nivåer på inntekten, må veie tyngst og foreslår derfor at slitertillegget skal inngå når det skal vurderes om vilkåret for å ta ut pensjon før normert pensjonsalder er oppfylt. Slitertillegget medregnes bare når det er innvilget. Den som trenger tillegget for å oppfylle vilkåret, må derfor søke om alderspensjon og slitertillegg samtidig, se punkt 6.3.6 og 6.3.13.

Etter forslaget omtalt i avsnitt 4.3 vil vurderingen av om vilkåret for tidliguttak er oppfylt, måtte baseres på en framskriving av pensjonen. Dette er en følge av at alderspensjon under utbetaling reguleres med gjennomsnittet av lønns- og prisveksten, mens minstenivåene vil reguleres med lønnsveksten. Det foreslås i punkt 6.3.5 at slitertillegget etter uttak skal reguleres på samme måte som alderspensjon, altså med gjennomsnittet av

lønns- og prisveksten, jf. utkast til lovforslag § 20-18 andre ledd. I vurderingen av om vilkåret for tidliguttak er oppfylt skal dermed summen av alderspensjon og slitertillegg framskrives og måles mot framskrevet garantipensjonsnivå med høy sats ved normert pensjonsalder. I framskrivingen skal det legges til grunn at pensjonen etter uttak årlig reguleres 0,75 prosent lavere enn grunnbeløpet fram til normert pensjonsalder.

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 20-15 første ledd første og andre punktum.

6.3.8 Toleransebeløp ved uttak av slitertillegg

Sliterordningen er en ikke-nøytral tilleggsytelse til personer med lange yrkeskarrierer, som går av tidlig og som ikke har arbeidsinntekt etter uttak av tillegget. I den private ordningen, som Stortinget har pekt på i pensjonsforliket, er det et toleransebeløp for inntekt etter uttak. Departementet legger til grunn at det i sliterordningen i folketrygden skal være et tilsvarende toleransebeløp ved inntekt etter uttak som i sliterordningen i privat sektor.

I den private ordningen faller slitertillegget varig bort dersom man i et kalenderår har høyere brutto årsinntekt enn 33 000 kroner (toleransebeløpet for 2026). Toleransebeløpet på 33 000 kroner for 2026 tilsvarer i underkant av 0,25 ganger grunnbeløpet. Toleransebeløpet i den private ordningen ble første gang endret med virkning fra 2023, da det ble økt fra 15 000 kroner til 28 000 kroner, og har siden vært gjenstand for årlig regulering. Toleransebeløpet i den private ordningen fastsettes før et nytt kalenderår og gjelder for hele kalenderåret.

Departementet mener det vil være en fordel å fastsette et toleransebeløp i samme størrelsesorden for sliterordningen i folketrygden som en andel av grunnbeløpet (G), det vil si 0,25 ganger grunnbeløpet. Å fastsette toleransebeløpet i prosent av grunnbeløpet vil bety at beløpet årlig vil øke i takt med lønnsutviklingen, uten at det krever regelverksendringer. Samtidig innebærer dette at toleransebeløpet vil endres i løpet av et kalenderår. Dette gjør nivået på toleransebeløpet noe mindre forutsigbart for den enkelte, enn dersom beløpet, som i den private ordningen, blir fastsatt før et nytt kalenderår og gjelder for hele kalenderåret.

Det er lagt opp til at slitertillegget, som hovedregel, skal bortfalle måneden etter at toleransebeløpet er overskredet og til at kontrollen av om inntekten overskrider toleransebeløpet skal skje hver måned, jf. punkt 6.3.9 underpunkt *Virkningstidspunkt for bortfall* og *Tidspunkter for kontroll*. Både for den enkelte og for myndigheten som løpende skal kontrollere om toleransebeløpet er overskredet, vil det dermed være en fordel om toleransebeløpet til enhver tid er kjent.

Dersom det er det til enhver tid gjeldende grunnbeløpet som skal legges til grunn i vurderingen av om toleransebeløpet er overskredet, vil det innebære at toleransebeløpet er kjent i elleve av årets tolv måneder. Unntaket vil være når nytt grunnbeløp i andre halvdel av mai fastsettes med tilbakevirkende kraft fra 1. mai. Departementet viser her til at dette

innebærer at toleransebeløpet vil være ukjent en relativt kort periode, og at dette må veies opp mot fordelen av at beløpet øker i takt med lønnsutviklingen.

Departementet foreslår på denne bakgrunn at det årlige toleransebeløpet skal utgjøre 0,25 ganger grunnbeløpet, og at det er det til enhver tid gjeldende grunnbeløpet som skal legges til grunn.

Departementet har vurdert om toleransebeløpet kun skal vurderes på årsbasis, eller om toleransebeløpet bør periodiseres slik at det også er en øvre grense på hvilken månedsinntekt som tillates etter uttak av slitertillegg. Et toleransebeløp på 0,25 ganger grunnbeløp tilsvarer et månedlig toleransebeløp på om lag 2 850 kroner. Departementet ser at det vil være administrativt krevende å håndtere et toleransebeløp på månedsbasis i denne størrelsesorden. Inntekter i størrelsesorden under 3 000 kroner kan være tilfeldige biinntekter og gir ikke nødvendigvis uttrykk for at årsinntekten vil overstige det årlige toleransebeløpet. Departementet mener videre at det bør være akseptabelt med noe fleksibilitet gjennom året for små tilfeldige inntekter.

Departementet mener imidlertid at det i innvilgelsesmåneden bør være et lavere månedlig toleransebeløp enn årsbeløpet på 0,25 ganger grunnbeløpet. Departementet mener at inntekt tett opp mot det årlige toleransebeløpet i innvilgelsesmåneden er en indikasjon på at en ikke har sluttet i jobb. Departementet mener at inntekten i innvilgelsesmåneden ikke kan overstige halvparten av toleransebeløpet. Se også punkt 6.3.9 underpunkt *Virkningstidspunkt for bortfall.*

I den private sliterordningen er brutto årsinntekt lønn og tilsvarende ytelser som er innrapportert til Skatteetaten under postene som er angitt i vedlegg 6 til Sliterordningens regelverk. I vedlegget er en rekke inntektsarter listet opp. Det gjelder både godtgjørelser for arbeid, samt ytelser, som er pensjonsgivende inntekt, men også inntekter som ikke er pensjonsgivende.

Det vil som nevnt i punkt 6.3.1 være krevende for Arbeids- og velferdsetaten å forvalte et regelverk med den samme vide definisjonen av inntekt som i den private sliterordningens regelverk, når opphør av slitertillegg ved inntekt etter uttak skal vurderes. Departementet foreslår derfor at det legges til grunn et noe smalere inntektsbegrep for å gjøre det enklere å administrere ordningen, og mener at det er tilstrekkelig at dette omfatter pensjonsgivende inntekt. Pensjonsgivende inntekt etter folketrygdloven § 3-15 omfatter også ytelser som sykepenger, dagpenger og arbeidsavklaringspenger. Tilsvarende inntekt fra utlandet likestilles, jf. utkast til folketrygdloven § 20-14 a sjette ledd andre punktum, og må kontrolleres ut fra opplysninger fra den enkelte. Forslaget innebærer dermed at slitertillegget som hovedregel faller varig bort dersom pensjonsgivende inntekt etter uttak i et kalenderår overstiger 0,25 ganger grunnbeløpet. Pensjonsgivende inntekt som er opptjent før uttaket, men utbetalt etter uttaket, skal etter forslaget ikke regnes med, se punkt 6.3.9 underpunkt *Håndtering av etterslepsinntekter*. Inntekt som både er opptjent og utbetalt før uttaket i uttaksåret, skal heller ikke regnes med. Når retten til slitertillegg har falt bort, kan ikke nytt slitertillegg innvilges.

Bortfallsregelen kan ikke vurderes ved innvilgelse av slitertillegget. Det kan ikke vurderes objektivt om en person kommer til å ha inntekt over 0,25 ganger grunnbeløpet etter uttak. Det medfører at det vil være vanskelig å finne grunnlag for å avslå et krav om slitertillegg basert på dette vilkåret. Bortfallsregelen må altså vurderes fortløpende etter uttak. Slitertillegget vil derfor også kunne innvilges til personer som fortsatt er i arbeid. For disse vil toleransebeløpet normalt bli overskredet kort tid etter uttaket, og tillegget faller da varig bort uten at nytt tillegg kan innvilges. Det er derfor viktig at den enkelte får tydelig informasjon om bortfallsregelen før uttak.

Departementet mener at følgende kilder skal kunne benyttes for å vurdere om pensjonsgivende inntekt etter uttak overstiger toleransebeløpet:

- Til bruk i løpende inntektskontroll foreslås lønnsopplysninger som rapporteres av arbeidsgiver gjennom a-ordningen.
- Til bruk i etterkontroll foreslås opplysninger om pensjonsgivende inntekt og kildene for den pensjonsgivende inntekten fra Skatteetaten etter skattefastsetting.
- Eventuell dokumentasjon fra brukeren som viser etterslepsinntekter og fordeling av næringsinntekter gjennom året. Dette kan for eksempel være bekreftelser fra arbeidsgiver og regnskapsopplysninger.
- For å vurdere etterslepsinntekter underveis i året og i etterkontroll kan det også være aktuelt å bruke opplysninger om arbeidsforhold i Arbeidsgiver- og arbeidstakerregisteret (Aa-registeret).

6.3.9 Nærmere om bortfall av slitertillegg ved for høy inntekt

Virkningstidspunkt for bortfall

Folketrygdloven § 22-12 gir bestemmelser om fra hvilket tidspunkt en ytelse skal utbetales (virkningstidspunkt) og fra hvilket tidspunkt den skal opphøre når det ikke lenger foreligger en rett. Etter første ledd utbetales ytelser som gis per måned vanligvis fra og med måneden etter den måneden vilkårene er oppfylt, og etter sjette ledd første punktum skal ytelser som gis per måned stanses ved utgangen av den måneden retten til ytelsen faller bort. Slitertillegget vil være en månedsytelse, og tidspunktet for bortfall av ytelsen er da i utgangspunktet regulert av folketrygdloven § 22-12 sjette ledd.

Dersom denne bestemmelsen skal regulere bortfallet av slitertillegget, vil imidlertid alle som fyller vilkårene for slitertillegg kunne få tillegget i minst én måned, selv personer som ikke har til hensikt å slutte i arbeid, og som av den grunn ikke burde ha vært innvilget slitertillegg i utgangspunktet. Departementet ser derfor behov for en særskilt regulering av virkningstidspunktet for bortfall av slitertillegg i slike tilfeller. For å unngå at alle som fyller de øvrige vilkårene får utbetalt minst én måned med slitertillegg, mener departementet at det bør fastsettes unntak fra hovedregelen om tidspunktet for bortfall i innvilgelsesmåneden.

Departementet mener videre at i innvilgelsesmåneden bør inntekten vurderes mot et lavere beløp enn toleransebeløpet, for å også fange opp de som har en *månedlig* inntekt under

0,25 ganger grunnbeløpet. Departementet foreslår at slitertillegget skal falle bort fra og med innvilgelsesmåneden dersom pensjonsgivende inntekt overstiger halvparten av toleransebeløpet denne måneden, det vil si 0,125 ganger grunnbeløpet.

Departementet foreslår også at feilutbetalt slitertillegg skal kunne kreves tilbakebetalt eller avregnet i framtidige ytelser, uavhengig av størrelsen på det feilutbetalte beløpet og uten hensyn til om mottakeren har opptrådd forsettlig eller uaktsomt, se nærmere omtale i punkt om tilbakekreving av feilutbetalt slitertillegg.

Departementet legger til grunn at disse unntakene fra folketrygdens hovedregler om bortfall og tilbakebetaling i tilstrekkelig grad vil begrense uheldig tilpasning, uten at det får uheldige eller urimelige konsekvenser for de som er målgruppen for sliterordningen.

Det vises til utkast til lovforslag folketrygdloven ny § 20-14 a sjette ledd.

Tidspunkter for kontroll

For å unngå store feilutbetalinger bør det gjøres månedlige inntektskontroller på grunnlag av inntekts- og eventuelt arbeidsforholdsopplysninger som rapporteres av arbeidsgiver gjennom a-ordningen. Opplysningene i a-meldingen for en måned foreligger etter rapporteringsfristen den 5. i måneden etter, slik at kontrollen normalt kan gjennomføres før utbetalingen av slitertillegget for den måneden. Aa-registeret kan brukes til å se om et arbeidsforhold er avsluttet før uttaket, slik at lønn fra denne arbeidsgiveren som utbetales etter uttaket, kan holdes utenfor som etterslepsinntekt uten dokumentasjon fra brukeren. Dette vil imidlertid kun fange opp tilfeller der toleransebeløpet overstiges på grunn av inntekt i form av lønn og trygdeytelser. Inntekt fra utlandet fanges ikke opp av noen av disse kontrollene, og må i hovedsak bygge på mottakerens opplysningsplikt etter folketrygdloven § 21-3.

For å også fange opp inntekter fra næringsvirksomhet vil det i tillegg være nødvendig med en årlig etterkontroll basert på opplysninger fra Skatteetaten. Dersom overskridelsen av toleransebeløpet først fanges opp i etterkontroll basert på opplysninger fra Skatteetaten, vil det kunne være uklart fra når på året toleransebeløpet ble overskredet. Dersom brukeren ikke kan dokumentere når på året toleransebeløpet ble overskredet, legger departementet til grunn at årsinntekten skal periodiseres jevnt på årets måneder, og at man på bakgrunn av dette avgjør når på året inntekten overskred 0,25 ganger grunnbeløpet. I uttaksåret innebærer en jevn fordeling over året at en del av næringsinntekten henføres til tiden etter uttaket. Mottakeren må i så fall dokumentere at inntekten er opptjent før uttaket, se punkt om håndtering av etterslepsinntekter.

Brukeren må ha mulighet til å uttale seg om opplysningene som ligger til grunn for et varsel om bortfall, jf. forvaltningsloven § 16. Herunder må brukeren få mulighet til å dokumentere eventuelle etterslepsinntekter, se punktet om håndtering av etterslepsinntekter, som ikke er fanget opp gjennom andre tilgjengelige kilder. Er vilkårene i folketrygdloven § 21-7 oppfylt, kan utbetalingen holdes tilbake helt eller delvis mens saken utredes, for eksempel der medlemmet uten rimelig grunn ikke etterkommer pålegg om å gi opplysninger. Utover disse tilfellene har Arbeids- og velferdsetaten ikke klar

hjemmel til å stanse utbetalingen midlertidig, og utbetalingen løper da fram til det er truffet nytt vedtak, se punkt om virkningstidspunkt for bortfall. Departementet vil vurdere om det bør gis regler i forskrift om midlertidig stans under utredningen.

Departementet vil fastsette nærmere regler om tidfesting av inntekt i forskrift. Utkast til forskrift vil bli sendt på egen høring.

Håndtering av etterslepsinntekter

Etterslepsinntekter vil si inntekter som er utbetalt etter uttak av slitertillegget, men opptjent før uttak. Eksempler på slike etterslepsinntekter er feriepenger, etterbetaling av trygdeytelser som er pensjonsgivende, og enkelte inntekter fra næringsvirksomhet.

Departementets vurdering er at inntekter som er opptjent før uttak av slitertillegg ikke bør regnes med i vurderingen av om toleransebeløpet er overskredet. Dette er inntekter som ikke gir uttrykk for den arbeidsinntekten personen nå har. Uten et unntak for etterslepsinntekter, antar departementet at svært mange vil overskride toleransebeløpet som følge av etterbetalt lønn måneden etter uttak av slitertillegg og feriepenger.

Det finnes imidlertid ikke fullstendige og strukturerte data om opptjeningsperioder for inntekter. For noen typer kan det også være et skjønnsmessig spørsmål hvilken periode de skal anses å være opptjent i, for eksempel royalties for nye utgaver av verk. Det må derfor vurderes tiltak som kan redusere behovet for manuell saksbehandling av etterslepsinntekter.

I noen tilfeller kan opptjeningsperioden utledes fra inntektsopplysninger som rapporteres av arbeidsgiver gjennom a-ordningen, men ikke alltid. Det er derfor ikke mulig å automatisere en kontroll av etterslepsinntekter fullt ut. Slik kontroll krever at pensjonisten selv involveres og bes om å dokumentere om noen av de pensjonsgivende inntektene er opptjent før uttak av slitertillegget. Blant annet av denne grunnen må pensjonisten få framlagt hvilke opplysninger som legges til grunn for vedtaket om opphør, og få mulighet til å eventuelt dokumentere om noe av inntekten er etterslepsinntekter, jf. nåværende forvaltningslov § 16 og kommende forvaltningslov § 42. Det kan gis forskrift om midlertidig stans av utbetalingen mens saken utredes, jf. utkast til folketrygdloven ny § 20-14 a åttende ledd, se underpunktet *Hjemmel for midlertidig stans*.

Departementet foreslår at det gis hjemmel til å holde etterslepsinntekt utenfor toleransebeløpet. Departementet vil fastsette nærmere regler om håndtering av etterslepsinntekter i forskrift. Utkast til forskrift vil bli sendt på egen høring.

Tilbakekreving av feilutbetalt slitertillegg

Folketrygdloven har i § 22-15 regler om tilbakekreving av feilaktig utbetaling av ytelser. Feilutbetalt slitertillegg vil kunne kreves tilbake etter folketrygdloven § 22-15, forutsatt at kravene til skyld er oppfylt.

Folketrygdloven § 22-16 gjelder avregning av feilutbetalinger som skyldes for høy inntekt. Bestemmelsen ble i sin tid innført fordi det ble vurdert som hensiktsmessig å ha en enklere bestemmelse som regulerer tilbakekreving av de inntektsavhengige ytelsene

utenom det som følger av den generelle tilbakekrevingsbestemmelsen, jf. Ot.prp. nr. 4 (1993–94) avsnitt 5.3. Departementet viste til at for personer som kombinerer arbeid og trygd, får slike inntektsavhengige ytelser en viss karakter av en «foreløpig ytelse». En slik forenklet avregnings- og trekkordning ville bli betydelig enklere å informere om, og ordningen ville være mer påregnelig og forutsigbar. Departementet understreket også at stønadsmottakere heller ikke skulle behøve å føle seg som «trygdemisbrukere» fordi de har eller har hatt noe høyere inntekt enn forventet i en periode, slik etatens vurdering av skyld- og aktsomhetsnormene etter den generelle tilbakekrevingsbestemmelsen kunne oppleves.

Som det framgår av andre ledd, gjelder avregningsordningen uføretrygd, overgangsstønad, omstillingsstønad og pensjon og overgangsstønad etter folketrygdloven kapittel 17 A. Dette er alle ytelser som mottakere skal kunne kombinere med pensjonsgivende inntekt, men som blir redusert ved inntekt over en viss grense, se folketrygdloven §§ 12-14, 12-16, 15-9, 17-9 og 17 A-6. De løpende ytelsene blir beregnet ut fra den inntekten som personen forventes å ha. Det vises blant annet til folketrygdloven § 12-14 fjerde ledd: «Den uføretrygdede skal opplyse om forventet pensjonsgivende inntekt og om endringer i inntekten. Dersom det er utbetalt for lite eller for mye, skal det foretas et etteroppgjør. Dersom det er utbetalt for lite, skal differansen etterbetales som et engangsbeløp. For mye utbetalt uføretrygd kan inndrives uten hensyn til skyld og kan avregnes i framtidige ytelser som omfattes av § 22-16 tredje ledd (…)»

Feilutbetaling av disse ytelsene kan avregnes mot framtidige ytelser. Det kan da trekkes i framtidige utbetalinger av disse ytelsene, men det kan også trekkes i blant annet alderspensjon, jf. folketrygdloven § 22-16 tredje ledd. Avregning skjer normalt med opptil 10 prosent av samlet månedlig ytelse, men kan settes til et høyere beløp. Avregningen gjøres av Innkrevingsmyndigheten, jf. folketrygdloven § 22-16 fjerde ledd.

Slitertillegget skiller seg fra ytelsene etter folketrygdloven § 22-16 andre ledd ved at tillegget ikke blir redusert ved inntekt over et visst nivå, men i stedet faller varig bort ved inntekt over et toleransebeløp. Det er dermed ikke en inntektsavhengig ytelse i den forstand at tillegget blir redusert ut fra forventet eller faktisk inntekt over et visst nivå. Samtidig er det nettopp for høy inntekt som vil være årsaken til eventuell feilutbetaling. Departementet foreslår at feilutbetalt slitertillegg skal kunne avgrenses ved trekk i framtidige ytelser.

Departementet foreslår videre at avregninger også skal kunne skje gjennom trekk i slitertillegg.

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 22-16 tredje ledd og fjerde ledd første og andre punktum.

Hjemmel for midlertidig stans ved varsel om bortfall

Arbeidsgiveres frist til å melde inn inntekt i a-ordningen er den 5. i måneden etter utbetalingen av inntekt. Den månedlige inntektskontrollen av slitertillegg må derfor gjøres etter dette, men vil kunne gjennomføres før utbetalingen av slitertillegg. Deretter må det

sendes varsel om vedtak om bortfall, og brukeren må gis reell mulighet til å korrigere og utfylle opplysningene som varselet bygger på, jf. forvaltningsloven §§ 16 og 17. Slitertillegget vil da normalt bli utbetalt for én eller flere måneder etter at retten falt bort, før vedtak om bortfall kan treffes.

Én måte å unngå at slitertillegg blir feilutbetalt i disse tilfellene, kan være å stanse slitertillegget midlertidig i påvente av det endelige vedtaket. Dette kan kreve en særskilt hjemmel. De negative konsekvensene av en midlertidig stans for brukeren må veies opp mot gevinsten ved å unngå en feilutbetaling.

Departementet vil vurdere om det i forskrift skal gis hjemmel til å stanse slitertillegget midlertidig i påvente av det endelige vedtaket, jf. utkast til folketrygdloven ny § 20-14 a åttende ledd.

Unntak fra bortfall i særskilte tilfeller

Konsekvensen av å overstige toleransebeløpet, er at mottakeren varig mister slitertillegget. Det kan argumenteres for at det vil være urimelig om slitertillegget skal falle bort dersom overskridelsen er beskjeden og den ikke kan lastes brukeren. I dagens sliterordning i privat sektor er det gitt unntaksregel, jf. *Regler om slitertillegg fra sliterordningen* § 9 sjette ledd:

Styret kan, om særlige hensyn foreligger, bestemme at slitertillegget likevel ikke skal bortfalle. Det skal legges stor vekt på om andre enn arbeidstaker kan lastes for at situasjonen er oppstått.

Det er åpenbart at en skjønnsmessig regel som dette er mer krevende å forvalte enn en objektiv regel. Slike opphørssaker vil allikevel uansett måtte behandles manuelt, og ved behandlingen av et krav om tilbakebetaling vil graden av skyld vurderes. Den manuelle saksbehandlingen behøver derfor ikke bli mer omfattende enn hva som vil måtte foretas ved et ordinært opphør tilbake i tid.

Departementet vil vurdere om det skal gis en unntaksregel i forskrift. Departementet vil da også vurdere nærmere om den kan utformes objektivt og ikke som en skjønnsregel. En objektiv regel er enklere å forvalte og gir mer forutsigbare resultater, jf. utkast til folketrygdloven ny § 20-14 a åttende ledd.

Frivillig avkall

Det vil kunne skje at personer som har tatt ut slitertillegg i ettertid ønsker å stanse utbetalingen, for eksempel fordi de ønsker å fortsette i jobb likevel. Å ikke kunne gi avkall på slitertillegg vil kunne virke avskrekkende på personer som ønsker å ta jobb. Det vil også kunne være ønskelig å gi avkall for personer som ellers ville fått et større tilbakebetalingskrav enn nødvendig. Departementet mener det derfor bør være mulig å gi avkall på slitertillegget. Den som gir avkall, kan ikke få nytt slitertillegg, jf. utkast til folketrygdloven ny § 20-14 a sjuende ledd. Avkallet får virkning tidligst fra og med måneden etter at melding om avkall er gitt, og kan ikke gis med virkning tilbake i tid.

Avkall kan gis med virkning fra et senere tidspunkt, og kan trekkes tilbake fram til det får virkning. Nærmere regler gis i forskrift.

Det å si ifra seg ytelsen frivillig bør være verken mer eller mindre fordelaktig enn å få ytelsen stanset på grunn av at toleransebeløpet er overskredet. Det vil for det første innebære at toleransebeløpet fortsatt skal gjelde for de månedene da en mottok slitertillegg, mens inntekt etter avkallet ikke regnes med. Hvis etterkontrollen viser at toleransebeløpet var overskredet tidligere enn den siste måneden slitertillegget ble utbetalt, vil slitertillegg utbetalt for måneder etter dette være feilutbetalt. Å gi frivillig avkall bør altså ikke være en måte å unngå å måtte tilbakebetale feilutbetalt slitertillegg.

For det andre; hvis hel alderspensjon skal kunne beholdes selv om slitertillegget bortfaller som følge av at toleransebeløpet er overskredet, bør det også være mulig å beholde hel alderspensjon etter frivillig avkall på slitertillegg, selv om vilkårene for tidlig uttak da ikke er oppfylt. Dette åpner riktignok opp for tilpasning ved at personer som kun har rett til uttak av hel alders pensjon dersom de innvilges slitertillegg, setter fram krav om begge deler, for så å gi avkall på slitertillegget igjen. Den samme tilpasningen er mulig uten avkall, ved at personen fortsetter i arbeidet og lar tillegget falle bort ved at toleransebeløpet overskrides.

6.3.10 Forholdet til øvrig alderspensjon fra folketrygden ved bortfall

Departementet foreslår at slitertillegget skal inngå i vurderingen av om vilkåret for uttak av alderspensjon før normert pensjonsalder er oppfylt, se punkt 6.3.7. I dag inngår også livsvarig AFP i privat og offentlig sektor i denne vurderingen jf. folketrygdloven § 20-15 tredje ledd. Et vilkår for AFP i privat sektor er at det tas ut alderspensjon sammen med AFP – i praksis at en tar ut alderspensjon i minst én måned, før uttaksgraden eventuelt kan settes ned igjen. Tilsvarende vilkår gjelder ikke for AFP i offentlig sektor.

Det må vurderes hva som skal skje med alderspensjon og AFP i privat sektor hvis slitertillegget bortfaller, i tilfeller der slitertillegget har vært avgjørende for å oppfylle vilkåret for uttak av alderspensjon før normert pensjonsalder.

Som redegjort for i punkt 6.3.9 foreslår departementet at slitertillegget, som hovedregel, faller bort med virkning fra og med måneden etter at toleransebeløpet er oversteget. En lignende situasjon finnes i dag der hvor livsvarig AFP faller bort med tilbakevirkende kraft når det viser seg at vilkårene for AFP likevel ikke var oppfylt. Dersom vilkårene for gjeldende uttaksgrad for alderspensjon ikke lenger er oppfylt, settes uttaksgraden ned til den høyeste graden vedkommende er berettiget til, med virkning fra måneden etter at vedtaket om opphør av AFP er fattet. Om det ikke er rett til uttak av alderspensjon blir uttaksgraden satt til 0.

Det er ikke gitt at bortfall av slitertillegg bør ha samme konsekvens som bortfall av AFP. I motsetning til AFP, er slitertillegg utelukkende ment for personer som slutter i arbeid ved uttak. Det kan være vanskelig å ta nytt arbeid etter fylte 62 år, og bortfall av både slitertillegg og alderspensjon kan derfor sette pensjonisten i en vanskelig økonomisk situasjon.

Departementet har vurdert to alternativer:

1. Uttaksgraden settes ned til den høyeste mulige uttaksgraden, med virkning fra måneden etter at vedtaket om bortfall av slitertillegg er fattet
2. Alderspensjonen beholdes med 100 prosent uttaksgrad.

Det første alternativet følger samme regler som ved bortfall av AFP. Dette sikrer at det ikke utbetales en alderspensjon som er lavere enn vedkommende sitt garantipensjonsnivå. Samtidig vil det kunne innebære at mange som har sluttet i arbeid og kun har hatt en liten biinntekt blir satt i en svært vanskelig økonomisk situasjon.

Det andre alternativet bryter med reglene som gjelder ved bortfall av AFP. Ved at uttaksgraden ikke reduseres vil vedkommende beholde en alderspensjon som er lavere enn garantipensjonsnivå, og som vedkommende i utgangspunktet ikke er berettiget til. Vedkommende vil låses til en lav alderspensjon resten av livet.

Etter dagens regelverk for garantipensjon ville et tap av slitertillegg uten nedsettelse av uttaksgrad bli kompensert med et såkalt minstenivåtillegg opp til gjeldende garantipensjonsnivå, jf. folketrygdloven § 20-18 femte ledd første punktum. Dette regelsettet er foreslått endret, se kapittel 4. Garantipensjonen skal før uttak beregnes ut fra nivåer fastsatt i andeler av grunnbeløpet, og deretter reguleres som øvrig løpende alderspensjon. Når vedkommende beholder en alderspensjon lavere enn garantipensjonsnivået vil det altså ikke lenger utbetales et tillegg som løfter pensjonen opp til minstenivået. Dersom alderspensjonen beholdes med 100 prosent uttaksgrad i tilfeller der slitertillegget faller bort, vil det altså ikke medføre økte utgifter gjennom utbetaling av slike såkalt minstenivåtillegg. Det kan imidlertid medføre økte utgifter til supplerende stønad fra 67 år, se punkt 6.3.11, og økte utgifter til sosialhjelp for kommunene i årene fram til fylte 67 år.

Departementet mener imidlertid at det er liten grunn til å tro at utgiftene til sosialhjelp eller supplerende stønad vil øke nevneverdig. Alderspensjonister har tilgang til flere inntektssikringsordninger, herunder alderspensjon fra folketrygden og tjenestepensjon, noe som reduserer risikoen for svært lav inntekt. Dette tilsier at selv om slitertillegget bortfaller og alderspensjonen havner under garantipensjonsnivået, er det grunn til å tro at mange i denne gruppen vil ha inntekt over garantipensjonsnivået. Innføringen av slitertillegget vil også ha effekten at den forbedrer den økonomiske situasjonen for personer som ikke kan fortsette i arbeid. De øvrige foreslåtte regelverksendringene, som bedret regulering av minstenivåene og økt opptjening til alderspensjon for uføre, vil øke inntekten til grupper hvor andelen med lavere inntekter er høyere enn ellers i befolkningen. Dette vil isolert sett trekke i retning av lavere utgifter til økonomisk sosialhjelp.

Dersom retten til uttak av hel alderspensjon skal bestå vil det åpne opp for tilpasninger. Personer som ønsker å ta ut alderspensjon og samtidig fortsette å jobbe, men som ikke fyller vilkårene for tidlig uttak uten slitertillegg, vil kunne kreve slitertillegg bare for å si denne fra seg igjen etter uttak, eller la det falle bort ved å fortsette i arbeid. En slik tilpasning vil være uheldig, men departementet antar at omfanget vil være lite. Tilpasningen kan særlig være aktuell for de som fyller vilkårene for slitertillegg, men ikke

fyller vilkårene for tidliguttak, og som ønsker å kombinere alderspensjon med fortsatt arbeid.

Departementet vurderer at alternativet hvor alderspensjonen beholdes med 100 prosent uttaksgrad gir en hensiktsmessig balanse. Departementet foreslår at uttaksgraden for alderspensjon fra folketrygden opprettholdes selv om slitertillegget faller bort.

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 20-15 nytt fjerde ledd.

Departementet mener at slitertillegget skal falle bort dersom uttaksgraden for alderspensjon endres eller alderspensjonen stanses, og at mottak av hel alderspensjon ikke bare er et inngangsvilkår.

Det vises til utkast til folketrygdloven ny § 20-14 a sjette ledd.

En person som utholder varetekt, straff eller særreaksjon i anstalt under kriminalomsorgen eller tilsvarende anstalt i utlandet, har ikke rett til å få utbetalt alderspensjon fra og med andre måned etter at soningen tar til. Det er særregler dersom vedkommende forsørger barn, se folketrygdloven § 20-23. Arbeids- og velferdsetaten setter i slike saker uttaksgraden til null fra og med måneden etter at soningen tar til. Dette gjøres på bakgrunn av at pensjonisten selv alltid kan sette uttaksgraden til null. Å ikke sette uttaksgraden til null ville medført et direkte tap ettersom ubetalt pensjon under soningen ikke ble tilbakeført til beholdningen.

For personer som mottar slitertillegg vil det ikke nødvendigvis være en fordel å få satt uttaksgraden til null, ettersom det medfører at slitertillegget faller varig bort. Et alternativ er å gi pensjonisten et valg mellom å redusere uttaksgraden til null og miste slitertillegget, eller å beholde 100 prosent uttaksgrad og slitertillegg uten utbetaling.

Departementet foreslår at når folketrygdloven § 20-23 kommer til anvendelse på en alderspensjon med slitertillegg, skal uttaksgraden opprettholdes, men alderspensjonen ikke utbetales. Pensjonisten gis deretter et valg om å enten redusere uttaksgraden eller beholde uttaksgraden uten utbetaling.

6.3.11 Bortfall av slitertillegg og forholdet til supplerende stønad

Supplerende stønad for personer som har fylt 67 år beregnes etter dagens regler med utgangspunkt i gjeldende satser for garantipensjon. Departementet foreslår i avsnitt 8.1 tilpasninger, der formålet er å bevare dagens forhold mellom folketrygdens alderspensjon og supplerende stønad for personer som har fylt 67 år, når satsene for garantipensjon skal reguleres med lønnsvekst. Med forslaget vil nivået for full supplerende stønad være lik garantipensjonssatsene når et årskull når normert pensjonsalder, tilsvarende som i dag. Departementet foreslår at stønadsnivået for det aktuelle årskullet deretter reguleres med gjennomsnittet av lønns- og prisveksten, som for løpende alderspensjon. Dette sikrer at garantipensjonsnivået ikke blir lavere enn supplerende stønad for det aktuelle årskullet.

Bortfall av slitertillegg i kombinasjon med at uttaksgraden for alderspensjon fra folketrygden opprettholdes, kan imidlertid føre til at alderspensjonen blir lavere enn supplerende stønad for det aktuelle årskullet. Spørsmålet blir da om dette skal kunne

utløse rett til supplerende stønad. Etter lov om supplerande stønad er det uten betydning hvorfor alderspensjonen er lav. Full stønad settes ned med den alderspensjonen som faktisk utbetales, jf. § 6 tredje ledd bokstav b, og loven stiller ikke krav om at alderspensjonen er tatt ut ved normert pensjonsalder. Personer som har mistet slitertillegget og beholdt hel alderspensjon, vil derfor ha rett til supplerende stønad fra normert pensjonsalder, jf. punkt 8.1.1, dersom de fyller de øvrige vilkårene. Det er da ikke nødvendig med særlige regler for denne gruppen.

6.3.12 Forholdet til andre ytelser

For at ordningen skal være målrettet mot de som faktisk trer helt ut av arbeidslivet, foreslår departementet krav om uttak av hel alderspensjon fra folketrygden for å få rett til slitertillegg. Dette kravet gjør at slitertillegg ikke kan kombineres med uføretrygd fra folketrygden, ettersom den samlede graden av uføretrygd og alderspensjon ikke kan være over 100 prosent. Det innebærer også at slitertillegg ikke kan kombineres med ugradert uførepensjon fra offentlig tjenestepensjon da den samlede graden av uførepensjon og alderspensjon ikke kan være over 100 prosent. Heller ikke ytelser til gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier etter folketrygdloven kapittel 17 kan kombineres med alderspensjon fra folketrygden, og vil altså heller ikke kunne kombineres med slitertillegg. Det samme gjelder for overgangsregler for gjenlevende ektefelle og tidligere familiepleier som har rett til ytelse med virkning før 1. januar 2024 etter folketrygdloven kapittel 17A, og for AFP som tidligpensjon etter lov om AFP for apotekvirksomhet.

Det er imidlertid en rekke ytelser fra folketrygden som kan kombineres med ugradert alderspensjon, og som man må ta stilling til hvorvidt skal kunne kombineres med slitertillegg. Ytelser som trer i stedet for arbeidsinntekt, herunder dagpenger under arbeidsløshet etter folketrygdloven kapittel 4, sykepenger etter folketrygdloven kapittel 8, stønad ved barns og andre nærståendes sykdom etter folketrygdloven kapittel 9 og foreldrepenger etter folketrygdloven kapittel 14, kan kombineres med ugradert alderspensjon fra folketrygden. Det samme gjelder arbeidsavklaringspenger etter folketrygdloven kapittel 11. Disse ytelsene er pensjonsgivende inntekt og dersom det åpnes for at slitertillegg kan innvilges for de som mottar disse ytelsene, vil slitertillegget falle bort når ytelsene i løpet av et kalenderår overstiger 0,25 ganger grunnbeløpet. Departementet kan ikke se at det er formålstjenlig at det kan innvilges slitertillegg ved mottak av ytelser som trer i stedet for arbeidsinntekt. For å markere at slitertillegget skal reserveres dem som er varig ute av arbeidsmarkedet, mener departementet at det er hensiktsmessig å ta inn eksplisitte regler om at disse ytelsene ikke kan kombineres med slitertillegg, se utkast til folketrygdloven ny § 20-14 a andre ledd bokstav d. Vilkåret gjelder ved innvilgelse. Mottak av slike ytelser etter uttak medfører ikke at slitertillegget faller bort, men ytelsene regnes med ved vurderingen av om toleransebeløpet er overskredet, se punkt 6.3.8. For de fleste som mottar disse ytelsene vil samlet årlig alderspensjon bli høyere ved å fortsette å motta dem framfor å ta ut slitertillegg. I tillegg til at ytelsene er pensjonsgivende inntekt og gir pensjonsopptjening gjør ytelsene det mulig å utsette uttak av alderspensjon, og disse effektene vil normalt gi en høyere alderspensjon sammenlignet med en alderspensjon med slitertillegg.

Slitertillegg skal kunne kombineres med alderspensjon fra privat tjenestepensjon og ordinær alderspensjon fra offentlig tjenestepensjon (lov om Statens pensjonskasse kapittel 5 a eller tilsvarende pensjon fra en annen offentlig tjenestepensjonsordning).

Tidligpensjon og særalderspåslag til personer med særaldersgrense (lov om Statens pensjonskasse kapittel 5 b eller tilsvarende pensjon fra en annen offentlig tjenestepensjonsordning) har delvis samme formål som slitertillegget, en kompensasjon for å tre tidlig ut av arbeidslivet. Departementet mener at en ikke både skal kunne motta slitertillegg og tidligpensjon eller særalderspåslag. I kapittel 1 går det fram at det er behov for å gjøre endringer i regelverket for tjenestepensjoner for at hele pensjonssystemet skal omfattes av pensjonsforliket og at departementet vil følge opp dette i egne høringsnotater. Departementet vurderer at det vil være hensiktsmessig å vurdere forholdet mellom tidligpensjon og særalderspåslag og slitertillegg i denne prosessen, og foreslår ikke noe konkret om forholdet mellom slitertillegg og tidligpensjon/særalderspåslag i dette høringsnotatet.

Det kan ytes uførepensjon fra privat eller offentlig tjenestepensjon uten at det ytes uføretrygd eller AAP fra folketrygden. Departementet mener at uførepensjon ikke skal kunne kombineres med slitertillegg. Departementet vurderer at dette best reguleres ved at det tas inn bestemmelser om dette i tjenestepensjonslovene. Departementet vil følge opp dette i egne høringsnotat med forslag til endringer i regelverket for tjenestepensjoner.

Slitertillegg skal kunne kombineres med livsvarig AFP, både privat og offentlig. AFP som tidligpensjon er langt på vei avviklet for årskullene som skal få slitertillegg. Men det er fortsatt AFP som tidligpensjon for arbeidstakere med rett til medlemskap i Pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. også for kull født etter 1962. Slitertillegg skal ikke kunne kombineres med AFP som tidligpensjon. Departementet vurderer at dette best reguleres ved at det tas inn bestemmelser om dette i lov om avtalefestet pensjon for arbeidstakere med rett til medlemskap i Pensjonsordning for apotekvirksomhet mv. Departementet vil følge opp dette i egne høringsnotat med forslag til endringer i regelverket for tjenestepensjoner.

6.3.13 Søknad om slitertillegg

Det framgår av folketrygdloven § 22-13 første ledd at den som har rett til en ytelse etter denne loven må framsette et krav. Flere hensyn taler for at dette også bør gjelde slitertillegget. Ettersom slitertillegget faller varig bort dersom årlig pensjonsgivende inntekt etter uttak overstiger toleransebeløpet, kan det få store konsekvenser for den enkelte dersom vedkommende ikke er kjent med reglene. Et varig bortfall av et slitertillegg på 0,25 ganger grunnbeløpet blir over 20 års tid 5 ganger grunnbeløpet, noe som med gjennomsnittlig grunnbeløp for 2026 utgjør om lag 672 000 kroner.

På bakgrunn av dette mener departementet at de som kvalifiserer til slitertillegget må foreta et aktivt valg om hvorvidt krav om slitertillegg skal framsettes.

Ettersom det er krav om å ta ut hel alderspensjon fra folketrygden for å få rett til slitertillegg, mener departementet at det bør kunne framsettes krav om slitertillegg samtidig

med krav om alderspensjon. En tilsvarende løsning finnes ved søknad om privat AFP samtidig med alderspensjon.

Departementet mener videre at Arbeids- og velferdsetaten skal gi god informasjon og veiledning til den enkelte, slik at mottakere av slitertillegget er klar over konsekvensene ved inntekt etter uttak. Veiledningen bør omfatte at tillegget blir lavere jo senere det tas ut, og at det faller bort ved reduksjon eller stans av alderspensjonen, at avkall er endelig, og hvordan feriepenger og annen etterslepsinntekt behandles.

Arbeids- og velferdsetaten har behandlingsgrunnlag i saker om krav om ytelser etter folketrygdloven, både i lov om arbeids- og velferdsforvaltningen § 4 a og de bestemmelsene i folketrygdloven som får anvendelse for det aktuelle kravet om ytelse. Ved innføring av slitertillegg, vil etaten etter departementets vurdering dermed ha hjemmel til å behandle krav om ytelsen, samt innhente nødvendige opplysninger for å vurdere vilkårene for fortsatt rett, som pensjonsgivende inntekt og tilsvarende utenlandsk inntekt.

Da slitertillegget anses som en selvstendig ytelse, må forvaltningslovens bestemmelser om saksbehandling følges for både slitertillegget og alderspensjonen. Dette innebærer blant annet at det må fattes separate enkeltvedtak om henholdsvis slitertillegg og alderspensjon med selvstendig klagerett. Departementet legger likevel til grunn at etaten kan utforme samlet melding om vedtak i de tilfellene det lar seg gjøre. Forvaltningsloven av 20. juni 2025 nr. 81 som forventes å tre i kraft innen slitertillegget innføres, har i § 43 første ledd bestemmelser om at opplysninger om en part som et forvaltningsorgan mottar under saksforberedelsen, skal legges fram for parten. Etter § 43 andre ledd bokstav d kan dette unnlates dersom det er åpenbart unødvendig. Selv om slitertillegg er en selvstendig ytelse, er det likevel tett kobling mellom tillegget og alderspensjonen. Etter departementets vurdering er det åpenbart unødvendig å legge fram opplysninger for bruker ved behandling av krav om slitertillegg i den grad opplysningene allerede er framlagt i forbindelse med behandlingen av krav om alderspensjon, og motsatt.

6.4 EØS-rettslige vurderinger knyttet til forslaget

De bestemmelsene om slitertillegget som foreslås i høringsnotatet her, må også tolkes og anvendes i samsvar med de folkerettslige instrumentene som Norge er forpliktet av, se punkt 2.1.3. Den mest sentrale avtalen er EØS-avtalen. Når det gjelder koordinering av trygdeytelser, er trygdeforordningen med tilhørende gjennomføringsforordning særlig relevant. Departementet vil i dette punktet derfor vurdere hvilke forpliktelser av betydning for slitertillegget som følger av EØS-avtalens hoveddel og disse forordningene. Det vil imidlertid ikke være mulig å gi en uttømmende beskrivelse av kontaktpunktene mellom EØS-avtalen og slitertillegget, og teksten må av den grunn ikke leses som det.

For at en ytelse skal være omfattet av trygdeforordningen, må den dekke en risiko som framgår av trygdeforordningen artikkel 3 nr. 1. Det må videre være en trygdeytelse og ikke sosialhjelp. Det følger av rettspraksis at det vil være en trygdeytelse hvis den tildeles uten noen individuelle eller skjønnsmessige vurderinger av personens individuelle behov, men etter lovbestemte kriterier, dvs. en rettighetsbasert ytelse.

Departementet legger til grunn at slitertillegget er en ytelse ved alder som er omfattet av trygdeforordningens virkeområde, jf. forordningen artikkel 3 nr. 1 bokstav d. Av informasjonshensyn foreslår departementet å synliggjøre dette gjennom folkerettsmarkøren i folketrygdloven kapittel 20.

Bestemmelsene i forordningen avdeling I (alminnelige bestemmelser), avdeling II (fastsettelse av hvilken lovgivning som får anvendelse) og avdeling III (særlige bestemmelser om de ulike typer ytelser) kapittel 5 (Alderspensjon og etterlattepensjon: artiklene 50–60) vil dermed komme til anvendelse. Som nevnt i punkt 2.1.3, har forordningen bestemmelser om blant annet likebehandling, sammenlegging av opptjeningstid, delpensjoner og eksportabilitet.

Trygdeforordningen artikkel 5 (likebehandling med hensyn til ytelser, inntekter, faktiske forhold eller hendelser) bokstav a slår fast som et utgangspunkt at når mottak av «trygdeytelser og andre inntekter» har visse rettsvirkninger etter den kompetente stats lovgivning, skal det også få anvendelse på mottak av tilsvarende ytelser og inntekter i annen medlemstat.

Det følger av trygdeforordningen artikkel 6 (sammenlegging av tid) og artikkel 51 (særlige bestemmelser om sammenlegging av tid) at dersom det stilles krav om tilbakelagt trygdetid eller tid med lønnet arbeid, skal slik tid i annen EØS-stat regnes med for å åpne rett til ytelsen. År med inntekt i en annen EØS-stat vil dermed kunne legges sammen med tilsvarende perioder i Norge ved vurderingen av om personen har hatt årlig pensjonsgivende inntekt tilsvarende minst 2,5 ganger grunnbeløpet i minst 34 år. Det vises også til EØS-avtalens hoveddel artikkel 29 bokstav a, som slår fast at på trygdeområdet skal det – i tråd med vedlegg VI (som igjen viser til trygdeforordningen) – tas hensyn til tid tilbakelagt under andre EØS-staters lovgivning for få åpne rett til en trygdeytelse. Det samme gjelder vilkåret om å ha hatt en årlig pensjonsgivende inntekt tilsvarende minst 2 ganger grunnbeløpet i de siste 9 årene før slitertillegget tas ut.

Dette innebærer at personer kan ha rett til slitertillegget selv om de har mindre enn 34 år med inntekt i Norge dersom de har tilstrekkelig opptjeningstid i andre EØS-stater som kan sammenlegges med den norske. På samme måte må omsorgsopptjening i andre EØS-stater likestilles med omsorgsopptjening i folketrygden for å fylle inngangsvilkårene for slitertillegg.

Å legge den faktiske inntekten fra andre EØS-stater til grunn byr på både praktiske og prinsipielle utfordringer. Så vidt Arbeids- og inkluderingsdepartementet erfarer, vil det kunne by på problemer å få dokumentert den faktiske tilsvarende pensjonsinntekten så mange år tilbake i tid i flere EØS-stater. Et krav om å dokumentere inntekter så langt tilbake i tid, vil dermed kunne medføre en indirekte forskjellsbehandling. Lønnsnivået i Norge er høyere enn i en rekke andre EØS-stater. For de tilfellene der slik inntekt faktisk kan dokumenteres så langt tilbake i tid, vil et krav om en inntekt på 2,5 ganger grunnbeløpet (omregnet med gjeldede offisielle valutakurser) gjennomgående være vanskeligere å fylle for personer som har jobbet i andre EØS-stater i den aktuelle tidsperioden. Å bruke faktisk inntekt vil også av denne grunnen kunne medføre en

indirekte forskjellsbehandling, i strid med blant annet trygdeforordningen artikkel 4 om likebehandling.

Pensjon til etterlatte besto fram til 2024 av blant annet en tilleggspensjon som ble beregnet på antall år med pensjonspoeng, dvs. inntekt over ett grunnbeløp, og størrelsen på pensjonspoengtallene. Etterlattepensjonen, inkludert tilleggspensjonen, ble *pro rata*-beregnet etter trygdeforordningen artikkel 52 nr. 1. I fastsettingen av den teoretiske og faktiske brøken for beregningen av tilleggspensjonen, inngikk antall år med en inntekt over ett grunnbeløp i annen EØS-stat. I Arbeids- og velferdsetatens rundskriv til trygdeforordningen (Hovednummer 45 kapittel 3), sto det:

> *«Poengår» (år med arbeidsinntekt på mer enn 1 G) i andre EØS-land medregnes som poengår, forutsatt at det ikke er tjent opp poengår i Norge dette året. Perioder som yrkesaktiv i annet EØS-land på minst tre måneder i et kalenderår fra og med 1967, likestilles med poengår i beregningen av teoretisk og faktisk beløp.*

Det ble altså lagt til grunn at tre måneders inntekt i snitt ville tilsvare en inntekt på ett grunnbeløp i Norge, og at det da var rimelig å legge til grunn at tre måneders inntekt i en annen EØS-stat også teller som et poengår. Som nevnt vil det for mange kunne by på problemer å få dokumentert faktiske inntekter mange år tilbake i tid. Dette er imidlertid ikke tilfelle for arbeidsperioder ettersom trygdemyndighetene i andre medlemsland i de aller fleste tilfeller oppgir og bekrefter faktiske arbeidsperioder fullført under deres lovgivning. Selv om kravet er inntekt over 2,5 ganger grunnbeløpet i 34 år og to ganger grunnbeløpet de siste ni årene, og ikke er knyttet til antall måneder med arbeid, mener departementet at en «operasjonalisering» av inntektskravet i form av fullført arbeidstid i andre EØS-stater, vil være et nødvendig og tilstrekkelig grep for å sikre at personer som har benyttet seg av sin rett til fri bevegelighet ikke blir indirekte diskriminert.

Departementet foreslår i lys av dette at perioder med yrkesaktivitet i andre EØS-stater på minst seks måneder likestilles med en inntekt på minst 2,5 ganger grunnbeløpet, og at yrkesaktivitet på minst fem måneder likestilles med en inntekt på minst to ganger grunnbeløpet.

En slik løsning legger etter departementets syn til rette for størst mulig likebehandling mellom personer som har hatt deler av yrkesaktiviteten sin i andre EØS-stater og personer som utelukkende har vært i Norge. Det vil likevel trolig kunne være konkrete saker der kravet ville ha vært noe lettere å fylle dersom personen som kun har vært i Norge i stedet også hadde arbeidet noe i andre EØS-stater eller motsatt. Departementet har imidlertid ikke funnet et alternativ som vil være bedre.

I tillegg til kravet om forutgående arbeidsinntekt, oppstilles det krav om at inntekten ikke har vært høyere enn 7,1 ganger grunnbeløpet i gjennomsnitt de siste tre årene. Å dokumentere inntekt for de siste tre-fire årene – i motsetning til de siste 34 årene – antas å ikke by på vesentlige problemer for inntekt opptjent i andre EØS-stater. Siden lønnsnivåene ofte er høyere i Norge enn i andre EØS-stater, vil dette være et vilkår som i praksis er strengere for personer som utelukkende har arbeidet i Norge enn for de som har arbeidet i andre land. For personer som har arbeidet i en annen EØS-stat som har et høyere lønns-

nivå enn i Norge, vil det være motsatt. Det samme gjelder bestemmelsene om at slitertillegget faller helt og varig bort dersom inntekten i løpet av et kalenderår overstiger 0,125 eller 0,25 ganger grunnbeløpet.

Departementet mener likevel at å legge til grunn den faktiske inntekten i andre EØS-stater i vurderingen av taket på 7,1 ganger grunnbeløp, er den løsningen som best sikrer likebehandling. Det samme foreslås for bestemmelsene om at tillegget faller bort ved inntekt over henholdsvis 0,125 og 0,25 ganger grunnbeløpet.

Det følger av trygdeforordningen artikkel 57 nr. 1 en stat ikke er forpliktet til å gi ytelser dersom tiden etter egen lovgivning samlet er kortere enn ett år, med mindre statens egen lovgivning gir slik rett. Andre stater hvor det er opptjent pensjonsrettigheter, skal imidlertid ved sin pro rata-beregning av ytelsen medregne slike medlemsperioder. For rett til slitertillegg foreslås det et krav om minst 34 år med pensjonsgivende inntekt over et visst nivå eller omsorgsopptjening. Departementet antar at artikkel 57 nr. 1 gir adgang til å kreve at minst ett av disse inntektsårene er i Norge.

Selve beregningen av slitertillegget i tilfeller hvor forordningen kommer til anvendelse, vil følge de samme reglene som beregning av garantipensjon etter kapittel 20. Som det framgår av punkt 2.1.3 åpner artikkel 52 nr. 4 for at statene kan unnlate å foreta en *pro rata*-beregning dersom en beregning etter nasjonale regler gir samme eller høyere ytelse enn en ytelse beregnet etter artikkel 52 nr. 1 bokstav b. Ettersom det foreslås at slitertillegget skal avkortes forholdsmessig dersom trygdetiden er kortere enn 40 år, vil dette gi det samme resultatet som en *pro rata*-beregning etter forordningen. Departementet foreslår derfor at det arbeides med sikte på at slitertillegget tas inn i vedleggsoppføringen til artikkel 52 nr. 4.

Det er departementets forståelse at folketrygdloven ikke inneholder en slik minsteytelse som trygdeforordningen artikkel 58 viser til, se punkt 2.1.3. Slitertillegget som nå foreslås innført skal ikke være et tillegg som gis til alderspensjonister generelt, men derimot en ytelse som er forbeholdt personer som har arbeidet eller utført omsorgsarbeid i mange år. Tillegget trygdetidsavkortes, gis uavhengig av størrelsen på pensjonen for øvrig og har ikke som formål å sikre en minsteinntekt. Departementet legger derfor til grunn at slitertillegget ikke vil være en «minsteytelse» etter artikkel 58.

Når det gjelder departementets forslag om at et krav om alderspensjon fra folketrygden ikke automatisk skal anses som et krav om slitertillegg, viser departementet til at et krav om alderspensjon som er framsatt i en annen EØS-stat skal anses som et krav om alderspensjon i Norge, se gjennomføringsforordningen artikkel 45 nr. 5 og 47 nr. 4. Det må på samme måte som for nasjonale saker legges til rette for at personen samtidig (eller senere) kan sette fram krav om slitertillegg. Departementet gjør oppmerksom på at når slitertillegget anses som en egen ytelse, vil det kunne innvilges et slitertillegg til personer som har tatt ut hel alderspensjon fra andre EØS-stater selv om personen enda ikke har tatt ut folketrygdens alderspensjon.

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 20-1 a første ledd første punktum.

6.5 Virkninger av slitertillegget for den enkelte

Dette avsnittet viser effekten av slitertillegget på samlet pensjon fra folketrygden ved uttak i ulike aldre fram til normert pensjonsalder (NPA). Eksemplene gjelder for personer som er født i 1967, men resultatene er relativt like for senere årskull. Med gjeldende anslag for normert pensjonsalder for dette årskullet vil aldersgrensene øke med tre måneder, og figurene viser samlet pensjon fra folketrygden ved uttaksaldre fra 62 år og tre måneder fram til normert pensjonsalder på 67 år og tre måneder.

Det er i eksemplene nedenfor lagt til grunn 40 års opptjening i folketrygden før fylte 62 år. Det er tatt utgangspunkt i gjennomsnittlig årlig nivå på garantipensjon for enslige for 2026 framskrevet med dagens reguleringsregler til nye reguleringsregler som foreslått trer i kraft fra 1. mai 2029. Det gir et garantipensjonsnivå for enslige på 1,83 ganger grunnbeløpet (G). Det er videre lagt til grunn en årlig reallønnsvekst på 1,5 prosent.

Eksemplene viser utbetalt pensjon fra folketrygden, men i noen tilfeller inkluderes også offentlig AFP.

Slitertillegget blir lavere desto senere det tas ut. Det er dermed et ikke-nøytralt element i pensjonssystemet, som reduserer den økonomiske gevinsten av å vente med å ta ut pensjon for de som tar ut pensjonen tidlig.

Pensjonsberegningene som er illustrert gjelder før skatt. Kompensasjonsgraden etter skatt vil være høyere enn det som vises i figurene, som følge av at pensjon skattlegges gunstigere enn lønnsinntekt.

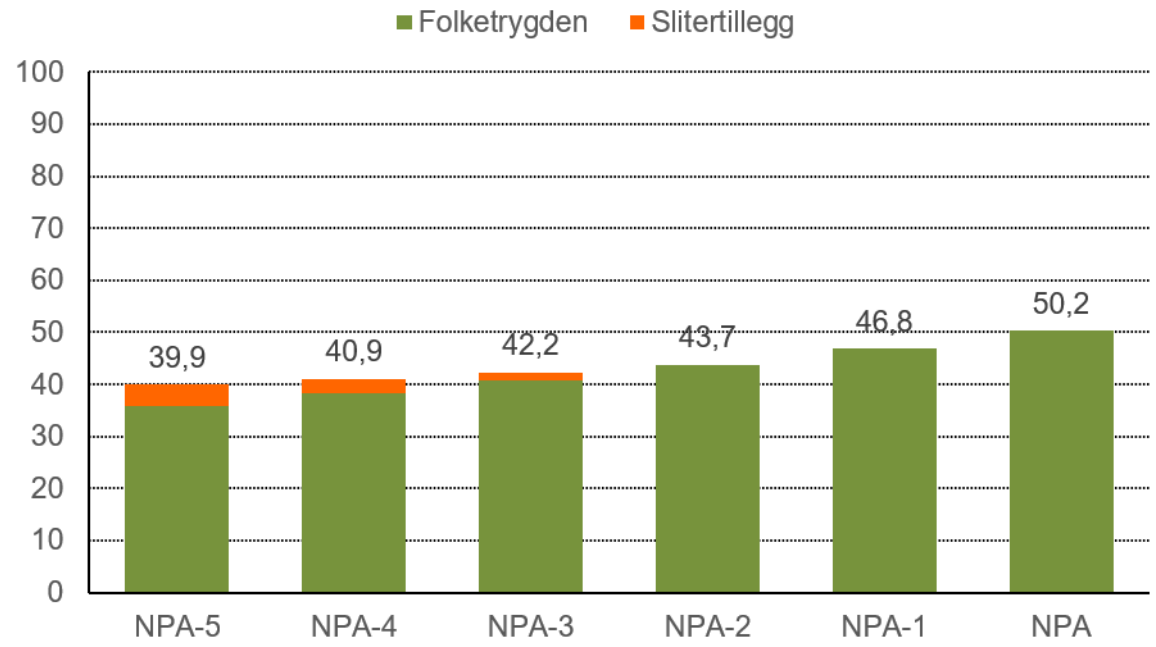
6.5.1 Eksempler med beregninger av utslag av slitertillegg i folketrygden

Figur 6.1 viser kompensasjonsgrader for en person med en inntekt som yrkesaktiv på 6 ganger grunnbeløpet. Dette er om lag på nivå med gjennomsnittlig fulltidsinntekt i Norge i 2025.

Slitertillegget er uavhengig av tidligere inntekt, og vil derfor utgjøre en større prosentvis andel av inntekten som yrkesaktiv desto lavere yrkesinntekten har vært. Med en inntekt på 6 ganger grunnbeløpet som yrkesaktiv vil slitertillegget utgjøre 4,2 prosent av tidligere inntekt ved tidligst mulige uttak, 2,8 prosent ved ett års senere uttak og 1,4 prosent ved to års senere uttak. Annen pensjon må dermed øke med mer enn dette for at samlet pensjon skal øke ved senere uttak.

Forutsetningene innebærer at alderspensjon uten slitertillegg kun vil bestå av inntektspensjon, siden opptjeningen vil være så høy at garantipensjon ikke kommer til utbetaling. Det går fram at den samlede kompensasjonsgraden ved tidligste mulige uttak av alderspensjon fra folketrygden og slitertillegg er 40 prosent, og kompensasjonsgraden øker med om lag ett prosentpoeng ved utsatt uttak de to første årene. Økningen i inntektspensjon er altså større enn reduksjonen i slitertillegget. Slitertillegget kommer ikke til utbetaling ved uttak fra normert pensjonsalder (NPA) minus to år, som her er 65 år og tre måneder, og alderspensjonen øker med om lag 3 prosentpoeng per år uttaket utsettes etter at denne alderen er nådd.

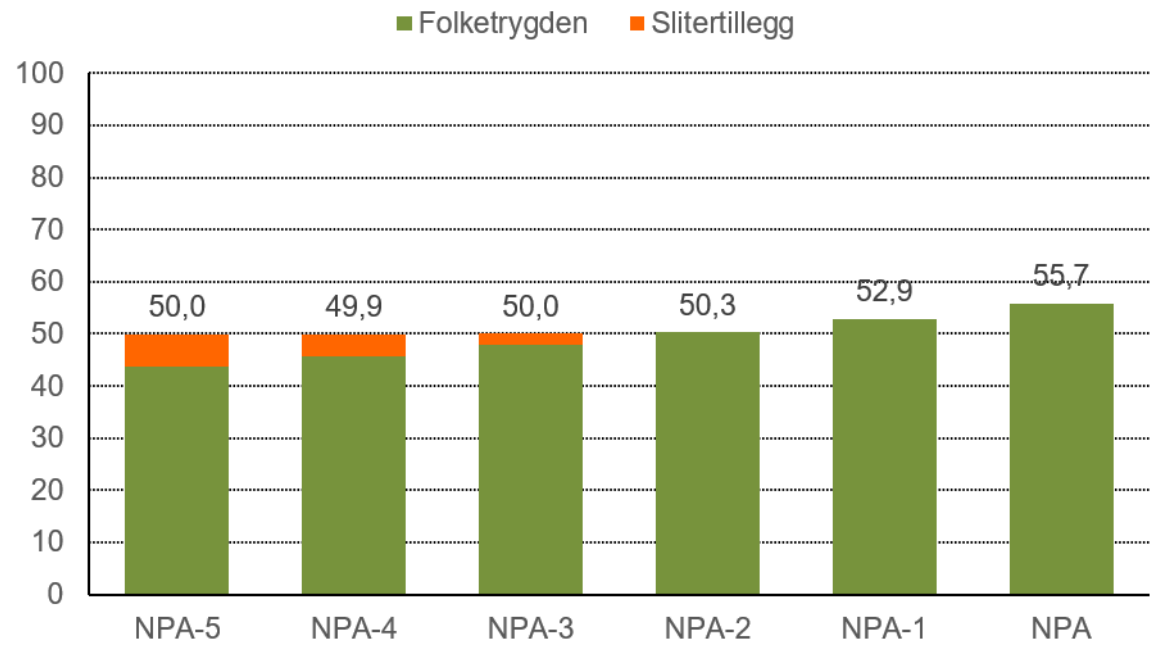
Figur 6.1 Alderspensjon og slitertillegg fra folketrygden som andel av inntekt som yrkesaktiv. Jevn inntekt på 6 ganger grunnbeløpet (G) for en person født i 1967. Prosent

Figur 6.2 viser kompensasjonsgrader med forutsetningene for en person med en inntekt som yrkesaktiv på 4 ganger grunnbeløpet. Forutsetningene innebærer at alderspensjon uten slitertillegg vil bestå av inntektspensjon og noe garantipensjon. Videre vil fullt slitertillegg utgjøre 6,3 prosent av tidligere inntekt. Ved utsatt uttak i ett og to år vil slitertillegget utgjøre henholdsvis 4,2 og 2,1 prosent av tidligere inntekt.

Effekten av nedtrappingen av slitertillegget ved utsatt uttak det første året blir her marginalt større enn økningen i pensjon ekskludert slitertillegg. Altså får man med forutsetningene marginalt lavere samlet pensjon dersom man står i jobb ett år utover tidligste uttaksmulighet. Ved utsatt uttak de to neste årene er effekten av nedtrappingen marginalt mindre enn økningen i alderspensjonen, eksklusive slitertillegget. Figuren viser at kompensasjonsgraden er om lag 50 prosent ved uttak de tre første årene etter tidligste uttaksmulighet, som her er anslått til 62 år og tre måneder. Slitertillegget kommer ikke til utbetaling fra NPA minus to år og alderspensjonen øker med om lag 3 prosentpoeng per år uttaket utsettes etter denne alderen er nådd.

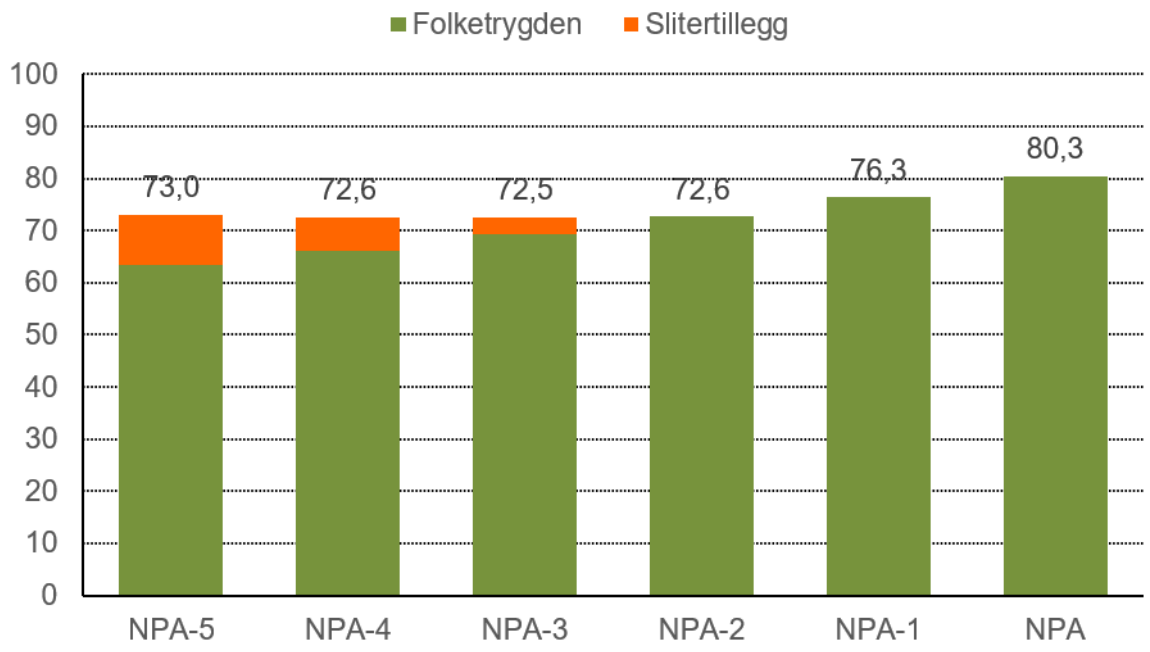
Figur 6.2 Alderspensjon og slitertillegg fra folketrygden som andel av inntekt som yrkesaktiv. Jevn inntekt på 4 ganger grunnbeløpet (G) for en person født i 1967. Prosent

Det laveste nivået på jevn inntekt som innebærer at vilkåret for tidliguttak er oppfylt ved laveste uttaksalder er med forutsetningene om lag 2,6 ganger grunnbeløpet. Med dette inntektsnivået vil alderspensjonen bestå av inntektspensjon og en god del garantipensjon. Videre vil fullt slitertillegg utgjøre 9,6 prosent av tidligere inntekt. Ved utsatt uttak i ett og to år vil slitertillegget utgjøre henholdsvis 6,4 og 3,2 prosent av tidligere inntekt. Kompensasjonsgraden med alderspensjon uten slitertillegg øker i dette eksempelet med mellom 3 og 4 prosentpoeng for hvert år uttaket utsettes.

Figur 6.3 viser kompensasjonsgrader med forutsetningene for en person med en inntekt som yrkesaktiv på 2,6 ganger grunnbeløpet. Som det framgår av figuren vil samlet pensjon som andel av tidligere inntekt være 73 prosent ved tidligste uttaksmulighet. Ved utsatt uttak ett og to år etter dette reduseres samlet pensjon marginalt. Ved ytterligere ett års utsatt uttak, til NPA minus to år, øker samlet pensjon marginalt, men nivået er fortsatt lavere enn ved tidligste uttaksmulighet. Dersom uttaket utsettes ytterligere ett år, til ett år før NPA, er ikke nedtrapping av slitertillegget aktuelt og kompensasjonsgraden øker med om lag 3 prosentpoeng til 76 prosent. Ved uttak ved NPA blir kompensasjonsgraden 80 prosent.

Figur 6.3 Alderspensjon og slitertillegg fra folketrygden som andel av inntekt som yrkesaktiv. Jevn inntekt på 2,6 ganger grunnbeløpet (G) for en person født i 1967. Prosent

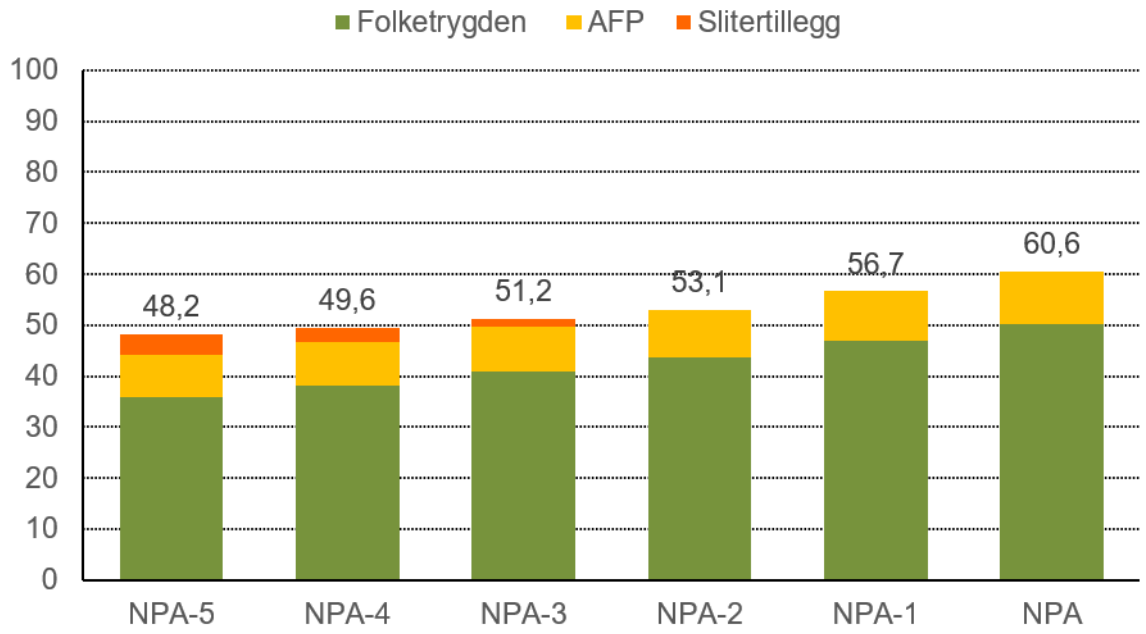

6.5.2 Eksempler med beregninger av utslag av slitertillegg i folketrygden – med offentlig AFP

Figurene nedenfor viser illustrasjoner av utslag med de samme forutsetningene som i punkt 6.5.1, men her er også offentlig AFP inkludert i beregningene. Når denne ytelsen inkluderes øker den pensjonsmessige gevinsten av utsatt uttak noe, sammenlignet med figurene over. Det henger sammen med at AFP er et nøytralt utformet påslag som gir høyere samlet pensjon ved utsatt uttak, og dette motvirker effekten av nedtrappingen av slitertillegget. Samlet sett er fortsatt gevinsten ved utsatt uttak relativt lav i årene hvor slitertillegg kan tas ut.

Figur 6.4 viser kompensasjonsgrader for en person med inntekt som yrkesaktiv på 6 ganger grunnbeløpet. Slitertillegget vil her utgjøre 4,2 prosent av tidligere inntekt ved tidligst mulige uttak, 2,8 prosent ved ett års senere uttak og 1,4 prosent ved to års senere uttak. Det går fram at kompensasjonsgraden ved tidligst mulige uttak er 48 prosent, og kompensasjonen øker med drøyt ett prosentpoeng ved utsatt uttak det første året og nær to prosentpoeng det andre og tredje året. Slitertillegget kommer ikke til utbetaling fra normert pensjonsalder (NPA) minus to år og samlet alderspensjon øker med nær 4 prosentpoeng per år uttaket utsettes etter denne alderen er nådd.

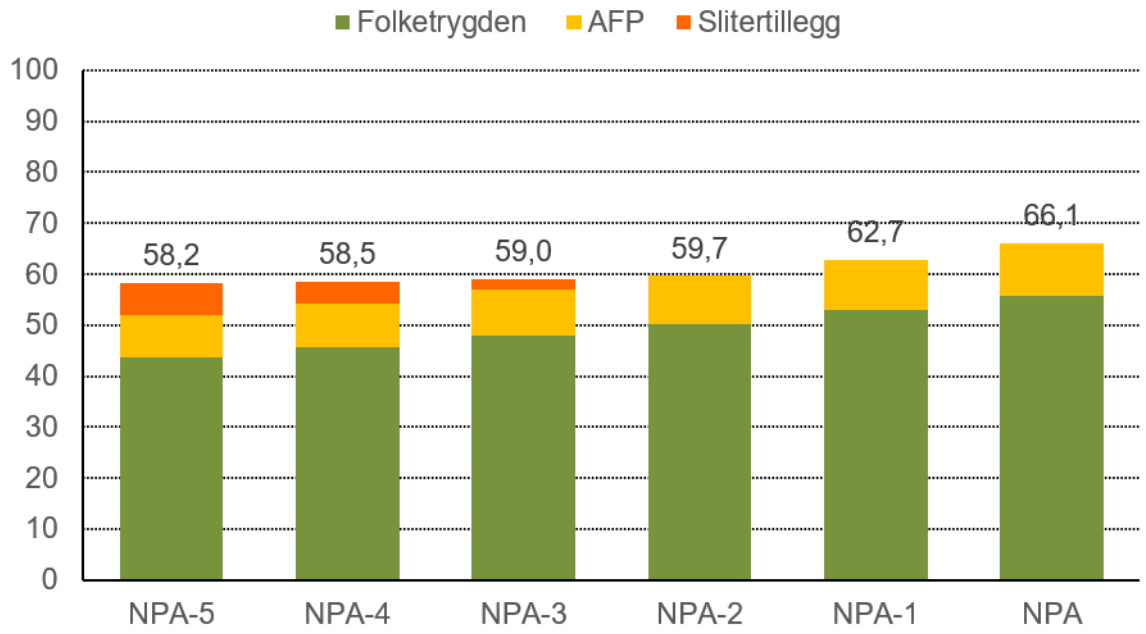
Figur 6.4 Alderspensjon og slitertillegg fra folketrygden og offentlig AFP som andel av inntekt som yrkesaktiv. Jevn inntekt på 6 ganger grunnbeløpet (G) for en person født i 1967. Prosent

Figur 6.5 viser kompensasjonsgrader for en person med inntekt som yrkesaktiv på 4 ganger grunnbeløpet. Forutsetningene innebærer at alderspensjon uten slitertillegg vil bestå av inntektspensjon og noe garantipensjon. Videre vil fullt slitertillegg utgjøre 6,3 prosent av tidligere inntekt. Ved utsatt uttak i ett og to år vil slitertillegget utgjøre henholdsvis 4,2 og 2,1 prosent av tidligere inntekt

Effekten av nedtrappingen av slitertillegget ved utsatt uttak de første tre årene blir her marginalt mindre enn økningen i pensjon ekskludert slitertillegg. Kompensasjonsgraden er om lag 58 prosent ved uttak ved tidligste uttaksmulighet, og øker marginalt ved utsatt uttak ett, to og tre år etter dette. Slitertillegget kommer ikke til utbetaling fra NPA minus to år og alderspensjonen øker med om lag 3 prosentpoeng per år uttaket utsettes etter man har nådd denne alderen.

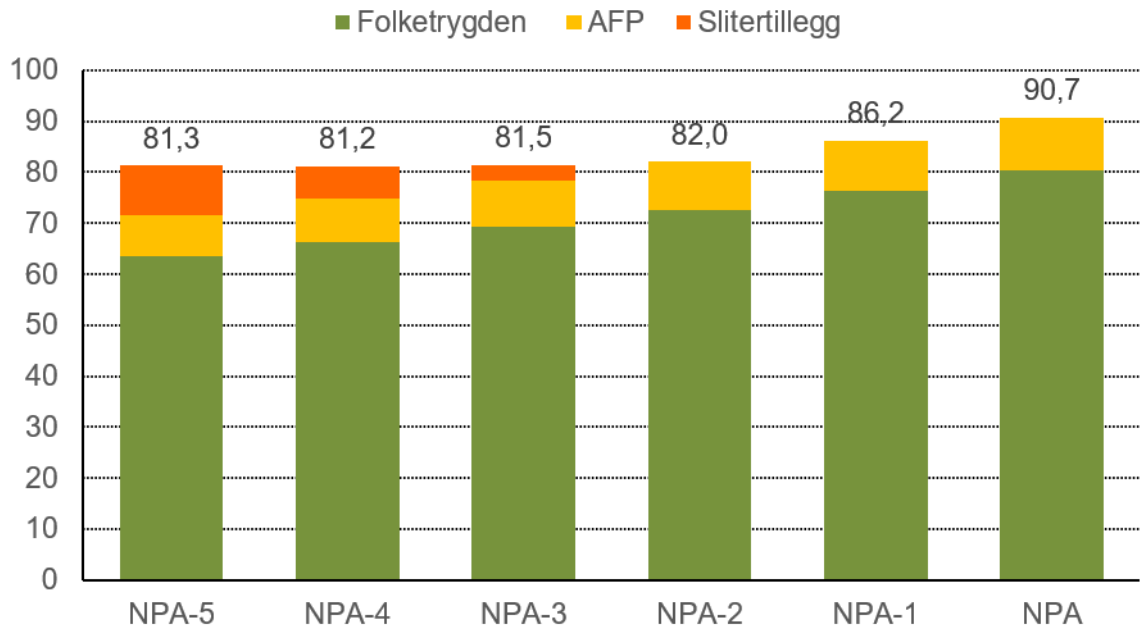
Figur 6.5 Alderspensjon og slitertillegg fra folketrygden og offentlig AFP som andel av inntekt som yrkesaktiv. Jevn inntekt på 4 ganger grunnbeløpet (G) for en person født i 1967. Prosent

Figur 6.6 viser kompensasjonsgrader for en person med inntekt som yrkesaktiv på 2,6 ganger grunnbeløpet. Personer med offentlig AFP vil med forutsetningene kunne få slitertillegg også med jevn inntekt ned til 2,5 ganger grunnbeløpet. Nivået 2,6 ganger grunnbeløpet er valgt for å muliggjøre sammenligning med pensjonsnivåene med det laveste nivået på inntekt uten AFP som gir rett til slitertillegg, som vist i figur 6.3. Med dette inntektsnivået vil alderspensjonen bestå av inntektspensjon og en god del garanti-pensjon. Videre vil fullt slitertillegg utgjøre 9,6 prosent av tidligere inntekt. Ved utsatt uttak i ett og to år vil slitertillegget utgjøre henholdsvis 6,4 og 3,2 prosent av tidligere inntekt.

Effekten av nedtrappingen av slitertillegget det første året er større enn økningen i pensjon ekskludert slitertillegg, slik at samlet kompensasjonsgrad reduseres marginalt ved utsatt uttak ett år etter tidligste uttaksmulighet. Ved utsatt uttak i ytterligere ett og to år øker kompensasjonsgraden marginalt. Ved NPA minus to år kommer ikke slitertillegg til utbetaling og utsatt uttak de neste to årene gir en økning i kompensasjonsgraden på henholdsvis om lag 4 prosentpoeng og 5 prosentpoeng.

Figur 6.6 Alderspensjon og slitertillegg fra folketrygden og offentlig AFP som andel av inntekt som yrkesaktiv. Jevn inntekt på 2,6 ganger grunnbeløpet (G) for en person født i 1967. Prosent

7 Andre endringer i folketrygdloven

7.1 Innledning

Forslag til endringer i pensjonskapitlene 19 og 20 går fram av kapitlene 3, 4 og 5 i dette høringsnotatet. I avsnitt 3.3 foreslås det også en ny § 1-7 om normert pensjonsalder. Endringene i aldersgrensene i pensjonssystemet fører til at en rekke andre aldersgrenser i folketrygdloven bør endres. Også forslagene i avsnitt 4.2 om at minstesatsene skal fastsettes som andeler av grunnbeløpet skaper behov for å justere andre kapitler. Forslag til endringer går fram av dette kapittelet.

7.2 Kapittel 2 Medlemskap

Folketrygdloven § 2-13 regulerer unntak fra medlemskap i folketrygden for personer som er omfattet av eller mottar ytelser etter utenlandsk trygdelovgivning mv., og for vedkommendes familiemedlemmer. Det følger av første ledd at for en person som har bosatt seg i Norge etter 1992, og som mottar en utenlandsk pensjonsytelse som svarer til minste pensjonsnivå for enslige (§ 19-8 sjette ledd bokstav a), omfatter medlemskapet ytelser etter kapitlene 6, 12, 17, 17 A, 18, 19 og 20 bare i perioder da vedkommende har pensjonsgivende inntekt eller mottar pensjon fra folketrygden.

Forslaget i dette høringsnotatet kapittel 4 innebærer at minste pensjonsnivå vil reguleres ulikt før og etter uttak av alderspensjon. Det vil derfor være uklart hvilket pensjonsnivå «minste pensjonsnivå» er ment å henvise til. Departementet foreslår at unntaket skal gjelde personer med utenlandske pensjonsytelser svarende til det til enhver tid gjeldende minste pensjonsnivå for enslige. Nivået vil framgå av § 19-8 sjette ledd bokstav a og følge utviklingen i grunnbeløpet. Siden grunnbeløpet følger lønnsutviklingen, vil dette innebære at det kreves en noe høyere pensjon fra utlandet enn i dag før de ovennevnte begrensningene i personens medlemskap i folketrygden inntrer.

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 2-13 første ledd.

7.3 Kapittel 3 Visse beregningsregler, trygdetid, pensjonspoeng og pensjonsgivende inntekt

Aldersgrensene på 62, 67 og 75 år opptrer i folketrygdlovens kapittel 3. Bestemmelsene gjelder primært ved beregning av alderspensjon til personer som er født før 1963 og som ikke skal ha økte aldersgrenser. Enkelte av bestemmelsene gjelder imidlertid også beregning av ytelser som kan mottas av personer som er født i 1963 og senere. Det kreves derfor flere tilpasninger som følge av innføring av normert pensjonsalder. I tråd med vurderingene i avsnitt 3.5 foreslås det ikke endringer i reglene for beregning av trygdetid etter folketrygdloven kapittel 3 som følge av økte aldersgrenser.

Folketrygdloven § 3-5 sjuende ledd innebærer at for en alderspensjonist som ved fylte 67 år hadde rett til uføretrygd, skal trygdetiden minst svare til trygdetiden for uføretrygden.

Bestemmelsen gjelder kun uføre som har opptjening av alderspensjon etter kapittel 19, og som skal beholde dagens aldersgrenser. Bestemmelsen trenger derfor ikke endres.

Folketrygdloven § 3-7 regulerer hvordan trygdetiden skal beregnes ut fra om den avdøde var under eller over 67 år. Dersom avdøde var 67 år eller eldre, skal trygdetiden fastsettes som om den avdøde på dødsfallstidspunktet hadde fått rett til alderspensjon. Når aldersgrensene øker, øker også alderen for ubetinget rett til alderspensjon, som er normert pensjonsalder, se punkt 4.2.1. Departementet foreslår derfor at 67 år i første ledd bokstav a og c erstattes med normert pensjonsalder.

Dagens regler er like for trygdetid opptjent av personer født *før* 1963. For trygdetid opptjent av personer født *fra og med* 1963 innebærer imidlertid dagens regler at man for de ytelsene der trygdetiden beregnes etter §§ 3-5 og 3-7 i visse tilfeller kan få beregnet ytelser på bakgrunn av trygdetid opptjent i alderen 67–75 år. Siden personer født i 1963 først fyller 67 år i 2030, har dette så langt ikke fått betydning ved beregning av ytelser. Departementet mener i utgangspunktet at det bør være like regler for beregning av trygdetid også for personer født fra og med 1963, og vil på et senere tidspunkt vurdere trygdetidsreglene for personer født fra og med 1963 i de tilfellene der ytelsene beregnes etter reglene for trygdetid i kapittel 3 i folketrygdloven.

Folketrygdloven § 3-15 inneholder bestemmelser om pensjonsgivende inntekt. Det følger av tredje ledd at «(p)ensjonsgivende inntekt fastsettes for hvert kalenderår fra og med det året medlemmet fyller 13 år, til og med det året medlemmet fyller 75 år». Begrepet «pensjonsgivende inntekt» gjenfinnes andre steder i folketrygdloven. Det er et vilkår for rett til sykepenger og pleiepenger at vedkommende taper pensjonsgivende inntekt, jf. folketrygdloven § 8-3 første ledd og § 9-3 første ledd. Ytelser som for eksempel arbeidsavklaringspenger beregnes og/eller reduseres på grunnlag av pensjonsgivende inntekt, jf. folketrygdloven § 11-19 første ledd og § 11-24 første ledd.

Pensjonsgivende inntekt fastsettes for hele kalenderår. Når aldersgrensene øker kunne det være et alternativ at det skulle fastsettes pensjonsgivende inntekt til og med det året man når den øvre alderen hvor det fastsettes delingstall, som vil være normert pensjonsalder pluss åtte år. Det ville bety at man ville få opptjening fram til og med det kalenderåret man når normert pensjonsalder pluss åtte år, tilsvarende som med dagens regelverk. Det ville imidlertid også innebære at to personer som er født i ulike måneder, men i samme år, og som dermed har de samme delingstallene og den samme normerte pensjonsalderen, ville kunne få godskrevet ulikt antall år med pensjonsgivende inntekt. Dersom for eksempel normert pensjonsalder har økt med seks måneder, ville personer som er født i siste halvdel av året kunne få ett ekstra år med opptjening, mens personer som er født i første halvdel vil nå normert pensjonsalder pluss åtte år kalenderåret før, og ville derfor kunne få ett år mindre med pensjonsopptjening. Det kan framstå urimelig, siden alle født i samme år som nevnt har de samme delingstallene, og derfor har den samme effekten av levealdersjusteringen. Departementet foreslår på denne bakgrunn at den øvre aldersgrensen for å fastsette pensjonsgivende inntekt skal øke i takt med normert pensjonsalder ved at det fastsettes pensjonsgivende inntekt til og med åtte år etter at vedkommende når

normert pensjonsalder avrundet ned til nærmeste hele år. Dette sikrer at alle som er født samme år får like mange år de kan få fastsatt pensjonsgivende inntekt.

Folketrygdloven § 3-16 gjelder ved beregning av tilleggspensjon ved omsorgsarbeid. Det er bare alderspensjon til personer født før 1963 som beregnes med en tilleggspensjon. I enkelte tilfeller bygger imidlertid også andre ytelser på disse reglene. Det gjelder blant annet unntaket fra kravet til forutgående medlemskap som gjelder for barnepensjon i folketrygdloven § 18-2 sjette ledd. Det gjelder også offentlig AFP til personer født før 1963, jf. lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse § 3 bokstav b, og AFP til medlemmer av Pensjonsordning for apotekvirksomhet, jf. lov om avtalefestet pensjon for apotekvirksomhet § 3 første ledd. I disse tilfellene er imidlertid regelverket knyttet til folketrygdloven § 3-16 slik den lød før 1. januar 2015, og eventuelle endringer i dagens § 3-16 vil derfor ikke ha betydning.

Etter folketrygdloven § 3-16 andre ledd kan det godskrives pensjonspoeng til og med det året vedkommende fyller 69 år. Departementet foreslår ikke endringer i denne aldersgrensen, se diskusjon av § 20-8 i avsnitt 3.5.

Folketrygdloven § 3-18 gjelder beregning av grunnpensjon og tilleggspensjon ved yrkesskade. Det følger av første ledd at pensjonen skal beregnes etter visse særregler dersom personen mottok uføretrygd på grunn av yrkesskade ved fylte 67 år. Bestemmelsen er bare aktuell ved beregning av alderspensjon etter kapittel 19, og berøres ikke av forslagene til endring her. Departementet foreslår derfor ingen endring i denne bestemmelsen.

Folketrygdloven § 3-23 gjelder beregning av tilleggspensjon til gjenlevende ektefelle. Første ledd inneholder bestemmelser om beregning av tilleggspensjon til en gjenlevende ektefelle med rett til pensjon etter kapittel 17 A eller overgangsstønad etter § 17-6 slik paragrafen lød før 1. januar 2024. Det framgår at tilleggspensjon ytes med 55 prosent av en tilleggspensjon beregnet på grunnlag av den avdødes opptjening etter bestemmelsene i folketrygdloven slik de lød før lov 16. desember 2011 nr. 59 om endringer i folketrygdloven trådte i kraft. Bestemmelsene inneholdt da flere henvisninger til «67 år», blant annet i § 3-23 første ledd. Departementet foreslår å presisere at «67 år» skal forstås som normert pensjonsalder ved anvendelsen av disse reglene.

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 3-7 første ledd bokstav a og c, § 3-15 tredje ledd og § 3-23 første ledd nytt andre punktum.

7.4 Kapittel 4 Dagpenger

Folketrygdloven § 4-23 gjelder bortfall av dagpenger på grunn av alder; retten til dagpenger faller nå bort ved utgangen av den måneden personen fyller 67 år. Ifølge pensjonsavtalen 29. februar 2024 skal retten til dagpenger utvides i takt med økningen i den normerte pensjonsalderen. Departementet følger dette opp med forslag til endring i § 4-23.

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 4-23.

7.5 Kapitlene 5–13 Ytelser ved sykdom m.m.

Folketrygdloven § 6-3 gjelder grunnstønad. Det følger av fjerde ledd at grunnstønad til dekning av utgifter til transport ytes bare når vilkårene for rett til stønad er oppfylt før fylte 70 år. Denne aldersgrensen har ingen sammenheng med pensjonsalderen eller hvor lenge man forventes å stå i arbeid, og foreslås derfor ikke endret.

Folketrygdloven § 8-3 første ledd andre og tredje punktum regulerer alder for rett til sykepenger. Ifølge pensjonsavtalen 29. februar 2024 skal disse aldersgrensene også økes i takt med den normerte pensjonsalderen.

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 8-3 første ledd andre og tredje punktum.

Folketrygdloven § 8-12 regulerer antall sykepengedager, og i fjerde ledd første punktum begrenses antall dager til 60 i alderen 67–70 år. Departementet foreslår at aldersintervallet 67–70 år forskyves i takt med økningen i normert pensjonsalder. Departementet gjør oppmerksom på at dersom trygden skal yte sykepenger i arbeidsgiverperioden (etter folketrygdloven § 8-20 eller § 8-21), eller når medlemmet har tegnet forsikring for utbetaling fra trygden de første 16 kalenderdagene (etter folketrygdloven § 8-36 eller § 8-39), kommer disse dagene i tillegg til de 60 sykepengedagene fra trygden.

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 8-12 fjerde ledd.

Folketrygdloven § 8-51 har særregler om sykepenger etter fylte 62 år. Departementet foreslår at aldersgrensene i denne paragrafen tilpasses endringene i aldersgrensene i pensjonssystemet. Det foreslås også at overskriften i paragrafen endres til «Rett til sykepenger etter normert pensjonsalder».

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 8-51.

Folketrygdloven § 9-3 inneholder vilkår for rett til pleiepenger. Det følger av første ledd andre punktum at det ikke ytes stønad til medlem som er fylt 70 år. Denne aldersgrensen foreslås endret til tre år etter normert pensjonsalder.

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 9-3 første ledd andre punktum.

Folketrygdloven § 10-4 regulerer alder for rett til stønad for å kompensere for utgifter til bedring av arbeidsevnen og funksjonsevnen i dagliglivet. Det følger av første ledd første punktum at det er et vilkår for rett stønad til bedring av funksjonsevnen i arbeidslivet at krav er framsatt før fylte 67 år. Videre følger det av andre punktum at «[s]tønad etter § 10-7 bokstavene e til g gitt i medhold av § 10-5 kan ytes fram til vedkommende fyller 70 år.» Bestemmelsene gjelder hjelpemidler for å kunne stå i arbeid. Departementet foreslår derfor at disse aldersgrensene økes i takt med økningen i normert pensjonsalder.

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 10-4 første ledd.

Det følger av § 10-4 andre ledd at stønad til anskaffelse av bil i medhold av § 10-6 bare gis når vilkårene for rett til slik stønad *var oppfylt før* vedkommende fylte 70 år. Denne aldersgrensen har ingen sammenheng med pensjonsalderen eller hvor lenge man forventes å stå i arbeid, og foreslås derfor ikke endret.

Folketrygdloven § 11-4 regulerer alder for retten til arbeidsavklaringspenger. Det følger av første ledd at arbeidsavklaringspenger kan gis i alderen 18–67 år. Departementet foreslår at den øvre aldersgrensen skal være normert pensjonsalder. Andre ledd stiller krav til nivået på tidligere inntekt dersom vedkommende har fylt 62 år. Tilsvarende regler gjelder for uføretrygd. Departementet foreslår at grensen på 62 år erstattes med «fem år før personens normerte pensjonsalder».

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven i § 11-4 første ledd og andre ledd første punktum.

Folketrygdloven § 11 A-2 regulerer alderen for rett til tilleggsstønader til arbeidsrettede tiltak. Tilleggsstønader kan gis til medlem som er mellom 18 og 67 år. Departementet foreslår at den øvre aldersgrensen skal være normert pensjonsalder.

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 11 A-2.

Folketrygdloven § 12-4 regulerer alderen for rett til uføretrygd. Det følger av første ledd at uføretrygd kan gis i alderen 18–67 år. Den øvre aldersgrensen har betydning både for øvre alder for innvilgelse av uføretrygd, og for tidspunktet for overgang fra uføretrygd til alderspensjon. Departementet foreslår at den øvre aldersgrensen skal være normert pensjonsalder. Andre ledd stiller krav til nivået på tidligere inntekt dersom vedkommende har fylt 62 år. Departementet foreslår at grensen på 62 år erstattes med «fem år før personens normerte pensjonsalder».

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 12-4 første og andre ledd.

Folketrygdloven § 12-12 har regler om trygdetid for mottakere av uføretrygd mv. Det foreslås ikke endringer i disse reglene nå, jf. vurderingen i avsnitt 3.5.

Folketrygdloven § 13-13 har regler om yrkesskadedekning for selvstendig næringsdrivende og frilansere. Første ledd fastsetter en øvre aldersgrense på 67 år for å tegne frivillig yrkesskadetrygd. Departementet foreslår at denne aldersgrensen endres til normert pensjonsalder.

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 13-13 første ledd.

7.6 Kapitlene 14–18 Ytelser knyttet til livsløp og familiesituasjon

Folketrygdloven § 17-11 har regler om bortfall av ytelser til gjenlevende ektefeller og tidligere familiepleier. Første ledd bokstav a fastsetter at ytelsene faller bort ved fylte 67 år. Departementet foreslår at aldersgrensen skal være normert pensjonsalder.

Kapittel 17 A har overgangsregler for personer som med virkning før 1. januar 2024, har rett til visse etterlatteytelser. Folketrygdloven § 17 A-3 fastsetter i første ledd at stønadsperioden er tre år, og kan utvides med to år på visse vilkår. I andre ledd står det at pensjonen eller overgangsstønaden kan utbetales til fylte 67 år dersom den gjenlevende er født i 1970 eller tidligere. Departementet foreslår at 67 år erstattes med normert pensjonsalder.

Folketrygdloven § 17 A-5 har regler om bortfall av pensjon eller overgangsstønad til gjenlevende ektefelle. Det følger av første ledd bokstav a at retten til ytelser etter kapittel 17 A faller bort når den gjenlevende fyller 67 år. Departementet foreslår at 67 år erstattes med normert pensjonsalder. Departementet foreslår også endre bestemmelsen slik at retten også faller bort når personen *tar ut* alderspensjon, til forskjell fra dagens bestemmelse hvor retten bortfaller dersom personen *mottar* alderspensjon. Forslaget innebærer at regelen blir lik bortfallsregelen i folketrygdloven § 17-11 første ledd bokstav a, det vil si bestemmelsen som gjelder for blant annet omstillingsstønad.

Det vises til utkast til endring av folketrygdloven § 17-11 første ledd bokstav a, § 17 A-3 andre ledd første punktum og § 17 A-5 første ledd bokstav a.

7.7 Kapittel 22 Utbetaling

Det følger av folketrygdloven § 22-13 første ledd at for å få en ytelse fra folketrygden, må den som har rett til den, sette fram et krav. Dette gjelder også for alderspensjon, se folketrygdloven § 22-13 fjerde ledd bokstav c og forslaget om å ta inn slitertillegg i samme bokstav, se punkt 6.3.13.

Det gjøres imidlertid unntak fra vilkåret om å sette krav om alderspensjon for personer som mottar uføretrygd fram til fylte 67 år. I disse sakene blir uføretrygden automatisk erstattet av en alderspensjon fra fylte 67 år. Dette er en langvarig praksis, som ikke er lovregulert. Praksisen har blant annet sammenheng med at uførepensjon i sin tid ble beregnet som en alderspensjon med framtidig opptjening fram til 67 år, og med at retten til alderspensjon først inntrådte fra 67 år. Praksisen har indirekte vært omtalt i ulike offisielle dokumenter. I Prop. 82 L (2009–2010) *Endringer i folketrygdloven mv. (pensjonsreformen – tilpasninger i reglene for alderspensjon til mottakere av dagens uførepensjon)* skrev departementet: «Departementet foreslår at dagens regler for alderspensjon til uføre videreføres, det vil si at overgangen fra uførepensjon til alderspensjon fortsatt skal skje ved 67 år, …». I Prop. 130 L (2010–2011) *Endringer i folketrygdloven (ny uføretrygd og alderspensjon til uføre)* gjorde departementet en fornyet vurdering, men kom til at uføre «… skal overføres til alderspensjon ved fylte 67 år, som i dag».

Som det framgår, er det en langvarig praksis for at personer som mottar uføretrygd (og tidligere uførepensjon) overføres til alderspensjon uten at de trenger å sette fram et krav. Å endre på dette ved at alle som mottar uføretrygd framover selv må sette fram krav om alderspensjon ved fylte 67 år / normert pensjonsalder, vil være byråkratisk og lite brukervennlig, og dermed ikke hensiktsmessig. Etter departementets syn bør dagens praksis videreføres. Dette innebærer at personer med ugradert uføretrygd (100 prosent) automatisk overføres til hel alderspensjon, mens personer med gradert uføretrygd automatisk overføres til gradert alderspensjon. En person som for eksempel mottar 50 prosent uføretrygd, vil dermed få uføretrygden erstattet av 50 prosent alderspensjon. Så kan personen selv velge å ta ut «resten» av alderspensjonen tidligere eller senere, på lik linje med alle andre. Alle uføretrygdede får om lag fire måneder før fylte 67 år / normert pensjonsalder et orienteringsbrev fra Arbeids- og velferdsetaten om at uføretrygden vil opphøre og bli erstattet av alderspensjon (med samme grad som uføretrygd), men også om

at den uføretrygdede kan velge å utsette uttaket av alderspensjonen (dvs. stanse omregningen), velge annen uttaksgrad enn tilsvarende grad som for uføretrygden og stanse eller endre alderspensjonen på et senere tidspunkt.

Denne automatiske omregningen er som nevnt et unntak fra folketrygdloven § 22-13 første ledd. Departementet har vurdert om dette unntaket bør framgå av bestemmelsen.

I NOU 1990: 20 *Forenklet folketrygdlov* side 693 viste utvalget til en bestemmelse i folketrygdloven av 1966 – § 7-11 – om at en person ikke trengte å sette fram krav om alderspensjon dersom vedkommende i tiden fram til fylte 67 år hadde mottatt avtalefestet pensjon med statstilskott. Bestemmelsen ble tilføyd ved lov 23. desember 1988 nr. 110, jf. Ot.prp. nr. 15 (1988–89) *Om lov om statstilskott til ordninger for avtalefestet pensjon*. Etter utvalgets mening var det ikke nødvendig å ta inn noen særbestemmelse om dette, da det var klart at vedkommende var pensjonist og den daværende trygdeetaten administrerte begge ordningene. Utvalget skrev videre: «Ved å søke avtalefestet pensjon med statstilskott har vedkommende tilkjennegitt overfor trygdeetaten av han eller hun nå starter sin pensjonisttilværelse. Kravet om slik pensjon kan derfor også ses som krav om alderspensjon fra folketrygden.» Utvalget forslo derfor at særbestemmelsen ikke ble videreført. Departementet foreslo verken å videreføre særbestemmelsen eller å ta inn en tilsvarende lovbestemmelse for overgang fra uførepensjon til alderspensjon i Ot.prp. nr. 29 (1995–95) *Om ny lov om folketrygd (folketrygdloven)*.

Etter 2015 blir ikke lenger uføretrygden beregnet på samme måte som en alderpensjon. Det er likevel all grunn til å anta at en person som har fått innvilget en uføretrygd fordi han eller hun har fått inntektsevnen helt eller delvis varig redusert, vil ha behov for inntektssikring også etter fylte 67 år/normert pensjonsalder. Vurderingene i NOU 1990: 20 er derfor fortsatt relevante.

Etter departementets vurdering er det følgelig verken nødvendig eller hensiktsmessig å ta inn i folketrygdloven et eksplisitt unntak fra vilkåret om å sette fram krav om alderspensjon for uføretrygdede.

8 Endringer i andre lover

8.1 Supplerende stønad

8.1.1 Supplerende stønad til personer som har fylt 67 år

Personer som har fylt 67 år og har en samlet inntekt som er lavere enn garantipensjonen, kan få supplerende stønad. Supplerende stønad er regulert i lov om supplerande stønad til personar med kort butid i Noreg. Ordningen har som formål å garantere en minsteinntekt for personer som har fylt 67 år og som bor i Norge, men som har kort botid, slik at de ikke har kunnet tjene opp tilstrekkelige alderspensjonsrettigheter i folketrygden. Ved utgangen av juni 2026 var det 3 300 personer som var minst 67 år som mottok supplerende stønad.

Supplerende stønad for personer som har fylt 67 år er et supplement til alderspensjon fra folketrygden, og garanterer en samlet inntekt på et nivå tilsvarende garantipensjonen. Nedre aldersgrense for rett til stønaden bør derfor følge alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden, som det i tråd med pensjonsforliket foreslås skal følge normert pensjonsalder.

Det vises til utkast til endring av lov om supplerende stønad § 1 første ledd, § 2 nytt femte ledd, § 3 første ledd første punktum og fjerde ledd, § 5 første ledd og § 6 andre ledd første punktum.

8.1.2 Supplerende stønad til personer under 67 år

Uføre flyktninger under 67 år kan også få supplerende stønad, dersom de har oppholdstillatelse etter utlendingsloven § 28 og fyller vilkårene i folketrygdloven §§ 12-4 til 12-7. Stønaden er et supplement til uføretrygd fra folketrygden og beregnes med utgangspunkt i minstesatsene for uføretrygd. I avsnitt 7.5 foreslår departementet at den øvre aldersgrensen for å motta uføretrygd skal være normert pensjonsalder. I tråd med dette foreslås det en tilsvarende endring for supplerende stønad for uføre flyktninger, slik at også stønaden kan mottas fram til normert pensjonsalder.

Det vises til utkast til endring av lov om supplerende stønad § 2 første ledd andre punktum og § 5 andre ledd.

8.1.3 Regulering av supplerende stønad til personer som har fylt 67 år

Andre tilpasninger av supplerende stønad ble ikke beskrevet i Meld. St. 6 (2023–2024) *Et forbedret pensjonssystem med en styrket sosial profil.* Pensjonsutvalget pekte imidlertid på at det er naturlig at ordningen også tilpasses endringene i reguleringen av minsteytelsene.

Supplerende stønad for personer som har fylt 67 år beregnes etter dagens regler med utgangspunkt i gjeldende satser for garantipensjon. Når disse satsene foreslås regulert med lønnsvekst, se punkt 4.2.1, og løpende pensjoner fortsatt skal reguleres med et gjennomsnitt av lønns- og prisveksten, ville en videreføring av dagens regler på sikt kunne føre til

at nivået på full supplerende stønad blir betydelig høyere enn nivået på pensjonen til personer som kun mottar folketrygdens alderspensjon, og har lite eller ingen opptjent inntektspensjon. En videreføring av dagens regler for supplerende stønad til personer over 67 år, ville dermed bety at langt flere vil kunne motta stønaden, og en vesentlig endring i forholdet mellom folketrygdens alderspensjon og den supplerende stønaden.

Departementet foreslår derfor en tilpasning, der formålet er å bevare dagens forhold mellom folketrygdens alderspensjon og supplerende stønad for personer som har fylt 67 år, når satsene for garantipensjon skal reguleres med lønnsvekst.

Med forslaget vil nivået for full supplerende stønad være lik garantipensjonssatsene når et årskull når normert pensjonsalder, tilsvarende som i dag. Departementet foreslår at stønadsnivået for det aktuelle årskullet deretter reguleres med gjennomsnittet av lønns- og prisveksten, som for løpende alderspensjon. Til forskjell fra regulering av løpende pensjon vil dermed reguleringen skje uavhengig av om den enkelte faktisk mottar stønaden.

Dette vil innebære at den enkeltes nivå på full supplerende stønad på et gitt tidspunkt blir likt garantipensjonsnivået til en person født i samme år som tok ut uavkortet garantipensjon ved normert pensjonsalder, og som siden har fått sin løpende pensjon regulert med lønns- og prisveksten. Dersom man tar ut garantipensjon med full trygdetid ved alderen for ubetinget rett til alderspensjon fra folketrygden eller senere, vil følgelig ikke pensjonen kunne komme under nivået på supplerende stønad, slik at forholdet mellom folketrygdens alderspensjon og den supplerende stønaden består. Samtidig medfører forslaget at også mottakere av supplerende stønad vil dra nytte av de gunstigere reguleringsreglene for garantipensjonen.

Det vises til utkast til endring av lov om supplerende stønad § 5 første ledd og § 10 andre ledd.

8.1.4 Supplerende stønad til personer som har fylt 67 år før nye reguleringsregler er innført

Det foreslås i dette høringsnotatet at garantipensjon skal reguleres med lønnsvekst fra 1. mai 2029. De første som etter omleggingen kan ta ut en lønnsvekstregulert garantipensjon ved alderen for ubetinget rett til uttak av alderspensjon fra folketrygden, vil dermed være personer født i april 1962.

Dersom forholdet mellom alderspensjon og supplerende stønad skal være det samme som i dag også for personer som er født *før* april 1962, vil det måtte innebære at nivået på full supplerende stønad for disse skal reguleres som i dag.

Det foreslås særskilte regler for personer som allerede har tatt ut alderspensjon når nye reguleringsregler trer i kraft, se punkt 4.4.2. Forslaget innebærer at dagens minstenivåer videreføres for denne gruppen. Dette gjennomføres ved at personer som har tatt ut pensjon før nye reguleringsregler trer i kraft, og som mottar hel alderspensjon, får et tillegg til pensjonen dersom utbetalt pensjon kommer under minstenivået som gjaldt ved omleggingen, regulert med gjennomsnittet av lønns- og prisveksten fram til det aktuelle

tidspunktet. Det foreslås at disse nivåene fastsettes årlig i forskrift ved den årlige reguleringen.

Garantipensjonsnivået for gruppen som har tatt ut alderspensjon før omleggingen vil dermed følge garantipensjonsnivået som ved en videreføring av dagens regler for regulering av garantipensjon. Dette nivået vil dermed også være det samme som nivået med videreføring av dagens regler for full supplerende stønad for personer som har fylt 67 år.

Departementet mener derfor at det bør gis egne overgangsregler for personer født *før* april 1962, som ivaretar forholdet til nivåene for tilsvarende årskull etter folketrygdloven kapittel 20. Det legges opp til at full supplerende stønad for personer som er født før april 1962 skal svare til garantipensjonsnivået for henholdsvis høy og ordinær sats, slik de er fastsatt i medhold av folketrygdloven § 20-9 per april 2029. Disse nivåene for full supplerende stønad skal fra 1. mai 2029 reguleres på tilsvarende måte som pensjoner under utbetaling. Hensikten er at nivået på stønaden for denne gruppen ikke skal bli lavere enn garantipensjonsnivået med reglene som gjelder i dag.

Det vises til utkast til overgangsregler i avsnitt 11.2.

8.2 Sosialtjenesteloven

Lov 18. desember 2009 nr. 131 om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen (sosialtjenesteloven) § 29 regulerer alderen for rett til kvalifiseringsprogram. Kvalifiseringsprogram gjelder for personer mellom 18 og 67 år. Departementet foreslår at den øvre aldersgrensen skal være normert pensjonsalder.

Det vises til utkast til endring av sosialtjenesteloven § 29 første ledd.

9 Forholdet til Grunnloven § 97

Det følger av Grunnloven § 97 at ingen lov må gis tilbakevirkende kraft. Forbudet vil kunne omfatte inngrep i etablerte rettsposisjoner med virkning framover i tid (uegentlig tilbakevirkning). Det følger av høyesterettspraksis at inngrep i trygderettigheter med virkning framover i tid skal vurderes etter normen «klart urimelig eller urettferdig» tilbakevirkning, jf. HR-2016-389-A (stortingspensjon) avsnitt 78 med videre henvisninger.

Departementets vurdering er at forslagene i høringsnotatet ikke bryter med dette tilbakevirkningsforbudet. Det vises i den forbindelse til at forslaget om å øke aldersgrensene i alderspensjonen skal gjelde framover i tid, og at det dreier seg om mindre økninger som vil skje over tid. Det er anslått at det vil ta over ti år før normert pensjonsalder er økt med ett år fra 67 til 68 år.

Endringene i § 20-20 og garantien for opptjente rettigheter, innebærer blant annet at pensjon beregnet etter denne bestemmelsen tidligst vil kunne komme til utbetaling ved normert pensjonsalder. For noen vil dette bety at pensjon etter garantibestemmelsen først vil kunne komme til utbetaling noe senere sammenlignet med hva som ville vært tilfelle dersom dagens regler ble videreført. Som nevnt over, vil dette imidlertid være mindre forskyvninger som skjer over tid. Forslaget innebærer ikke at nivået på garantien blir et annet.

Forslagene om å endre reguleringen av minstenivåene før uttak i pensjonssystemet, vil for de fleste innebære en gunstigere regulering av pensjonen sammenlignet med dagens regler. Videre er disse forslagene supplert med forslag til overgangsregler som har til hensikt å sikre at personer som har tatt ut alderspensjon eller har fylt 67 år uten å ha tatt ut alderspensjon før 1. mai 2029, ikke vil komme dårligere ut med de nye reglene. Det vises i den forbindelse til forslaget i punkt 4.2.4 og 4.4.2. Forslagene i kapittel 0 knyttet til uføres alderspensjon, innebærer en styrkning av ordningen sammenlignet med dagens regler.

10 Økonomiske og administrative konsekvenser. Likestillingsmessige konsekvenser. Ikrafttredelse

10.1 Innledning

Statistisk sentralbyrå (SSB) belyste de økonomiske konsekvensene av regjeringens forslag i Meld. St. 6 (2023–2024) ved beregninger på mikrosimuleringsmodellen MOSART. Resultatene er presentert i kapittel 11 i stortingsmeldingen. SSB har nå oppdatert disse beregningene. En kilde til usikkerhet i slike beregninger er at de i liten grad tar hensyn til adferdsendringer. En regelendring, f.eks. å øke en ytelse, vil alltid ha en direkte effekt i form av endrede utgifter. Det er imidlertid mer krevende å anslå hvilke adferdsendringer, f.eks. flere mottakere, den samme regelendringen fører til. De indirekte effektene gjennom adferdsendringer kan likevel være betydelige, og vil i liten grad fanges opp av anslagene som presenteres her.

Forslagene i dette høringsnotatet – som er innarbeidet i de nye beregningene – er i hovedsak de samme som i stortingsmeldingen. Det er imidlertid noen endringer i forutsetningene som har konsekvenser for resultatene.

For det *første* forutsettes det nå at endringene innføres først for 1967-kullet, mens det i stortingsmeldingen ble forutsatt at endringene gjaldt fra 1964-kullet Dette gjør at merutgiftene forskyves. Dette påvirker resultatene relativt mye på kort sikt, men svært lite på lengre sikt.

For det *andre* er det innarbeidet ny statistikk som gjør at nivåtallene har endret seg noe. For eksempel har høy innvandring og høyere sysselsettingsvekst enn lagt til grunn i beregningene til stortingsmeldingen gjort at faktisk befolkning er større og sysselsettingen i 2023 er en del høyere i de nye beregningene enn i beregningene til stortingsmeldingen høsten 2023. Det er også innhentet oppdaterte nivåtall for mottak av korttidsytelsene. De nye nivåtallene for korttidsytelsene er høyere enn det som ble lagt til grunn i stortingsmeldingen. Dette gjelder særlig sykepenger, arbeidsavklaringspenger og omsorgs-, opplærings- og pleiepenger. Nivåtallene som lå til grunn i stortingsmeldingen for korttidsytelsene var 2019-tall, mens nivåtallene nå er 2024-tall (siste tilgengelige statistikk).

For det *tredje* er det det innarbeidet ny befolkningsframskriving fra juni 2026. Nettoinnvandringen er en del høyere i den nye framskrivingen enn i 2023-beregningene. Ny befolkningsframskriving har videre lavere vekst i levealderen. Forventet gjenstående levealder ved 67 år i gjennomsnitt for begge kjønn er redusert fra 24,5 til 23,5 år i 2060, mens forventet levealder ved fødselen er redusert fra 90,0 til 88,6 år i 2060. Samlet bidrar dette til at det blir færre alderspensjonister og flere til å finansiere pensjonene.

For det *fjerde* er det enkelte tekniske endringer i måten normert pensjonsalder fastsettes på, se avsnitt 3.3.

For det *femte* er det innarbeidet nye overgangssannsynligheter for blant annet arbeidstilbud og uføretrygd i MOSART.

De økonomiske konsekvensene presenteres separat for forslagene som var en del av regjeringens forslag (økte aldersgrenser, endret regulering av minsteytelsene og økt opptjening til alderspensjon for uføre) i Meld. St. 6 (2023–2024), og slitertillegget som ikke var en del av regjeringens forslag i Meld. St. 6 (2023–2024).

10.2 Økonomiske konsekvenser av forslagene i Meld. St. 6 (2023–2024)

Det viser seg at de nye forutsetningene har begrenset betydning for de økonomiske konsekvensene av endringene i folketrygdloven på lang sikt.

Skjermingstillegget til alderspensjon til uføre i årskullene 1954–1962 vil gi en midlertidig økning i pensjonsutgiftene. Økningen når en topp rundt 2030 på i underkant av 500 mill. 2023-kroner, og er tilnærmet utfaset i 2060 når personer født i 1962 fyller 98 år. For å lette sammenligningen av de nye beregningene med beregningene til stortingsmeldingen oppgis utgiftene i 2023-kroner og skjermingstillegget er holdt utenom. Siden det i beregningene er antatt at skjermingstillegget ikke påvirker atferden, vil resultatene uten skjermingstillegget være sammenlignbare.

Tabell 10.1 viser noen hovedtall fra beregningene av de økonomiske konsekvensene. Tabellen viser resultater fra to alternativer: *Referansebanen* er en framskriving av pensjonsutgiftene ved en videreføring av de pensjonsreglene som gjaldt i 2023, mens *regjeringens forslag* er forslagene om endringer i pensjonssystemet i Meld. St. 6 (2023–2024). Det går fram av den øverste delen av tabellen at forskjellen mellom regjeringens forslag og referansebanen er noe endret fra stortingsmeldingen. Økningen i pensjons-utgiftene er mindre i høringsnotatet både på kort og lang sikt. For eksempel øker regjeringens forslag pensjonsutgiftene i 2060 med 19,5 mrd. 2023-kroner, mens økningen var anslått til 30,2 mrd. i stortingsmeldingen. Den nederste delen av tabellen viser at økningen i pensjonsutgiftene fra 2023 nå er noe lavere på kort og mellomlang sikt og noe høyere på lang sikt.

Tabell 10.1 Pensjonsutgifter[1] uten skjermingstillegg og slitertillegg. Mrd. 2023-kroner (lønnsdeflatert)

År	Meld. St. 6 (2023–2024)			Høringsnotatet		
	Referanse-banen	Regjeringens forslag	Endring	Referanse-banen	Regjeringens forslag	Endring
2023	297,0	297,0		300,8	300,9	
2040	374,0	378,6	4,6	369,2	370,6	1,4
2060	404,8	435,1	30,2	409,8	429,3	19,5
2080	411,6	477,5	65,9	433,1	484,0	50,9
2100	380,2	469,3	89,1	409,2	480,7	71,5
Endring fra 2023						
2040	76,9	81,8		68,4	69,7	
2060	107,7	138,2		109,0	128,4	
2080	114,5	180,7		132,3	183,1	
2100	83,1	172,4		108,4	179,8	

[1] Pensjonsutgifter er utgifter til alderspensjon og økte utgifter til uføretrygd, AAP, etterlattepensjon, dagpenger, sykepenger mv. til personer som er 62 år eller eldre sammenlignet med referansebanen.

10.3 Økonomiske konsekvenser av sliterordningen

Effektene som presenteres under er beregnet av Arbeids- og velferdsdirektoratet med bruk av mikrosimuleringsmodellen TRIM.

Det lagt til grunn at slitertillegget innføres fra og med 1967–kullet med uttak fra 2029, samtidig med innføring av normert pensjonsalder og gradvis økte aldergrenser i pensjonssystemet i takt med utvikling i levealderen. Befolkningsframskrivingene fra SSB publisert 12. juni 2026 inngår i grunnlaget for framskrivingene.

Det forutsettes minimale adferdsendringer. Det er lagt til grunn at det kun er de som i TRIM har en ønsket pensjonsalder som er 3, 4 eller 5 år før normert pensjonsalder som er aktuelle for å ta ut slitertillegget. De som i TRIM blir simulert til å ønske en senere uttaksalder enn dette, vil ikke endre mening og ta ut alderspensjon tidligere, selv om de eventuelt har pensjonsgivende inntekt under toleransebeløpet etter mulig uttaksalder for slitertillegg.

Videre forutsettes det at det kun er de som i modellen har under 20 ganger slitertillegget i pensjonsgivende inntekt etter uttak som vil være mottakere av slitertillegg. Bakgrunnen for forutsetningen er en antakelse om at hvis samlet inntekt er lavere enn den forventede samlede verdien av slitertillegget, vil man ikke velge å ha arbeidsinntekt, men i stedet ta ut slitertillegg. Det forutsettes at disse da vil sørge for å redusere inntekten sin etter uttak tilstrekkelig til at vilkåret for slitertillegget blir oppfylt (ikke tjene mer enn toleransebeløpet på 0,25 G i pensjonsgivende inntekt). De minimale adferdsendringene som

forutsettes i modellen innebærer at avveiningen mellom uttak av slitertillegg og fortsatt arbeid er basert på den monetære verdien av videre arbeid opp mot slitertillegget. Avveiningen påvirkes da eksempelvis ikke av den enkeltes verdsettelse av økt fritid ved tidlig avgang fra arbeidslivet, utover det som allerede er modellert i TRIM. Valget av 20 ganger slitertillegget som kriterium er satt ut fra at delingstallet for 1967-kullet ved uttaksalder 62–64 år er om lag 20 (mellom 20,17 og 18,2 avhengig av uttaksalder). Dette innebærer at det legges til grunn at man forventer å få en samlet utbetaling av slitertillegg over gjenstående levetid på 20 ganger tillegget ved uttak. For de som i framskrivingene har samlet inntekt etter uttak som overstiger 20 ganger slitertillegget, antas det at man ikke vil ta ut slitertillegg.

Beregningene inkluderer utenlandsboende og bosatte innvandrere, men tar ikke hensyn til opptjening i utlandet. Arbeids- og velferdsdirektoratet har ikke informasjon om opptjening i utlandet, og dette kan medføre at merutgiftene blir noe undervurdert, sammenlignet med hvis opptjening i EØS-området utenom Norge skal kunne benyttes for å oppfylle opptjeningsvilkårene.

Tabell 10.2 viser årlige merutgifter for et slitertillegg i folketrygden og gjennomsnittlig antall mottakere for perioden 2029–2080.

I praksis vil det nok være tilfeller der slitertillegget medfører at enkelte ønsker å slutte i arbeid tidligere enn de ellers ville gjort. En sliterordning i folketrygden er en helt ny ytelse hvor vi ikke har empiri for omfang. Det gir risiko for at det kan blir flere mottakere av slitertillegget enn anslått i tabell 10.2. Det er stor usikkerhet når det gjelder antall mottakere av slitertillegg. Dette innebærer at faktisk mottak vil kunne vise seg å avvike vesentlig fra anslagene, og at ordningen kan bli dyrere enn hva som framkommer her. Flere mottakere vil også innebære at arbeidstilbudet svekkes mer. Dersom arbeidstilbudet svekkes mye, vil kostnaden for samfunnet bli betydelig.

SSB har i rapporten «Sliterordning i folketrygden»[6] også anslått utgiftene av en sliter-ordning i folketrygden. SSB har benyttet mikrosimuleringsmodellen MOSART for å beregne forventede utgifter og forventet antall mottakere av slitertillegg med ulike forutsetninger. I alle beregningene er det forutsatt at slitertillegget ikke inngår i vilkåret for å vurdere tidliguttak, og kvalifikasjonsreglene avviker fra de som foreslås i dette høringsnotatet. SSB sine anslag viser et betydelig spenn i utgiftene avhengig av hvilke forutsetninger en gjør om mulige adferdsendringer.

[6] (SSB rapport 2025/2)

Tabell 10.2 Merutgifter slitertillegg i folketrygden i mill. 2027-kroner (G=140 212 kroner) og gjennomsnittlig antall mottakere.

År	Merutgifter, mill. 2027-kroner	Antall mottakere, gjennomsnitt
2029	29	953
2030	83	2 711
2031	139	4 499
2032	194	6 331
2033	245	8 056
2034	295	9 750
2035	344	11 361
2036	391	12 919
2037	435	14 434
2038	479	15 950
2039	528	17 639
2040	574	19 236
2041	616	20 732
2042	656	22 168
2043	693	23 508
2044	731	24 843
2045	772	26 288
2046	817	27 905
2047	864	29 538
2048	913	31 248
2049	966	33 087
2050	1 016	34 858
2051	1 054	36 272
2052	1 097	37 888
2053	1 148	39 709
2054	1 198	41 544
2055	1 254	43 566
2056	1 308	45 602
2057	1 365	47 775
2058	1 425	50 109
2059	1 488	52 588
2060	1 553	55 207
2061	1 622	57 973
2062	1 695	60 827
2063	1 770	63 829
2064	1 831	66 536
2065	1 882	68 849
2066	1 935	71 198
2067	1 988	73 421
2068	2 038	75 568
2069	2 088	77 799
2070	2 136	79 948
2071	2 181	81 948
2072	2 231	84 027
2073	2 283	86 147
2074	2 336	88 360
2075	2 394	90 708
2076	2 457	93 209
2077	2 509	95 291
2078	2 551	96 958
2079	2 595	98 631
2080	2 640	100 318

Erfaringstall fra sliterordningen i privat AFP viser imidlertid at sliterordningen har hatt et begrenset omfang. Det forventes imidlertid at andelen går opp i privat sektor når slitertillegget er fullt innfaset. 1963-kullet er første årskull som har mulighet til fullt slitertillegg (0,25 G) fra gjeldende ordning. 1963-kullet fyller 63 år i 2026 og bruken av slitertillegg for 1963-kullet er derfor enda ikke fullt ut observert.

Det er videre flere forhold som kan forklare en noe lavere bruk i den private ordningen. Den private ordningen er ikke livsvarig og dermed mindre attraktiv. Det er videre ulik kjønnssammensetning i den private sliterordningen sammenlignet med det som følger av framskrivingene av en sliterordning i folketrygden. I privat sektor med AFP er nær 3 av 4 menn, mot om lag halvparten når en ser på hele befolkningen. Videre er også lønnsnivået høyere i privat sektor med AFP enn blant den øvrige befolkningen. Jo høyere lønn, jo mindre attraktivt vil slitertillegget framstå som alternativ til fortsatt arbeid. Høy lønn kan også medføre at en høyere andel i privat sektor med AFP ikke kvalifiserer for slitertillegg pga. kravet om at gjennomsnittlig inntekt de tre siste kalenderår før mottak ikke kan overstige 7,1 G. Dette kan trolig forklare lavere uttaksrater i den private ordningen.

Som omtalt i punkt 6.3.10 pekes det på at bortfall av slitertillegg kan føre til økte utgifter til supplerende stønad og økonomiske sosialhjelp. Departementet antar at den isolerte effekten av dette er liten. Departementet understreker at de øvrige foreslåtte regelverks-endringene trekker i motsatt retning. Både bedret regulering av minstenivåene og økt opptjening til alderspensjon for uføre vil øke inntekten til grupper som normalt har lav inntekt. Departementet forventer derfor ikke en økning av utgiftene til sosialhjelp eller supplerende stønad.

Departementet understreker at de økonomiske konsekvensene av sliterordningen er beheftet med betydelig usikkerhet.

10.4 Likestillingsmessige konsekvenser

Både gjeldende regelverk og forslagene i dette høringsnotatet er kjønnsnøytrale. Beregningsreglene er like for alle, slik at personer med samme opptjeningshistorikk får samme årlige pensjon. Forslagene i dette høringsnotatet innebærer ingen endringer i dette prinsippet. Forskjeller i yrkesaktivitet og lønn vil likevel kunne gi ulike grupper ulik pensjon.

Hva som er gode likestillingsegenskaper ved en pensjonsordning, kan sees på ulike måter. På den ene siden vil man kunne hevde at en pensjonsordning har gode likestillings-egenskaper dersom det gir likhet i pensjon på tross av forskjeller i arbeidsdeltakelse, lønn, avgangsalder, uformelt omsorgsarbeid osv. På den annen side kan man hevde at et pensjonssystem har gode likestillingsegenskaper dersom det stimulerer til likedeling av arbeidsmarkedsdeltakelse, lik lønn, lik deltakelse i uformelt omsorgsarbeid mv.

Folketrygdens alderspensjon har elementer som bidrar til likhet i pensjon, på tross av ulik arbeidsdeltakelse, lønn og omsorgsarbeid. Både utformingen av minstenivåene og omsorgsopptjening av pensjon bidrar til dette. Forslaget om gunstigere regulering av minsteytelsene vil særlig komme de med lave og midlere yrkesinntekter til gode. Siden

kvinner i gjennomsnitt har lavere lønn enn menn, vil dette isolert innebære bedre pensjoner til kvinner relativt til menn.

Forslaget om å øke aldersgrensene i pensjonssystemet påvirker den tidligste mulige alderen man kan ta ut alderspensjon direkte. Langt flere menn enn kvinner tar ut pensjon ved tidligste uttaksalder. Selv om en del av forklaringen på denne kjønnsforskjellen er at flere menn har tilstrekkelig opptjening, ser dermed forslaget om å øke tidligste uttaksalder ut til å ville berøre menn i sterkere grad enn kvinner, som følge av at muligheten til å ta ut pensjon tidlig vil begrenses når aldersgrensene øker. Økte aldersgrenser påvirker også beregningen av delingstall, garantipensjon og muligheten til å motta andre ytelser enn pensjon mv. Endringen vil dermed påvirke alle nye mottakere av alderspensjon.

Det er flere kvinner enn menn som blir uføre. Nær 60 prosent av alle uføretrygdede er kvinner. Forslaget om å styrke uføres alderspensjon vil dermed komme flere kvinner enn menn til gode. Effekten av økt opptjeningsalder for uføres pensjonsopptjening i ny opptjeningsmodell vil avhenge av hvor stor den enkeltes opptjening er uten forslaget. I utgangspunktet vil pensjonsbeholdningen øke med 18,1 prosent av beregningsgrunnlaget for uføretrygden per ekstra opptjeningsår. For uføre med relativt lav pensjonsopptjening vil effekten imidlertid bli en femdel av dette, som følge av at garantipensjonen avkortes med 80 prosent mot opptjent inntektspensjon. Siden menn i gjennomsnitt har høyere opptjening enn kvinner innebærer dette isolert at uføre menn med forslaget vil komme noe gunstigere ut enn uføre kvinner.

Forslaget om et slitertillegg i folketrygden innebærer at det stilles krav til forutgående år med pensjonsgivende inntekt for å kvalifisere for ytelsen. Isolert sett gjør dette at flere menn enn kvinner vil kunne kvalifisere til slitertillegg. Samtidig foreslås det at også år med omsorgsopptjening skal telle med. Samlet gjør dette at en noe høyere andel kvinner enn menn anslås å ville kvalifisere for slitertillegg, se tabell 6.2. I dette anslaget er det ikke tatt hensyn til vilkåret om at gjennomsnittlig årlig inntekt de siste tre årene før uttak ikke kan overstige 7,1 ganger grunnbeløpet. Fordi menn i gjennomsnitt har høyere inntekt enn kvinner, vil kvinner trolig være i enda større overvekt blant dem som kvalifiserer for slitertillegg, enn det som anslås. Når slitertillegget er en fast andel av grunnbeløpet, innebærer det også at slitertillegget vil utgjøre en større andel av samlet pensjon jo lavere alderspensjonen etter ordinære regler er. Siden kvinner i gjennomsnitt har noe lavere opptjening enn menn, trekker dette i retning av flere mottakere av slitertillegg blant kvinner enn blant menn.

10.5 Administrative konsekvenser

Det kreves betydelig systemutvikling for Arbeids- og velferdsdirektoratet for å implementere endringene i folketrygden som er avtalt gjennom pensjonsforliket. Administrative kostnader i forbindelse med systemutvikling er foreløpig anslått til 130 mill. kroner. Anslag for varige drifts- og forvaltningskostnader av pensjonsforliket som helhet er foreløpig anslått til om lag 18 mill. kroner årlig.

10.6 Ikrafttredelse

Som det framgår av kapittel 1, og øvrig omtale, legger departementet til grunn at normert pensjonsalder og sliterordningen tidligst kan innføres fra 2029, og omfatte årskull født i 1967 og senere. Det vises blant annet til utkast til folketrygdloven § 20-3 nytt andre ledd og ny § 20-14 a første ledd.

Det legges til grunn at nye regler for regulering av minsteytelsene i pensjonssystemet gis virkning fra 2029.

Endringen om at uføretrygdede skal få pensjonsopptjening i ny opptjeningsmodell (folketrygdloven kapittel 20) til og med det kalenderåret vedkommende fyller 64 år, foreslås innført fra 2029. Departementet foreslår imidlertid at uføre som allerede har fått fastsatt sin pensjonsbeholdning før dette trer i kraft, også skal bli omfattet av endringen og få beregnet sin alderspensjon på ny fra og med 2029.

Høringsnotatet inneholder også forslag til endringer i tilstøtende regelverk som følge av endringene som foreslås i regelverket for pensjonsalder, regulering av minstenivåene og innføringen av sliterordningen mv. Departementet foreslår at også disse endringene gis virkning fra 2029.

11 Utkast til lov- og forskriftsendringer

11.1 Folketrygdloven

I

I lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven) gjøres følgende endringer:

§ 1-7 skal lyde:

§ 1-7 *Normert pensjonsalder*

Med normert pensjonsalder menes i denne loven 67 år for årskull til og med 1966-kullet.

For årskull fra og med 1967-kullet er normert pensjonsalder 67 år tillagt to tredjedeler av antall måneder mellom den laveste alderen årskullets delingstall er likt eller lavere enn delingstallet for 1963-kullet ved 67 år (16,18) og 67 år, se § 20-13.

Normert pensjonsalder fastsettes i år og måneder av Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Departementet gir forskrifter med nærmere regler om fastsetting av normert pensjonsalder.

§ 2-13 første ledd skal lyde:

For en person som har bosatt seg i Norge etter 1992, og som mottar en utenlandsk pensjonsytelse som svarer til minste pensjonsnivå *etter den særskilte satsen* for enslige (§ 19-8 sjette ledd bokstav a), omfatter medlemskapet ytelser etter kapitlene 6, 12, 17, 17 A, 18, 19 og 20 bare i perioder da vedkommende har pensjonsgivende inntekt eller mottar pensjon fra folketrygden.

§ 3-7 første ledd skal lyde:

Grunnpensjonen fastsettes ut fra den avdødes trygdetid etter følgende regler:

a. Dersom avdøde *ikke hadde nådd sin normerte pensjonsalder (§ 1-7)*, fastsettes trygdetiden etter § 3-5 tillagt *eventuell* framtidig trygdetid regnet fra tidspunktet for dødsfallet til og med det året vedkommende ville ha fylt 66 år. Reglene i § 12-12 tredje og fjerde ledd gjelder ved fastsettelsen av framtidig trygdetid.

b. Dersom avdøde *mottok* uføretrygd, benyttes den trygdetiden som er lagt til grunn ved beregning av uføretrygden. Dersom avdødes trygdetid var fastsatt etter § 12-12 tredje ledd, skal den fastsettes på nytt dersom dette vil gi en lengre trygdetid. Opptjeningstiden regnes da fram til dødsfallstidspunktet.

c. Dersom avdøde *hadde nådd sin normerte pensjonsalder*, skal trygdetiden fastsettes som om den avdøde på dødsfallstidspunktet hadde fått rett til alderspensjon. Trygdetid på grunnlag av opptjente pensjonspoeng tas med, se § 3-5 tredje ledd.

§ 3-15 tredje ledd skal lyde:

Pensjonsgivende inntekt fastsettes for hvert kalenderår fra og med det året medlemmet fyller 13 år, til og med *åtte år etter at medlemmet når sin normerte pensjonsalder (§ 1-7) avrundet ned til nærmeste hele år*.

§ 3-23 første ledd nytt andre punktum skal lyde:
Når disse reglene henviser til «67 år», skal normert pensjonsalder (§ 1-7) legges til grunn.

§ 4-23 første ledd skal lyde:

Retten til dagpenger faller bort ved utgangen av den måneden medlemmet *når sin normerte pensjonsalder (§ 1-7)*.

§ 8-3 første ledd andre og tredje punktum skal lyde:
Fra medlemmets normerte pensjonsalder (§ 1-7) har vedkommende en begrenset sykepengerett, se § 8-51 og § 8-12 fjerde ledd. Retten til sykepenger faller bort tre år etter at medlemmet har nådd sin normerte pensjonsalder.

§ 8-12 fjerde ledd første punktum skal lyde:
I tre år fra medlemmets normerte pensjonsalder (§ 1-7) ytes sykepenger fra trygden *i inntil* 60 sykepengedager, se § 8-51.

§ 8-51 skal lyde:

§ 8-51 *Rett til sykepenger etter normert pensjonsalder*

Det ytes sykepenger etter bestemmelsene i kapitlet her uavhengig av om det er tatt ut alderspensjon*, se likevel andre og tredje ledd*.

I tre år fra medlemmets normerte pensjonsalder (§ 1-7) ytes det sykepenger fra trygden i inntil 60 sykepengedager, dersom inntektsgrunnlaget overstiger to ganger grunnbeløpet.

Retten til sykepenger faller bort tre år etter at medlemmet har nådd sin normerte pensjonsalder.

§ 9-3 første ledd andre punktum skal lyde:
Retten til stønad faller bort tre år etter at medlemmet har nådd sin normerte pensjonsalder (§ 1-7).

§ 10-4 første ledd skal lyde:

Det er et vilkår for rett til stønad etter § 10-5 at krav er framsatt før *medlemmet når sin normerte pensjonsalder (§ 1-7).* Stønad etter § 10-7 bokstavene e til g gitt i medhold av § 10-5 kan *ikke* ytes *etter at medlemmet har nådd sin normerte pensjonsalder (§ 1-7) tillagt tre år.*

§ 11-4 første og andre ledd skal lyde:

Det er et vilkår for rett til arbeidsavklaringspenger at medlemmet har fylt 18 år. Retten til arbeidsavklaringspenger opphører ved utgangen av den måneden medlemmet *når sin normerte pensjonsalder (§ 1-7)*.

Dersom kravet settes fram *senere enn fem år før medlemmets normerte pensjonsalder*, er det et vilkår at medlemmet hadde en pensjonsgivende inntekt på minst ett grunnbeløp i året før arbeidsevnen ble nedsatt med minst halvparten, se § 11-5, eller på til sammen minst tre ganger grunnbeløpet i løpet av de tre siste årene før samme tidspunkt. Dette

gjelder likevel bare dersom medlemmet har rett til uttak av hel alderspensjon etter kapitlene 19 og 20.

§ 11 A-2 skal lyde:

Det er et vilkår for rett til tilleggsstønader at medlemmet *har fylt 18 år. Retten til tilleggsstønader opphører ved utgangen av den måneden medlemmet når sin normerte pensjonsalder (§ 1-7).*

§ 12-4 første og andre ledd skal lyde:

Det er et vilkår for rett til uføretrygd at personen er mellom 18 *år* og *sin normerte pensjonsalder (§ 1-7)*.

Dersom krav om uføretrygd settes fram *senere enn fem år før personens normerte pensjonsalder*, er det et vilkår for rett til uføretrygd at vedkommende hadde en pensjonsgivende inntekt på minst folketrygdens grunnbeløp i året før uføretidspunktet (se § 12-8) eller minst tre ganger folketrygdens grunnbeløp i løpet av de tre siste årene før dette tidspunktet. Dette gjelder likevel bare dersom medlemmet har rett til uttak av hel alderspensjon etter kapitlene 19 og 20. Vilkåret i første punktum gjelder heller ikke dersom uføretrygden er gitt med virkning fra et tidspunkt *tidligere enn fem år før personens normerte pensjonsalder*.

§ 13-13 første ledd skal lyde:

Følgende grupper av medlemmer under *sin normerte pensjonsalder (§ 1-7)* kan mot særskilt premie (§ 23-6) tegne frivillig yrkesskadetrygd dersom den forventede årsinntekten utenfor tjeneste overstiger grunnbeløpet:

a. selvstendig næringsdrivende

b. frilansere.

§ 17-11 første ledd bokstav a skal lyde:

a. *når sin normerte pensjonsalder (§ 1-7)* eller tar ut alderspensjon etter loven her,

§ 17 A-3 andre ledd første punktum skal lyde:

Dersom den gjenlevende er født i 1970 eller tidligere, kan pensjonen eller overgangsstønaden likevel utbetales til den gjenlevende *når sin normerte pensjonsalder (§ 1-7)*, selv om det utvider stønadsperioden etter første ledd.

§ 17 A-5 første ledd bokstav a skal lyde:

a. *når sin normerte pensjonsalder (§ 1-7)* eller *tar ut* alderspensjon etter loven her,

§ 19-7 andre ledd tredje punktum skal lyde:

Lønnsvekst fastsatt etter § 19-14 *sjuende* ledd med deretter fratrekk av 0,75 prosent inngår i beregningene.

§ 19-8 andre til sjuende ledd skal lyde:

Minste pensjonsnivå for ugradert pensjon *fastsettes med* flere satser som avhenger av sivilstatus og størrelsen på ektefellens inntekt og *pensjon.*

Lav sats *er X [tall med tre desimaler] ganger grunnbeløpet og* ytes til den som lever sammen med en ektefelle som mottar alderspensjon, eller avtalefestet pensjon som nevnt i § 3-19.

Ordinær sats *er X [tall med tre desimaler] ganger grunnbeløpet og* ytes til den som lever sammen med ektefelle som har uføretrygd. Ordinær sats ytes også til den som lever sammen med ektefelle som ikke mottar ytelser som nevnt i tredje ledd og ektefellen har en årlig inntekt, inkludert kapitalinntekt, som er større enn to ganger grunnbeløpet. Det ytes også ordinær sats til den som i 12 av de siste 18 månedene har vært samboer med person

a. som mottar ytelser som nevnt i tredje ledd, uføretrygd, pensjon eller overgangsstønad etter kapittel 17 A, omstillingsstønad etter kapittel 17 eller overgangsstønad etter §§ 16-7 og 17-6 slik bestemmelsene lød før 1. januar 2024, eller
b. som har en årlig inntekt, inkludert kapitalinntekt, som er større enn to ganger grunnbeløpet.

Høy sats *er X [tall med tre desimaler] ganger grunnbeløpet og* ytes til personer som ikke omfattes av tredje, fjerde eller sjette ledd.

For følgende grupper gjelder særskilte satser:

a. Enslige alderspensjonister. Som enslig regnes her også ektefeller som ikke lever sammen. *Den særskilte satsen er X [tall med tre desimaler] ganger grunnbeløpet*.
b. Personer *som fyller* vilkårene i § 3-24 første og fjerde ledd *for rett til ektefelletillegg for forsørget ektefelle over 60 år* slik bestemmelsene lød før 1. januar 2025. *Den særskilte satsen er X [tall med tre desimaler] ganger grunnbeløpet*.

Ved beregningen av minste pensjonsnivå skal satsene som gjelder ved pensjonistens første uttak av alderspensjon etter dette kapitlet brukes.

Nåværende sjuende og åttende ledd blir åttende og nytt niende ledd.

§ 19-9 andre og tredje ledd skal lyde:

For en person som har fylt 67 år og som ikke har tatt ut pensjon etter dette kapitlet før 1. mai 2029, er minste *pensjonsnivå det nivået* som gjaldt da *personen* fylte 67 år*, regulert* med lønnsveksten fram til *tidspunktet personen tar ut pensjon etter dette kapitlet.*

Minste *pensjonsnivå multipliseres* med forholdstallet ved 67 år og avkortes mot basispensjonen. Gjenstående beløp utgjør vedkommendes basispensjonstillegg.

§ 19-11 første ledd skal lyde:

For å ta ut alderspensjon før fylte 67 år må summen av grunnpensjon, tilleggspensjon og pensjonstillegg etter §§ 19-5 og 19-9 *når vedkommende fyller 67 år* minst tilsvare minste pensjonsnivå med full trygdetid. I vurderingen skal minste pensjonsnivå med særskilt sats etter § 19-8 sjette ledd bokstav a benyttes. *Det skal legges til grunn at pensjonen årlig reguleres 0,75 prosent lavere enn grunnbeløpet fram til 67 år*. Grunnpensjonen i basispensjonen, se § 19-5, skal beregnes med satsen etter § 3-2 tredje ledd. Se også § 19-15 tredje ledd. Ved vurdering av om vilkåret er oppfylt, medregnes kun alderspensjon på grunnlag av vedkommendes egen opptjening.

§ 19-13 første og andre ledd skal lyde:

Etter at pensjonsuttaket har startet skal det beregnes ny basispensjon, se § 19-5, dersom opptjente pensjonspoeng eller økt trygdetid etter uttaket kan gi høyere pensjon.

Beregningen foretas med virkning fra januar året etter *at formues- og inntektsskatt er fastsatt.*

Dersom det beregnes ny basispensjon etter første ledd, skal tidligere beregnet basispensjonstillegg avkortes mot økningen i basispensjonen. Det avkortes også mot eventuell basispensjon som det ikke er avkortet mot tidligere. Ved økt trygdetid skal basispensjonstillegget først økes med endringen i minste pensjonsnivå etter *§ 19-8 første til sjette ledd* multiplisert med forholdstallet ved 67 år.

§ 19-14 tredje ledd oppheves.

Nåværende femte ledd blir tredje ledd og skal lyde:

Dersom vedkommende *har tatt ut alderspensjon før 1. mai 2029* og mottar hel alderspensjon *som er lavere enn minste pensjonsnivå etter § 19-8 per 1. april 2029 regulert med gjennomsnittet av lønns- og prisvekst, skal det utbetales et tillegg som svarer til differansen.* Som utbetalt pensjon etter denne bestemmelsen inngår også ytelser som kan medregnes ved tidliguttak etter § 19-11 tredje ledd. Se også § 19-15 andre ledd.

Nåværende sjette til tiende ledd blir femte til niende ledd.

Sjuende og niende ledd skal lyde:

Kongen fastsetter reguleringsfaktorer etter første og andre *ledd*. *Departementet fastsetter* satser for minste pensjonsnivå etter tredje *ledd*.

Departementet gir forskrifter med nærmere regler om framgangsmåten ved regulering som nevnt i *sjette* ledd.

§ 19-15 andre ledd andre punktum skal lyde:
Ved beregning av tillegg etter § 19-14 *tredje* ledd skal den samlede pensjonen etter kapitlene 19 og 20 legges til grunn.

§ 19-16 niende ledd andre punktum skal lyde:
Det kan blant annet gis bestemmelser om beregning av *tillegg* etter § 19-14 *tredje* ledd og omregning av pensjon ved endringer i pensjonsgrad.

§ 20-1 første ledd nytt andre punktum skal lyde:
Formålet med slitertillegg er å gi en tilleggsytelse til personer som tar ut alderspensjon tidlig og slutter i arbeid.

§ 20-1 a første ledd første punktum skal lyde:
Alderspensjon *og slitertillegg er ytelser* ved alder etter trygdeforordningen.

§ 20-2 første og andre punktum skal lyde:
En person kan tidligst ta ut alderspensjon *og eventuelt slitertillegg fem år før sin normerte pensjonsalder (§ 1-7)*. Ved uttak av alderspensjon før *normert pensjonsalder* må visse vilkår være oppfylt, se *§ 20-15*.

§ 20-3 nytt andre ledd skal lyde:

I tillegg til alderspensjon kan det gis slitertillegg til personer født i 1967 eller senere som fyller vilkårene i § 20-14 a.

§ 20-7 a første ledd andre punktum skal lyde:
Pensjonsopptjening etter paragrafen her gis til og med det kalenderåret vedkommende fyller *64* år.

§ 20-9 første og andre ledd skal lyde:

Garantipensjonen fastsettes med en ordinær og en høy sats som *gjelder for* ugradert pensjon med full trygdetid.

Ordinær sats *er X [tall med tre desimaler] ganger grunnbeløpet og* ytes til den som lever sammen med en ektefelle

a. som får uføretrygd, alderspensjon eller avtalefestet pensjon som nevnt i § 3-19, eller
b. som har en årlig inntekt, inkludert kapitalinntekt, som er større enn to ganger grunnbeløpet.

§ 20-9 fjerde ledd nytt andre punktum skal lyde:
Høy sats er X [tall med tre desimaler] ganger grunnbeløpet.

§ 20-9 femte ledd skal lyde:

Ved beregningen av garantipensjonen skal satsene som gjelder ved pensjonistens første uttak av alderspensjon etter dette kapitlet brukes.

§ 20-10 fjerde ledd skal lyde:

Den som ved *sin normerte pensjonsalder* mottok uføretrygd på grunn av yrkesskade, får full garantipensjon uten hensyn til bestemmelsene om trygdetid i første og andre ledd, for så vidt gjelder den del av alderspensjonen som tilsvarer uføregraden på grunn av yrkesskaden.

§ 20-10 sjette ledd skal lyde:

For den som ved *sin normerte pensjonsalder* hadde rett til uføretrygd, skal trygdetiden minst svare til trygdetiden for uføretrygden.

§ 20-11 andre ledd skal lyde:

Garantipensjonsnivået framgår av §§ 20-9 og 20-10*. For en person som har fylt 67 år og som ikke har tatt ut pensjon etter dette kapitlet før 1. mai 2029, er garantipensjonsnivået det nivået som gjaldt da personen fylte 67 år, regulert med lønnsveksten fram til tidspunktet personen tar ut pensjon etter dette kapitlet.*

§ 20-11 tredje ledd første punktum skal lyde:
Garantipensjonsnivået etter andre ledd multipliseres med delingstallet ved *personens normerte pensjonsalder (§ 1-7)* og avkortes med 80 prosent av pensjonsbeholdningen, se § 20-4.

§ 20-12 fjerde ledd første punktum skal lyde:
Det fastsettes delingstall for hvert årskull fra og med 1954-kullet, som gjelder for uttak av alderspensjon *fra fem år før til åtte år etter årskullets normerte pensjonsalder (§ 1-7)*.

§ 20-13 første ledd skal lyde:

Delingstallene fastsettes endelig *fem år før foregående* årskull *når normert pensjonsalder (§ 1-7) avrundet ned til nærmeste hele* år.

§ 20-13 andre ledd tredje punktum skal lyde:

Lønnsvekst fastsatt etter § 20-18 *sjuende* ledd med deretter fratrekk av 0,75 prosent inngår i beregningene.

Ny § 20-14 a skal lyde:

§ 20-14 a *Slitertillegg ved tidlig uttak*

Det kan gis slitertillegg til personer født i 1967 eller senere som tar ut hel alderspensjon etter dette kapitlet tidligere enn to år før normert pensjonsalder (§ 1-7).

For å få tillegget må personen:

a. *i minst 34 år ha hatt årlig pensjonsgivende inntekt (§ 3-15) tilsvarende minst 2,5 ganger grunnbeløpet eller omsorgsopptjening etter § 20-8 og omsorgsopptjening etter § 3-16, jf. § 20-21,*
b. *i de siste ni årene ha hatt årlig pensjonsgivende inntekt (§ 3-15) tilsvarende minst 2 ganger grunnbeløpet eller omsorgsopptjening etter § 20-8 og omsorgsopptjening etter § 3-16, jf. § 20-21,*
c. *i de tre siste årene ikke ha hatt en gjennomsnittlig pensjonsgivende inntekt som overstiger 7,1 ganger grunnbeløpet, og*
d. *ikke motta dagpenger under arbeidsløshet, sykepenger, stønad ved barns og andre nærståendes sykdom, arbeidsavklaringspenger eller foreldrepenger fra folketrygden.*

Vilkårene i andre ledd bokstav a til c vurderes på grunnlag av årene til og med det nest siste kalenderåret før uttaksåret. Likestilt med pensjonsgivende inntekt etter bokstav c er tilsvarende inntekt fra utlandet.

Årlig slitertillegg utgjør 0,25 ganger grunnbeløpet dersom det tas ut fem år før normert pensjonsalder. Tillegget reduseres med 1/36 for hver måned senere tillegget tas ut.

Slitertillegget reduseres forholdsmessig dersom trygdetiden (§ 20-10 første og tredje ledd) på uttakstidspunktet er under 40 år.

Slitertillegget opphører varig dersom personen etter uttak har pensjonsgivende inntekt som i løpet av et kalenderår overstiger 0,25 ganger grunnbeløpet (toleransebeløp). Tillegget opphører også varig dersom pensjonsgivende inntekt overstiger 0,125 ganger grunnbeløpet den første måneden etter uttak. Likestilt med pensjonsgivende inntekt er tilsvarende inntekt fra utlandet. Slitertillegget opphører også varig dersom pensjonsgraden for alderspensjon etter dette kapitlet reduseres. Rett til slitertillegget faller bort fra og med måneden etter at toleransebeløpet er overskredet eller uttaksgraden er endret, jf. § 22-12 sjette ledd. Retten faller likevel bort fra og med samme måned dersom inntekten overstiger 0,125 ganger grunnbeløpet første måned etter uttak, se andre punktum.

Når retten til slitertillegget faller bort eller personen gir avkall på det, kan nytt slitertillegg ikke innvilges.

Departementet gir forskrifter om gjennomføringen av denne paragrafen. Det kan herunder gis bestemmelser om unntak ved etterslepsinntekter, periodisering av inntekt og grunnbeløp, tilbakekreving, midlertidig stans og avkall.

Overskriften til § 20-15 skal lyde:

§ 20-15 *Vilkår for uttak av alderspensjon før normert pensjonsalder*

§ 20-15 første ledd første og andre punktum skal lyde:
For å ta ut alderspensjon før *personens normerte pensjonsalder (§ 1-7),* må summen av *inntektspensjon, garantipensjon og slitertillegg ved normert pensjonsalder* minst tilsvare garantipensjonsnivået med full trygdetid. *Det skal legges til grunn at pensjonen årlig reguleres 0,75 prosent lavere enn grunnbeløpet fram til normert pensjonsalder.*

Nåværende andre og tredje punktum blir tredje og nytt fjerde punktum.

§ 20-15 andre ledd skal lyde:
Ved gradert pensjon, skal den delen av pensjonsbeholdningene som ikke er tatt ut, se § 20-14, forutsettes tatt ut ved *normert pensjonsalder* og medregnes i beregningene etter første ledd.

§ 20-15 nytt fjerde ledd skal lyde:
Bortfall av slitertillegg etter § 20-14 a medfører ikke en ny vurdering av vilkåret i første ledd.

§ 20-17 tredje ledd skal lyde:
Omregninger foretas med virkning fra januar året etter *at formues*- og inntektsskatt *er fastsatt*.

§ 20-17 fjerde ledd skal lyde:
Ved økt trygdetid *etter § 20-10* beregnes ny opptjening av garantipensjon ved å multiplisere endringen i garantipensjonsnivået etter *§ 20-9* andre *og fjerde* ledd med delingstallet ved *personens normerte pensjonsalder (§ 1-7)*. Beregnet opptjening avkortes mot eventuell pensjonsbeholdning som det ikke er avkortet mot tidligere. Ved uttak av hel alderspensjon omregnes verdien av økt trygdetid til årlig pensjon ved å dividere med delingstallet på omregningstidspunktet, og legges til garantipensjonen. Ved uttak av gradert pensjon tilføres verdien beholdningen av garantipensjon.

Overskriften til § 20-18 skal lyde:

§ 20-18 *Regulering av pensjonsbeholdning, pensjoner og slitertillegg*

§ 20-18 andre ledd skal lyde:

Pensjoner *og slitertillegg* under utbetaling reguleres i samsvar med et gjennomsnitt av lønns- og prisvekst.

§ 20-18 tredje ledd oppheves.

Nåværende femte ledd blir tredje ledd og skal lyde:

Dersom vedkommende *har tatt ut alderspensjon før 1. mai 2029 og har hel alderspensjon som er lavere enn garantipensjonssatsen* etter §§ 20-9 og 20-10 *per 1. april 2029, regulert med gjennomsnittet av lønns- og prisvekst,* skal *det utbetales* et tillegg *som svarer til differansen.* Som utbetalt pensjon etter denne bestemmelsen inngår også ytelser som kan medregnes ved tidliguttak etter § 20-15 tredje ledd. Se også § 20-19 andre ledd.

Nåværende sjette til tiende ledd blir femte til niende ledd.

Sjuende og niende ledd skal lyde:

Kongen fastsetter reguleringsfaktorer etter første og andre l*edd. Departementet fastsetter* satser *etter tredje ledd*.

Departementet gir forskrifter med nærmere regler om framgangsmåten ved regulering som nevnt i *sjette* ledd.

§ 20-19 andre og tredje ledd skal lyde.

Ved regulering av den andelen av pensjon som utbetales etter dette kapitlet, se første ledd, gjelder § 20-18 tilsvarende. Ved beregning av tillegg etter § 20-18 *tredje* ledd skal den samlede pensjonen etter kapitlene 19 og 20 legges til grunn. Den garantipensjonssatsen som skal legges til grunn, beregnes som forholdsmessige andeler av satsen for minste pensjonsnivå etter kapittel 19 og garantipensjonssatsen etter kapittel 20. Fastsetting av andeler følger av første ledd.

Ved vurdering av vilkår for uttak av alderspensjon før *personens normerte pensjonsalder (§ 1-7)* etter § 20-15 skal den samlede pensjonen etter kapitlene 19 og 20 legges til grunn.

§ 20-20 første til femte ledd skal lyde:

Pensjonen skal ikke være lavere enn pensjon beregnet etter kapittel 19, jf. kapittel 3, på grunnlag av pensjonsrettigheter opptjent pr. 31. desember 2009, justert for effekten av levealdersjusteringen ved *personens normerte pensjonsalder (§ 1-7)*.

Pensjon beregnet etter denne paragrafen kommer tidligst til utbetaling fra *normert pensjonsalder*. Dersom alderspensjon er tatt ut tidligere, skal pensjonen etter første ledd sammenholdes med det pensjonen ville utgjort dersom uttak hadde skjedd ved *normert pensjonsalder*. Eventuell differanse utbetales som et garantitillegg.

Dersom alderspensjon ikke tas ut ved *normert pensjonsalder*, skal garantitillegget multipliseres med delingstallet ved *normert pensjonsalder* og inngå i en egen beholdning som reguleres i takt med lønnsveksten, se § 20-18. Ved uttak divideres beholdningen med delingstallet på uttakstidspunktet. Garantitillegg tas ut i samme grad som alderspensjon og reguleres i takt med et gjennomsnitt av lønns- og prisvekst, se § 20-18 andre ledd.

Garantitillegget endres ikke som følge av pensjonsopptjening og økt trygdetid etter *normert pensjonsalder*.

Dersom alderspensjonen tas ut etter *normert pensjonsalder*, skal sivilstand på uttakstidspunktet legges til grunn ved beregning av garantitillegget.

§ 20-22 første til femte ledd skal lyde:

Personer som mottar alderspensjon *og eventuelt slitertillegg,* får *ytelsene* redusert etter bestemmelsene i denne paragrafen under opphold i en institusjon med fri kost og losji under statlig ansvar eller tilsvarende institusjon i utlandet. *Ytelsene* blir ikke redusert under opphold i somatiske sykehusavdelinger.

Alderspensjon *og eventuelt slitertillegg* gis uten reduksjon i innleggelsesmåneden og de tre påfølgende månedene. Deretter blir *ytelsene* redusert og skal under oppholdet utgjøre 14 prosent av alderspensjonen *og eventuelt slitertillegg*. *De samlede ytelsene* skal likevel minst utgjøre 22,5 prosent av garantipensjon med høy sats, jf. § 20-9.

Alderspensjonen *og eventuelt slitertillegg* skal ikke reduseres når vedkommende forsørger ektefelle eller barn. Dersom vedkommende har faste og nødvendige utgifter til bolig, kan *Arbeids*- og velferdsetaten bestemme at *ytelsene* ikke skal reduseres eller reduseres mindre enn nevnt i andre ledd.

Dersom vedkommende innen tre måneder etter utskrivelsen på nytt kommer i institusjon, gis det redusert alderspensjon *og eventuelt slitertillegg* fra og med måneden etter at det nye oppholdet tar til. *Ytelsene* skal utbetales etter lovens vanlige bestemmelser fra og med utskrivingsmåneden.

Alderspensjon *og eventuelt slitertillegg* under opphold i institusjon må ikke overstige *de ytelsene* vedkommende har rett til etter lovens vanlige bestemmelser.

§ 20-23 første til tredje ledd skal lyde:

En person som utholder varetekt, straff eller særreaksjon i anstalt under kriminalomsorgen eller tilsvarende anstalt i utlandet, har ikke rett til å få utbetalt alderspensjon *og eventuelt slitertillegg* fra og med andre måned etter at soningen tar til. Alderspensjonen *og eventuelt slitertillegg* skal likevel utbetales med 50 prosent når vedkommende forsørger barn. Det samme gjelder fra og med andre måned etter at en persons formue er satt under forvaltning etter straffeprosessloven § 220.

Fra og med kalendermåneden vedkommende blir løslatt eller forvaltningen heves, ytes det alderspensjon *og eventuelt slitertillegg* etter lovens vanlige bestemmelser.

Ved gjennomføring av samfunnsstraff, straffegjennomføring i medhold av straffegjennomføringsloven § 16 eller 16 a eller betinget dom, utbetales alderspensjon *og eventuelt slitertillegg* dersom vilkårene for øvrig er oppfylt. Tilsvarende gjelder ved prøveløslatelse i medhold av straffegjennomføringsloven §§ 42 flg.

§ 22-10 tredje ledd ny bokstav i skal lyde:

i. slitertillegg (kapittel 20)

§ 22-13 fjerde ledd bokstav c skal lyde:

c. Alderspensjon etter kapitlene 19 og 20 *og slitertillegg etter kapittel 20* gis tidligst fra og med måneden etter den måneden da kravet ble satt fram.

§ 22-16 nytt tredje ledd skal lyde:
Feilutbetalt slitertillegg som skyldes at toleransebeløpet er overskredet, jf. § 20-14 a, kan avregnes etter bestemmelsene i første, fjerde og femte ledd.

Nåværende tredje og fjerde ledd blir fjerde og nytt femte ledd.

§ 22-16 fjerde ledd første og andre punktum skal lyde:
Avregning etter første *og tredje* ledd skjer normalt med opptil 10 prosent av samlet månedlig ytelse, men kan settes til et høyere beløp. Trekk kan foretas i ytelser som nevnt i andre *og tredje* ledd, i alderspensjon og i krigspensjon og pensjon etter yrkesskadetrygdloven.

II

Ikrafttredelse og overgangsregler
1. Loven trer i kraft 1. januar 2029.

2. Endringen av folketrygdloven § 20-7 a gjøres gjeldende også for allerede tilståtte alderspensjoner. Alderspensjoner som er innvilget før loven trer i kraft, omregnes med virkning fra og med ikrafttredelsen. Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om hvordan opptjeningen skal tilføres pensjonsbeholdningen og omregningen gjennomføres.

11.2 Lov om supplerande stønad til personar med kort butid i Noreg

I

I lov 29. april 2005 nr. 21 om supplerande stønad til personar med kort butid i Noreg gjøres følgende endringer:

§ 1 første ledd skal lyde:
Formålet med lova er å garantere ei minste samla inntekt for personar som har *nådd sin normerte pensjonsalder* og uføre flyktningar med låge eller ingen ytingar frå folketrygda på grunn av kort butid i Noreg.

§ 2 første ledd andre punktum skal lyde:
Med ufør flyktning meiner ein i lova her ein flyktning som ikkje har *nådd sin normerte pensjonsalder* og som fyller vilkåra i folketrygdlova §§ 12-4 til 12-7.

§ 2 nytt femte ledd skal lyde:

Med normert pensjonsalder meiner ein i lova her pensjonsalderen etter folketrygdlova § 1-7.

§ 3 første ledd første punktum skal lyde:

Supplerande stønad vert gitt til personar som er busette i Noreg og som anten har *nådd sin normerte pensjonsalder* eller er uføre flyktningar.

§ 3 fjerde ledd skal lyde:

Det er eit vilkår for rett til supplerande stønad at stønadstakaren og ein eventuell ektemake *som har nådd sin normerte pensjonsalder* fullt ut nyttar retten sin til pensjon frå folketrygda eller andre norske eller utanlandske ordningar.

§ 5 første og andre ledd skal lyde:

Full supplerande stønad til personar som har *nådd sin normerte pensjonsalder*, skal svare til *det på den tid aktuelle*

a. garantipensjonsnivå med høg sats for einslege stønadstakarar og for stønadstakarar med ektemake som ikkje har *nådd sin normerte pensjonsalder*, og som ikkje er ufør flyktning,
b. garantipensjonsnivå med ordinær sats for stønadstakarar med ektemake som har *nådd sin normerte pensjonsalder*, eller som er ufør flyktning, og for stønadstakarar som deler bustad med sine vaksne barn eller andre vaksne, utan at forholdet mellom dei vert definert som ekteskapsliknande (bufellesskap).

Full supplerande stønad til uføre flyktningar skal svare til

a. minste årlege yting for uføretrygd med høg sats for einslege stønadstakarar og for stønadstakarar med ektemake som ikkje har *nådd sin normerte pensjonsalder*, og som ikkje er ufør flyktning,
b. minste årlege yting for uføretrygd med ordinær sats for stønadstakarar med ektemake som har *nådd sin normerte pensjonsalder* eller som er ufør flyktning. Det same gjeld for stønadstakarar som deler bustad med sine vaksne barn eller andre vaksne, utan at forholdet mellom dei vert definert som ekteskapsliknande (bufellesskap).

§ 6 andre ledd første punktum skal lyde:

Dersom ektemaken har *nådd sin normerte pensjonsalder*, skal ektemaken si inntekt likevel berre inngå ved prøvinga av ytingane til stønadstakaren med den delen som overstig full supplerande stønad etter § 5 første leddet bokstav b.

§ 10 andre ledd skal lyde:

Stønad etter lova her skal regulerast i tråd med endringar i det aktuelle garantipensjonsnivået som gjaldt på den tid stønadstakaren nådde normert pensjonsalder. Ved endringar i det aktuelle minste årlege nivå for uføretrygd skal stønad etter lova regulerast i tråd med dette.

II

1. Loven trer i kraft 1. januar 2029.

2. Full supplerende stønad for personer født før april 1962 skal svare til garantipensjonsnivået fastsatt i medhold av folketrygdloven § 20-9 per april 2029.

3. Fra 1. mai 2029 skal full supplerende stønad for personer født før april 1962 reguleres på tilsvarende måte som pensjoner under utbetaling.

11.3 Sosialtjenesteloven

I

Lov 18. desember 2009 nr. 131 om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen (sosialtjenesteloven) § 29 første ledd skal lyde:

Kvalifiseringsprogram gjelder for personer mellom 18 *år* og *deres normerte pensjonsalder (folketrygdloven § 1-7)* med vesentlig nedsatt arbeids- og inntektsevne og ingen eller svært begrensede ytelser til livsopphold etter folketrygdloven eller arbeidsmarkedsloven.

II

Loven trer i kraft 1. januar 2029.

11.4 Forskrift om alderspensjon i folketrygden

I

I forskrift 22. desember 2009 nr. 1810 om alderspensjon i folketrygden gjøres følgende endringer:

Overskriften til kapittel 2 romertall III skal lyde:

III. Pensjonsopptjening for mottakere av *uføretrygd*

Ny § 2-8 skal lyde:

§ 2-8 *Tilføring av opptjening fra uføretrygd til pensjonsbeholdning for det 62. til 64. året for kalenderår før 2027*

Personer som per 1. januar 2029 ikke har fått tilført opptjening etter folketrygdloven § 20-7 a for kalenderårene de fylte 62, 63 eller 64 år, skal fra samme dato få slik opptjening tilført pensjonsbeholdningen.

For hvert kalenderår skal opptjeningen etter folketrygdloven § 20-7 a oppreguleres med lønnsveksten fram til 1. januar 2029. For år som er omfattet av folketrygdloven § 20-7 a sjuende ledd første punktum, tilføres bare den delen av opptjeningen som overstiger opptjening etter folketrygdloven §§ 20-5 til 20-7 som allerede er tilført pensjonsbeholdningen.

For personer som 1. januar 2029 mottar eller har mottatt alderspensjon, skal beløpet etter andre ledd multipliseres med forholdet mellom personens delingstall per 1. januar

2029 og personens delingstall ved 67 år. Delingstallet per 1. januar 2029 kan ikke være større enn vedkommendes delingstall ved 67 år.

Overskriften til kapittel 4 skal lyde:

Kapittel 4. Levealdersjustering. Beregning og fastsetting av *forholdstall, delingstall og normert pensjonsalder.* Fastsetting av skjermingstillegg for mottakere av uføretrygd ved overgang til alderspensjon

§ 4-2 skal lyde:

§ 4-2 *Tidspunkt for fastsetting av forholdstall, delingstall og normert pensjonsalder*

Forholdstallene, delingstallene og normert pensjonsalder for et årskull skal fastsettes innen 1. juli *fem år før det året foregående årskull når normert pensjonsalder, avrundet ned til nærmeste hele år*.

§ 4-3 første ledd skal lyde:

Sannsynligheten for at en person i et årskull dør i en gitt alder fram til og med *åtte år før foregående årskulls normerte pensjonsalder, avrundet ned til nærmeste hele år*, beregnes ved gjennomsnittlig dødelighet i de to kalenderårene årskullet er i den gitte alderen, se vedlegg formel (1a).

§ 4-3 andre ledd første punktum skal lyde:

Sannsynligheten for at en person i et årskull dør i en gitt alder fra og med *sju år før foregående årskulls normerte pensjonsalder, avrundet ned til nærmeste hele år*, beregnes ved gjennomsnittlig dødelighet for denne alderen i de ti siste kalenderårene før *foregående årskull når normert pensjonsalder, avrundet ned til nærmeste hele år, fratrukket seks år*.

§ 4-3 fjerde ledd skal lyde:

Ved beregning av gjenstående levetid ved ulike uttaksaldre fra og med *fem år før normert pensjonsalder, avrundet ned til nærmeste hele år, til og med åtte år etter normert pensjonsalder, avrundet opp til nærmeste hele år,* skal det tas hensyn til at dødsfall skjer mellom aldre målt i hele år, se vedlegg formel (3).

§ 4-4 andre punktum skal lyde:

Delingstallet *framkommer* ved at det tas hensyn til forholdet mellom *forventet* regulering av pensjon under utbetaling og diskonteringsrenten, og til forholdet mellom årskullets sannsynlighet for å overleve fram til uttaksalder og årskullets gjennomsnittlige sannsynlighet for å overleve *fra 27 år fram til ett år før foregående årskulls normerte pensjonsalder avrundet ned til nærmeste hele år*, jf. § 4-3.

§ 4-5 andre ledd skal lyde:

Ved beregningen av forventet gjenstående levetid tas det hensyn til forholdet mellom *forventet* regulering av pensjon under utbetaling og diskonteringsrenten, og til forholdet mellom årskullets sannsynlighet for å overleve fram til uttaksalder og årskullets sannsynlighet for å overleve fram til *fem år før normert pensjonsalder, avrundet ned til nærmeste hele år,* beregnet etter § 4-3, se vedlegg formel (5).

Kapittel 4 vedlegg nr. 1 *Dødelighet* skal lyde:

1 *Dødelighet*

$q_{K,x}$ i formlene 1a og 1b *er sannsynligheten* for å dø (q) i en gitt alder (x) *for et årskull (K)* og beregnes som et gjennomsnitt av dødeligheten i kalenderår (d) slik:

(1a) $q_{K,x} \equiv \frac{1}{2}(d_{K+x,x} + d_{K+x+1,x})$, for $x \in \{0, ..., NPA_{K-1}^{\downarrow} - 8\}$ og $K \geq 1943$

(1b) $q_{K,x} \equiv \frac{1}{10}\sum_{t=K+NPA_{K-1}^{\downarrow}-16}^{K+NPA_{K-1}^{\downarrow}-7} d_{t,x}$, for $x \in \{NPA_{K-1}^{\downarrow} - 7,...,\infty\}$ og $K \geq 1943$

der $NPA_{K-1}^{\downarrow}$ er normert pensjonsalder, avrundet ned til nærmeste hele år, for årskull K–1.

Kapittel 4 vedlegg nr. 3 Forventet gjenstående levetid skal lyde:

3 *Forventet gjenstående levetid*

Den forventede gjenstående *levetiden* ($L_{K,A}$) *for årskull K* ved ulike uttaksaldre (A) fra og med *laveste alder for å ta ut pensjon avrundet ned til nærmeste hele år ($NPA_K^{\downarrow} - 5$) , til og med øvre alder for å ta ut pensjon avrundet opp til nærmeste hele år ($NPA_K^{\uparrow} + 8$) ,* beregnes slik:

(3) $L_{K,A} = \sum_{x=A}^{\infty} p_{K,A,x}$, for $A \in \{NPA_K^{\downarrow} - 5,...,NPA_K^{\uparrow} + 8\}$, $K \geq 1943$

der $p_{K,A,x} \equiv \frac{1}{l_{K,A}} \frac{(l_{K,x} + l_{K,x+1})}{2}$

Kapittel 4 vedlegg nr. 4 Delingstall skal lyde*:*

4 *Delingstall*

Delingstallet (DT) for årskull K ved en uttaksalder (A) mellom *laveste alder for å ta ut pensjon avrundet ned til nærmeste hele år ($NPA_K^{\downarrow} - 5$), til og med øvre alder for å ta ut pensjon avrundet opp til nærmeste hele år ($NPA_K^{\uparrow} + 8$) ,* framkommer ved at det i uttrykket for forventet gjenstående levetid tas hensyn *til forventet regulering* av pensjon under *utbetaling og* til forholdet mellom årskullets sannsynlighet for å overleve fram til uttaksalder ($l_{K,A}$) og gjennomsnittlig sannsynlighet for å overleve *fra* 27 år til *året før normert pensjonsalder for foregående årskull, avrundet ned til nærmeste hele år, slik*:

(4) $DT_{K,A} = \frac{l_{K,A}}{\frac{1}{NPA_{K-1}^{\downarrow} - 27}\sum_{i=27}^{NPA_{K-1}^{\downarrow}-1} l_{K,i}} (\sum_{x=A}^{\infty} 0{,}9925^{x-A} p_{K,A,x})$

for $A \in \{NPA_K^{\downarrow} - 5,...,NPA_K^{\uparrow} + 8\}$, $K \geq 1954$

5 *Telleren i forholdstallet*

Telleren ($T_{K,A}$) i forholdstallet for årskull K ved en uttaksalder (A) *fem år før normert pensjonsalder til og med åtte år etter normert pensjonsalder* framkommer ved at det i uttrykket for forventet gjenstående levetid tas hensyn til forholdet mellom *forventet* regulering av pensjon under utbetaling og diskonteringsrenten og til forholdet mellom årskullets sannsynlighet for å overleve fram til uttaksalder og årskullets sannsynlighet for

å overleve fram til alderen *fem år før normert pensjonsalder, avrundet ned til nærmeste hele år,* slik:

(5) $$T_{K,A} = \frac{l_{K,A}}{l_{K,NPA_K^{\downarrow}}}\left(\sum_{x=A}^{\infty} 0{,}9925^{x-A} p_{K,A,x}\right)$$

$$\text{for } A \in \left\{NPA_K^{\downarrow} - 5, \ldots, NPA_K^{\uparrow} + 8\right\},\ K \geq 1943$$

§ 5-4 skal lyde:

§ 5-4 *Beregning av minste pensjonsnivå og tillegg til pensjonen*

Dersom begge ektefellene mottar hel alderspensjon, settes minste pensjonsnivå for hver av ektefellene *til minste* pensjonsnivå med ordinær sats *etter folketrygdloven § 19-8*, avkortet på grunnlag av egen *trygdetid*.

Hvis en eller begge ektefeller er født i perioden 1954–1962, skal den enkeltes minstenivå beregnes som forholdsmessige andeler av den enkeltes minste pensjonsnivå med ordinær sats etter folketrygdloven § 19-8 og garantipensjon med ordinær sats etter folketrygdloven § 20-9, avkortet på grunnlag av egen trygdetid. Fastsetting av andeler følger av folketrygdloven § 19-15 første ledd og folketrygdloven § 20-19 første ledd.

Samlet minstenivå settes lik summen av hver av ektefellenes minstenivå beregnet etter første og andre ledd.

Dersom pensjonistparets samlede pensjon etter § 5-5 er lavere enn samlet *minstenivå* etter første*, andre og tredje ledd* i bestemmelsen her, skal det utbetales et tillegg lik differansen mellom samlet *minstenivå* og samlet pensjon. Tillegget utbetales til den av ektefellene som har lavere pensjon enn eget *minstenivå* etter første *ledd eller fjerde* ledd første punktum. Dersom begge har lavere pensjon enn eget minstenivå, skal det utbetales et tillegg til hver av ektefellene slik at den enkeltes pensjon tilsvarer eget *minstenivå*.

For en person som mottar alderspensjon og uføretrygd med en samlet pensjonsgrad på 100 prosent og lever sammen med en ektefelle som mottar hel alderspensjon, *settes minstenivået etter første eller andre ledd i henhold til fødselsår*.

§ 5-5 første ledd andre og tredje punktum skal lyde:
I samlet pensjon medregnes også ytelser som nevnt i folketrygdloven § 19-9a, § 19-11 tredje ledd, og tillegg til pensjonen etter folketrygdloven § 19-14 *tredje* ledd og § 19-19. I samlet pensjon medregnes også alderspensjon beregnet etter folketrygdloven kapittel 20, herunder ytelser som nevnt i § 20-15 tredje ledd og tillegg etter § 20-18 *tredje* ledd.

§ 6-4 fjerde og sjuende ledd skal lyde:

Nytt pensjonstillegg under utbetaling beregnes ved å multiplisere basispensjonstillegg etter endring i sivilstand mv. med forholdet mellom pensjonstillegg under utbetaling og basispensjonstillegg før endring i sivilstand mv. Dersom det ikke er pensjonstillegg under utbetaling før endring i sivilstand mv., multipliseres basispensjonstillegg etter endring i sivilstand mv. likevel med forholdet angitt i andre ledd. *I beregningen skal satsene for minste pensjonsnivå etter folketrygdloven § 19-8 sjuende ledd reguleres med et gjennomsnitt av lønns- og prisvekst. I reguleringen skal reguleringsfaktorer fastsatt etter folketrygdloven § 19-14 sjuende ledd brukes.*

Nytt restpensjonstillegg beregnes ved å multiplisere basispensjonstillegg etter endring i sivilstand mv. med forholdet mellom restpensjonstillegg og basispensjonstillegg før endring i sivilstand mv. Dersom det ikke er restpensjonstillegg før endring i sivilstand mv., multipliseres basispensjonstillegg etter endring i sivilstand mv. likevel med forholdet angitt i femte ledd. *I beregningen skal satsene for minste pensjonsnivå etter folketrygdloven § 19-8 sjuende ledd reguleres med et gjennomsnitt av lønns- og prisvekst. I reguleringen skal reguleringsfaktorer fastsatt etter folketrygdloven § 19-14 sjuende ledd brukes.*

§ 6-10 tredje ledd skal lyde:

Beholdningen av garantipensjon omregnes ved å summere beholdningen av garantipensjon med 80 prosent av pensjonsbeholdningen og multiplisere med forholdet mellom satsen for garantipensjon personen hadde rett til etter og før endringen. *I beregningen skal satsene etter folketrygdloven § 20-9 femte ledd reguleres med et gjennomsnitt av lønns- og prisvekst. I reguleringen skal reguleringsfaktorer fastsatt etter folketrygdloven § 20-18 sjette ledd brukes*. Omregnet garantipensjonsbeholdning avkortes deretter med 80 prosent av pensjonsbeholdningen.

§ 9-2 første ledd femte punktum skal lyde:

Grunnpensjon fastsettes på bakgrunn av vedkommendes sivilstatus ved *normert pensjonsalder*, eller den sivilstatus vedkommende har ved uttak etter *normert pensjonsalder*.

§ 9-3 andre ledd andre punktum skal lyde:

Dette beløpet multipliseres med 1962-kullets delingstall ved 67 år dividert med vedkommendes delingstall ved *normert pensjonsalder*.

§ 9-4 første ledd første punktum skal lyde:

Garantitillegget beregnes som differansen mellom pensjon beregnet etter § 9-2 og § 9-3 og det vedkommendes samlede pensjon ville utgjort etter folketrygdloven kapitlene 19 og 20 dersom uttak hadde skjedd ved *normert pensjonsalder*.

§ 9-5 skal lyde:

§ 9-5 *Endringer i pensjon etter normert pensjonsalder*

Endringer i den enkeltes pensjon etter *normert pensjonsalder* som følge av ny opptjening eller økt trygdetid, påvirker ikke garantitillegget. Endret sivilstatus etter innvilgelse av garantitillegg påvirker heller ikke tillegget.

§ 10A-5 første punktum skal lyde:

Til en gjenlevende ektefelle *som har tatt ut alderspensjon før 1. mai 2029 og har* hel alderspensjon *som er lavere enn satsen for minste pensjonsnivå etter folketrygdloven § 19-8 per 1. april 2029, regulert med gjennomsnittet av lønns- og prisvekst, skal det utbetales et tillegg til pensjonen som svarer til differansen.*

II

Forskriften trer i kraft 1. januar 2029.